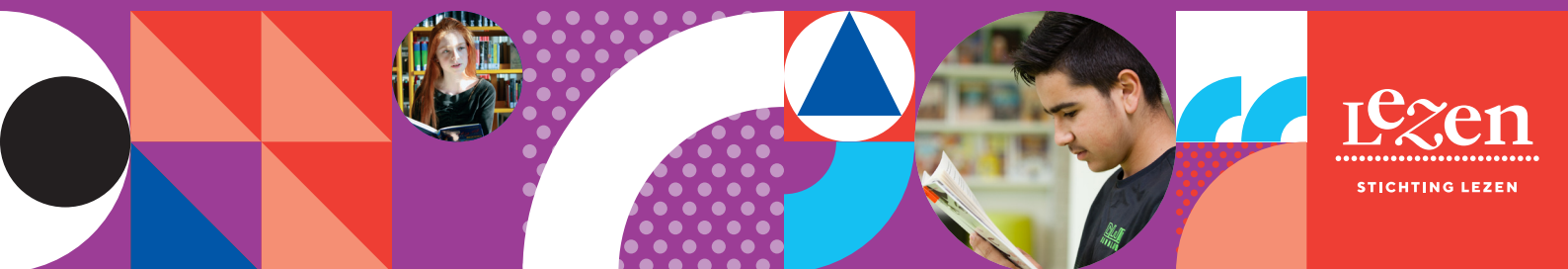

ONDERZOEKSPUBLICATIE
COMPLETE RAPPORTAGE

Mediatheken in het voortgezet onderwijs

Stand van zaken 2023

Vera van Rossum & Marleen Kieft

Lezen
STICHTING LEZEN

Mediatheken in het voortgezet onderwijs

Stand van zaken 2023

Complete rapportage

Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020 – 623 05 66
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Er is een verkorte versie van dit rapport beschikbaar op
<https://www.lezen.nl/publicatie/mediatheken-in-het-voorgezet-onderwijs>.

Het volledige overzicht van de gegeven toelichten en open antwoorden is opgenomen in een separate bijlage (intern rapport), die is op te vragen bij Stichting Lezen.

Auteurs

Vera van Rossum (DUO Onderwijsonderzoek & Advies; enquête-onderzoek)
Marleen Kieft (MK Onderzoek + Advies; interviews en verkorte geïntegreerde rapportage)

Met dank aan

- alle mediathedarissen en schoolleiders die de enquête invulden en meewerkten aan een interview;
- het projectteam Mediatheken vo, bestaande uit: Niels Bakker (onderzoeksspecialist Stichting Lezen, coördinator van dit onderzoek), Marleen Wijnen (projectleider mbo a.i. Stichting Lezen, coördinator van dit onderzoek), Caroline Heijer (domeinspecialist praktijkonderwijs, vmbo en mbo Stichting Lezen), Daan Beeke (domeinspecialist voortgezet onderwijs Stichting Lezen), Iris van der Heijden (adviseur digitale geletterdheid jeugd, KB - nationale bibliotheek), Mirjam Klaren (adviseur onderzoek en kennisdeling, KB - nationale bibliotheek) en Karin Solé (voorzitter Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs).

Vormgeving cover

Judith Schoffelen en Erik olde Hanhof, Amsterdam.

Citeren als:

Rossum, V. van & Kieft, M., (2024). *Mediatheken in het voortgezet onderwijs. Stand van zaken 2023. Complete rapportage*. Stichting Lezen.

©2024 Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Samenvatting en conclusies	4
2.1	Samenvatting van het vragenlijstonderzoek.....	4
2.1.1	Kwaliteit van de mediatheken.....	4
2.1.2	De aanwezigheid, expertise en positie van de mediathecaris	7
2.1.3	Aandacht voor leesbevordering en digitale geletterdheid in de mediatheek	9
2.1.4	De potentie voor het openen van een mediatheek op scholen waar geen mediatheek aanwezig is	10
2.2	Conclusies en aanbevelingen op basis van het vragenlijstonderzoek	11
2.2.1	Algemeen beeld en aandachtspunten	12
2.2.2	Aanbevelingen.....	14
2.3	Conclusies op basis van de interviewronde.....	16
3	Onderzoeksopzet	19
4	Resultaten	23
4.1	Aanwezigheid mediatheek	23
4.2	De rol van de respondent binnen de mediatheek.....	24
4.3	Redenen waarom er geen mediatheek aanwezig is	25
4.4	Mogelijkheden en belemmeringen om een mediatheek te openen	27
4.5	Tevredenheid mediatheek.....	32
4.6	Kenmerken mediatheek	35
4.7	Aantal en type medewerkers van de mediatheek.....	44
4.8	Inzet uren mediathecaris.....	53
4.9	Taken en verantwoordelijkheden mediathecaris	56
4.10	Kenmerken mediathecarissen	64
4.11	Opleiding mediathecarissen	66
4.12	Beleidsplan mediatheek	69
4.13	Budget mediatheek	71
4.14	Kwaliteitsmonitoring mediatheek	78
4.15	De boekencollectie	80
4.16	Registratie uitlenen.....	85

4.17 Samenwerking met de openbare bibliotheek	86
4.18 Aandacht voor leesbevordering	90
4.19 Aandacht voor digitale geletterdheid	95
4.20 Toekomst mediatheek	103
4.21 Resultaten uitgesplitst naar achtergrondkenmerken	108
Bijlage Responsverantwoording	112

1 Inleiding

Mediatheken spelen een belangrijke rol in het voortgezet onderwijs op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid. Zij kunnen deze rol echter steeds minder vaardig vervullen. De Beroepsvereniging voor Mediathecarissen in het Onderwijs (BMO) constateert dat middelbare scholen steeds minder belang hechten aan een mediatheek met een professionele mediathecaris. Bij bezuinigingen staat de mediatheek vaak bovenaan de lijst. Het aantal mediatheken met mediathecaris op scholen in het voortgezet onderwijs daalt de laatste jaren dan ook: van 709 in 2012 naar 561 in 2019 en 427 in 2022. Hierdoor beschikt nog 27% van de middelbare scholen over een mediatheek met mediathecaris. Dit zijn vooral scholen met havo en vwo; het vmbo beschikt in kleinere getale over een mediatheek.

Naast de mediatheek is ook de positie van de mediathecaris in het gedrang. Het meest recente onderzoek naar de stand van zaken op het gebied van mediatheken dateert uit 2012. Anno 2012 beschikte acht op de tien mediatheken over een hoofdmediathecaris. De meesten van hen hadden twintig uur per week of meer beschikbaar. 72% van de mediathecarissen was anno 2012 boven de vijftig jaar. De BMO constateert in interne documentatie dat er voor mediathecarissen die met pensioen gaan, vaak geen vervanging wordt gezocht. Er is weinig aanwas van jong volwassenen, en dit komt mede door het ontbreken van een opleiding voor het beroep. Hierdoor dreigt de functie op termijn te verdwijnen.

Deze trends hebben tot gevolg dat mediatheken steeds minder toegevoegde waarde kunnen bieden op het gebied van leesbevordering en/of digitale geletterdheid op middelbare scholen. Dit is des te zorgwekkender gezien de daling van de lees- en taalvaardigheid en het leesplezier onder jongeren, zoals deze naar voren komt uit het internationale onderzoek PISA (Meelissen et al., 2023; Gubbels et al., 2019)¹². Hier komt bij dat digitale geletterdheid weliswaar is opgenomen in de kerndoelen voor het onderwijs, maar vooralsnog niet is ingevoerd als eigen vakgebied binnen het onderwijs. Hierdoor ontbreekt het scholen aan sturing om hun rol in het aanleren van deze vaardigheid te vervullen.

Gezien de daling in het aantal mediatheken die sindsdien is opgetreden, bestaat de kans dat het landschap sindsdien flink is veranderd: de kwaliteit van de mediatheek lijkt steeds meer in de knel te komen. Vanuit Stichting Lezen en de KB, de Koninklijke Bibliotheek (KB) en de BMO bestaat om deze reden de behoefte aan een update van het onderzoek dat zich richt op de stand van zaken van mediatheken op scholen in het voortgezet onderwijs. De volgende onderzoeksvragen staan centraal:

Wat is de stand van zaken met betrekking tot de kwaliteit van de mediatheken en mediathecarissen in scholen voor het voortgezet onderwijs in Nederland, en in het bijzonder op het gebied van lezen, leesbevordering en digitale geletterdheid?

¹ Meelissen, M., Maassen, N., Gubbels, J., Van Langen, A., Valk, J., Dood, C., Derks, I., In 't Zandt, M., Wolbers, M. (2023). *Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht*. PISA Nederland, Universiteit van Twente, Expertisecentrum Nederlands & KBA Nijmegen.

² Gubbels, J., Van Langen, A., Maassen, N. & Meelissen, M. (2019). *Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht*. Universiteit van Twente, Expertisecentrum Nederlands & KBA Nijmegen.

Wat is de potentie voor het openen van een mediatheek op scholen voor het voortgezet onderwijs in Nederland waar op dit moment geen mediatheek aanwezig is?

Binnen deze context heeft DUO Onderwijsonderzoek en Advies in juni 2023 een enquête-onderzoek uitgevoerd onder mediathecarissen en schoolleiders in het voortgezet onderwijs.

Onderwijsonderzoeker Marleen Kieft heeft in aansluiting op het vragenlijstonderzoek een interviewronde gehouden. De volgende indicatoren van kwaliteit zijn bevestigd, zowel in de vragenlijst als in de interviews:

Mediatheek

- De aanwezigheid van een mediatheek (zie paragraaf 4.1).
- De aanwezigheid van een beleidsplan voor de mediatheek (zie paragraaf 4.12)
- Een samenwerking tussen de mediatheek en de openbare bibliotheek, al dan niet gebruik makend van de aanpak de Bibliotheek *op school* (zie paragraaf 4.17).
- De faciliteiten van de mediatheek, zoals een eigen ruimte in de school, kasten met boeken en/of werk- en studieplekken (zie paragraaf 4.6).
- Het budget van de mediatheek (zie paragraaf 4.13).
- De boekencollectie, en in hoeverre deze rijk, gevarieerd en actueel is (zie paragraaf 4.15).
- De wijze van registratie van uitleningen van boeken en andere materialen uit de mediatheek (zie paragraaf 4.16).
- De evaluatie en monitoring van de kwaliteit van de mediatheek, bijvoorbeeld door middel van deelname aan de Monitor de Bibliotheek *op school* (zie paragraaf 4.14).

Mediathecaris

- De aanwezigheid van een professionele mediathecaris (zie paragraaf 4.7).
- De expertise en opleidingsachtergrond van de mediathecaris, en of deze een lidmaatschap heeft van de Beroepsvereniging voor Mediathecarissen in het Onderwijs (BMO) (zie paragraaf 4.11).
- Het aantal uren dat de mediathecaris beschikbaar is (zie paragraaf 4.8).
- De bevoegdheden en mate van invloed van de mediathecaris, bijvoorbeeld in de vorm van het beheren van het budget, de aanwezigheid op het sectieoverleg, en de betrokkenheid bij het beleid van de school (zie paragraaf 4.9).
- De samenwerking van de mediathecaris met docenten en andere mensen binnen en buiten de school (zie paragraaf 4.9).

Leesbevordering en digitale geletterdheid

- De rol die de mediatheek speelt op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid op de school (zie paragraaf 4.18 en 4.19).
- De organisatie van activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering, zoals voorlezen en vrij lezen, en digitale geletterdheid, zoals programma's op het gebied van nieuws en actualiteiten en het zoeken en verwerken van informatie (zie paragraaf 4.18 en 4.19).

Stichting Lezen en de KB willen de resultaten, conclusies en aanbevelingen uit het onderzoek inzetten om de positie van mediatheken en mediathecarissen in het voortgezet onderwijs te versterken.

Hiernaast willen ze de aanpak de Bibliotheek *op school* in het voortgezet onderwijs en de rol van de

mediatheek hierin doorontwikkelen. Binnen beide doelstellingen willen Stichting Lezen en de KB eraan bijdragen dat mediatheken hun toegevoegde waarde kunnen vergroten in de volgende subdoelen:

- het komen tot een kwalitatief hoogstaande mediatheek.
- het bieden van omstandigheden, zoals voldoende uren, budget, opleiding en technische faciliteiten, waarin mediathedarissen en docenten hun expertise in de praktijk kunnen brengen.
- het vergroten van het leesplezier en de lees- en taalontwikkeling van leerlingen in samenspraak met docenten.
- het realiseren van een leesbevorderingsbeleid en -cultuur op de school.
- het verbeteren van de expertise van mediathedarissen & docenten op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.
- het vergroten van de digitale geletterdheid van leerlingen in samenspraak met docenten, waarbinnen de focus ligt op mediawijsheid en digitale informatievaardigheden.

2 Samenvatting en conclusies

2.1 Samenvatting van het vragenlijstonderzoek

Om inzicht te krijgen in de stand van zaken als het gaat om de kwaliteit van de mediatheken en mediathedarissen op scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland is in juni 2023 een onderzoek uitgevoerd onder twee verschillende doelgroepen:

1. Schoolleiders, waarvan n = 176 wel een mediatheek op hun schoollocatie hebben en n = 77 niet.
2. Mediathedarissen, waarvan n = 187³ van scholen die wel een mediatheek op hun schoollocatie hebben.

2.1.1 Kwaliteit van de mediatheken

Algemeen

Mediathedarissen en schoolleiders van schoollocaties waar een mediatheek is zijn over het algemeen tevreden over hun mediatheek. Zij geven de mediatheek een ruime voldoende (mediathedarissen: 7,7; schoolleiders 7,5 op een schaal van 1 tot 10).

Sterke punten van de mediatheek die zowel door schoolleiders als door mediathedarissen veel genoemd worden zijn:

- De boekencollectie (aantrekkelijk, actueel, uitgebreid);
- De ruimte (goed, mooi, prettig, rustig);
- De locatie/toegankelijkheid van de mediatheek;
- De kundigheid van de medewerkers van de mediatheek.

Zowel schoolleiders als mediathedarissen noemen als verbeterpunten voor de mediatheek:

- Uitbreiding/actualiseren van de boekencollectie;
- Verbeteringen aan de inrichting van de ruimte en de faciliteiten van de mediatheek.

³ Voor dit onderzoek zijn functionarissen van VO-scholen benaderd waarvan wij (DUO Onderwijsonderzoek & Advies) op enig moment in het verleden hebben vastgelegd dat zij mediathedaris zijn. Uiteindelijk hebben 205 van deze functionarissen de vragenlijst ingevuld. Zoals in paragraaf 4.1 en 4.2 wordt toegelicht zijn niet alle functionarissen die wij hebben benaderd echter daadwerkelijk (nog steeds) mediathedaris zijn. 13 functionarissen geven aan dat zij geen mediatheek (meer) op hun school hebben. Daarnaast hebben we aan 5 functionarissen die wel een mediatheek op hun schoollocatie hebben geen vragen voorgelegd omdat zij geen functie vervullen in de mediatheek of niet verantwoordelijk zijn voor de mediatheek (dit wordt toegelicht in paragraaf 4.2). Het hier weergegeven aantal van 187 mediathedarissen betreft de mediathedarissen die binnen de doelgroep van het onderzoek vallen en waaraan we de meeste vragen hebben voorgelegd. Functionarissen die wij als mediathedaris hebben benaderd, maar dit uiteindelijk geen mediatheek op hun schoollocatie bleken te hebben (n = 13) hebben we ook een vraag voorgelegd over de reden waarom zij geen mediatheek op hun schoollocatie hebben. De antwoorden van deze 13 functionarissen geven we weer in paragraaf 4.3, maar nemen we niet mee in deze samenvatting, omdat het een kleine groep betreft, waardoor de resultaten alleen als indicatief, niet representatief, moeten worden beschouwd.

Mediathecarissen noemen daarnaast ook als verbeterpunt:

- Dat zij meer betrokken zouden willen zijn bij het onderwijs;
- Dat zij een betere samenwerking zouden willen hebben met de vaksecties.

Samenwerking met de openbare bibliotheek

Iets meer dan de helft van de schoollocaties heeft een samenwerking met een openbare bibliotheek. De mediatheek bestelt dan bijvoorbeeld boeken of aanvullende materialen bij de openbare bibliotheek, leesbevorderingsactiviteiten worden samen georganiseerd met de openbare bibliotheek of leerlingen worden automatisch lid gemaakt van de openbare bibliotheek.

Een op de vijf mediathecarissen (18%) en een op de drie schoolleiders (36%) van scholen die een samenwerking hebben met een openbare bibliotheek geven aan hun school deelneemt aan de Bibliotheek op school.

Als reden om deel te nemen aan de Bibliotheek *op school* noemen mediathecarissen en schoolleiders:

- (Betere) leesbevordering;
- Vergroten leesmotivatie;
- Verhogen taal- en leesniveau.

Mediathecarissen en schoolleiders die nooit hebben deelgenomen aan de Bibliotheek *op school* noemen hiervoor als reden:

- De collectie van de eigen mediatheek is toereikend;
- Bij de mediathecaris(sen) is voldoende expertise;
- Het is te duur;
- De Bibliotheek *op school* is niet bekend.

Faciliteiten

Over de 'faciliteiten' op scholen waar een mediatheek aanwezig is, valt het volgende te melden:

- Op de meeste schoollocaties (circa 80%) heeft de mediatheek een eigen ruimte. Kleine schoollocaties (met 500 of minder leerlingen) beschikken minder vaak over een eigen ruimte voor de mediatheek. Op 59% van deze schoollocaties is de mediatheek gecombineerd met een andere ruimte.
- Vrijwel alle mediatheken (97%) beschikken over boekenkasten. 89% beschikt (ook) over werk- en studieplekken (tafels met en zonder computer).
- De mediatheek zit vaak op een centrale / goed vindbare plek in het schoolgebouw. Slechts 14% van de mediathecarissen beschrijft de mediatheek op hun school als moeilijk vindbaar/afgelegen.
- De meeste mediatheken (93%) zijn vijf dagen per week geopend, waarbij (vrijwel) altijd een medewerker in de mediatheek aanwezig is.
- Per dag maakt gemiddeld 13% van het totaal aantal leerlingen op een schoollocatie gebruik van de mediatheek.
- Vrijwel alle mediathecarissen (93%) gebruiken software van Aura om uitleningen van boeken en andere materialen uit de bibliotheek te registreren.

Boekencollectie

Gemiddeld bestaat de boekencollectie van de mediatheken uit circa 7.000 boektitels (gemiddeld 6 boeken per leerling). Stichting Lezen en de KB adviseren mediatheken binnen het programma de Bibliotheek *op school* om minimaal 3 boeken per leerling in hun collectie te hebben. Een vijfde van de schoollocaties voldoet niet aan deze norm, zij beschikken over minder dan 3 boeken per leerling. Schoollocaties van brede scholen (die zowel een vmbo-, havo- als vwo-afdeling hebben) zijn in deze groep oververtegenwoordigd.

Op de meeste schoollocaties (83%) bestaat de boekencollectie volgens de mediathedarissen uit voldoende boeken en is de boekencollectie voldoende divers (79%) en actueel (72%). Een ruime meerderheid van de mediathedarissen geeft daarnaast aan dat de boekencollectie van hun mediatheek goed aansluit op de leescompetentie (83%) en de leesmotivatie (73%) van de leerlingen op hun schoollocatie.

Het belangrijkste aandachtspunt met betrekking tot de boekencollectie is de hoeveelheid non-fictie boeken in de boekencollectie van de mediatheek. Op een zesde (17%) van de schoollocaties is dit volgens de mediathedarissen niet voldoende op orde.

Beleidsplan en budget

Slechts de helft van de mediathedarissen geeft aan dat er op hun schoollocatie een beleidsplan is waarin de visie en doelstelling van de mediatheek zijn geformuleerd, er is dus een groot percentage scholen dat geen beleidsplan heeft voor de mediatheek. Ook is een groot percentage (ruim 60%) van de schoolleiders niet op de hoogte van het jaarlijks geoormerkte budget voor de mediatheek op hun schoollocatie. Dit suggereert dat de mediatheek geen grote prioriteit heeft voor de schoolleiders.

Schoolleiders die wel op de hoogte zijn van het budget voor de mediatheek op hun schoollocatie noemen een gemiddeld budget van rond de 4.000 euro per jaar.

Op de meeste schoollocaties is het budget voor de mediatheek in de afgelopen drie jaar gestegen ofwel gelijk gebleven. Voor de komende drie jaar verwacht circa de helft van de schoolleiders dat het budget voor de mediatheek gelijk zal blijven. Een derde verwacht dat het budget voor de mediatheek zal stijgen en een tiende verwacht dat het budget voor de mediatheek zal dalen.

Zaken die van invloed zijn op de hoogte van het budget van de mediatheek zijn vooral:

- De beschikbaarheid van subsidies;
- De mate waarin prioriteit wordt gegeven aan leesbevordering en actualisering van de boekencollectie;
- Inflatie (stijging van de boekenprijzen);
- Stijgingen en dalingen van het leerlingaantal op de schoollocatie.

Het merendeel van zowel de schoolleiders als de mediathedarissen geeft aan dat het budget van de mediatheek op hun schoollocatie over het algemeen voldoende is voor de 'uitvoering en realisatie van geplande activiteiten en ontwikkelingen'. Daaronder verstaan de schoolleiders en mediathedarissen met name het actualiseren van de boekencollectie.

Evaluatie en monitoring van de kwaliteit van de mediatheek

Een belangrijk aandachtspunt is het hoge percentage mediatheken (een derde) waar geen evaluatie en monitoring van de kwaliteit van de mediatheek plaatsvindt.

Op scholen waar de kwaliteit van de mediatheek wel gemonitord wordt, gebeurt dit vooral door registratie van het aantal bezoeken van leerlingen aan de mediatheek en evaluatiegesprekken die de mediathecaris met bijvoorbeeld de directie of docenten voert.

De Monitor de Bibliotheek *op school* wordt slechts door 5% van de mediathecarissen gebruikt.

2.1.2 De aanwezigheid, expertise en positie van de mediathecaris

Bemensing van de mediatheek

De meeste schoollocaties waar een mediatheek aanwezig is beschikken over één of meerdere mediathecarissen. Bij een tiende van de schoollocaties is geen mediathecaris aanwezig, daar wordt de mediatheek bemest door bijvoorbeeld (meerdere) assistent-mediathecarissen of een combinatie van vrijwilligers en medewerkers met een andere rol/functie in de mediatheek.

Circa twee derde van de mediatheken maakt gebruik van vrijwilligers om de mediatheek te bemensen. Op de meeste schoollocaties worden wel meer uren betaalde medewerkers ingezet in de mediatheek dan onbetaalde medewerkers (vrijwilligers). Slechts een tiende van de mediatheken vult naar verhouding meer uren in de mediatheek in met onbetaalde medewerkers (vrijwilligers) dan met betaalde medewerkers.

Kleine schoollocaties (met 500 of minder leerlingen) hebben minder uren medewerkers in de mediatheek dan grote schoollocaties.

Leeftijd en ervaring van de mediathecarissen

- 83% van de mediathecarissen die aan het onderzoek hebben deelgenomen is ouder dan 50 jaar en 42% is 60 jaar of ouder.
- Vaak zijn de mediathecarissen al meer dan tien jaar, of zelfs meer dan twintig jaar, werkzaam in de mediatheek. De huidige groep mediathecarissen is dus, met andere woorden, zeer ervaren.
- Bijna de helft (45%) van de mediathecarissen van 60 jaar of ouder verwacht binnen drie jaar te stoppen met werken als mediathecaris, zij gaan dan met pensioen.
- Opvallend is dat ook een kwart (27%) van de mediathecarissen onder de 40 jaar oud aangeeft dat zij verwachten binnen drie jaar te stoppen met werken als mediathecaris. Ook onder de jonge generatie mediathecarissen is dus veel uitstroom.

Opleiding van de mediathecarissen

- Ruim de helft (57%) van de mediathecarissen heeft een hbo-opleiding als hoogst afgeronde opleiding. Een kwart (27%) van alle mediathecarissen heeft de Bibliotheekacademie (BDA/BDI/IDM) met specialisatie onderwijs gevolgd.
- Circa een vijfde (18%) van de mediathecarissen heeft een mbo-diploma als hoogst afgeronde opleiding. Veelgevolgde opleidingen op het mbo zijn 'Medewerker Informatiedienstverlening in Openbare Bibliotheken' en 'Middelbaar Economisch en Administratief Onderwijs (MEAO)'.

- Mediathecarissen jonger dan 50 jaar hebben vaker dan mediathecarissen van 50 jaar of ouder een universiteitsdiploma als hoogst afgeronde opleiding.
- Veel mediathecarissen (76%) hebben cursussen gevolgd die relevant zijn voor hun functie in de mediatheek, vaak genoemd zijn opleidingen van GO-Opleidingen (bijvoorbeeld de opleiding tot informatiespecialist of mediacoach) en de Nationale Opleiding tot Mediacoach (NOMC).
- Een kwart (24%) van de mediathecarissen geeft aan geen enkele opleiding of cursus te hebben gevolgd die te maken heeft met hun functie in de mediatheek. Bij mediathecarissen jonger dan 50 jaar gaat het om twee vijfde (42%), bij mediathecarissen boven de 50 om een vijfde (21%).

Lidmaatschap van de BMO

Ruim de helft van de mediathecarissen die aan het onderzoek hebben deelgenomen is lid van de Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs (BMO).

Aantal uren werkzaam als mediathecaris

De helft (49%) van de mediathecarissen die aan het onderzoek hebben deelgenomen werkt part-time in de mediatheek (20 - 29 uur per week). Circa een zesde (16%) werkt minder dan 20 uur per week in de mediatheek. Een derde (34%) werkt voltijd in de mediatheek (30 - 40 uur per week).

Mediathecarissen die part-time (20 – 29 uur per week) werken geven het vaakst aan dat zij onvoldoende uren hebben om hun werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen doen, het gaat om een kwart (24%).

De helft (49%) van de mediathecarissen vervult naast hun functie in de mediatheek nog andere werkzaamheden op school. Vaak genoemde functies zijn leermiddelcoördinator/boekenfondscoördinator en medewerker van het studiehuis/studiecentrum.

Verantwoordelijkheden en positie van de mediathecarissen

Op 82% van de schoollocaties behoort het beheren van het budget van de mediatheek tot de verantwoordelijkheden van de mediathecaris.

Eveneens 80% van de mediathecarissen geeft aan zeggenschap te hebben over het collectiebudget van de mediatheek.

Op 45% van de schoollocaties behoort het (mede) schrijven en actualiseren van het beleidsplan van de mediatheek tot de verantwoordelijkheden van de mediathecaris. Als we dit in het perspectief plaatsen van het percentage schoollocaties dat een beleidsplan van de mediatheek heeft (49%), kunnen we concluderen dat op bijna alle schoollocaties waar een beleidsplan voor de mediatheek is, de mediathecaris betrokken is bij het schrijven en actualiseren hiervan.

Mediathecarissen functioneren relatief vaak als adviseur/sparringpartner voor leesbevordering voor docenten (op 68% van de schoollocaties) en directeuren/schoolleiders (op 32% van de schoollocaties).

Als het gaat om digitale geletterdheid is de mediathecaris minder vaak adviseur/sparringpartner voor docenten (op 29% van de schoollocaties) en directeuren/schoolleiders (op 17% van de schoollocaties).

Mediathecarissen die minder dan 5 jaar werkzaam zijn in de mediatheek zijn minder vaak betrokken bij leesbevordering op hun schoollocatie dan mediathecarissen die meer ervaring hebben. Zij functioneren o.a. minder vaak als adviseur/sparringpartner voor docenten op het gebied van leesbevordering en zijn minder vaak betrokken bij het uitvoeren van activiteiten op het gebied van leesbevordering.

2.1.3 Aandacht voor leesbevordering en digitale geletterdheid in de mediatheek

Leesbevordering

Driekwart (77%) van de mediathecarissen geeft aan dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijke rol speelt bij leesbevordering. De mediatheek adviseert en promoot bijvoorbeeld nieuwe/relevante boeken bij docenten en leerlingen. Ook organiseren veel mediatheken activiteiten omtrent leesbevordering zoals De Jonge Jury en schrijversbezoeken en nemen zij deel aan campagnes zoals de Boekenweek voor Jongeren.

Mediathecarissen van scholen waar de mediatheek een minder belangrijke rol speelt op het gebied van leesbevordering (23%) geven vaak aan dat de verantwoordelijkheid voor leesbevordering meer bij de vakdocenten ligt en dat vakdocenten onvoldoende gebruik maken van de expertise van mediathecarissen.

Mediatheken met een mediathecaris met minder dan 5 jaar werkervaring organiseren vaker geen activiteiten op het gebied van leesbevordering.

Digitale geletterdheid

De rol die mediatheken spelen op het gebied van digitale geletterdheid is op scholen is vooralsnog beperkt. Slechts een kwart (28%) van de mediathecarissen geeft aan dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijke rol speelt bij het onderwijs over digitale geletterdheid. Op deze schoollocaties vinden er bijvoorbeeld lessen over mediawijsheid en informatievaardigheden plaats in de mediatheek en ondersteunt de mediathecaris leerlingen bij het vinden van (betrouwbare) bronnen.

Mediathecarissen van scholen waar de mediatheek een minder belangrijke rol speelt bij het onderwijs over digitale geletterdheid geven aan dat de verantwoordelijkheid hiervoor op hun schoollocatie ligt bij de vakdocenten. Er wordt bijvoorbeeld bij specifieke vakken aandacht besteed aan digitale geletterdheid.

40% van de schoolleiders vindt dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijkere rol zou moeten spelen bij digitale geletterdheid, bijvoorbeeld als ondersteuning van / aanvulling op de vaklessen die hierover gegeven worden. De overige schoolleiders vinden dat de verantwoordelijkheid voor onderwijs over digitale geletterdheid moet blijven liggen bij de vakdocenten en dat de mediatheek zich beter kan richten op leesvaardigheid.

Schoolleiders van vmbo-scholen vinden vaker dan schoolleiders van andere schooltypen dat de mediatheek op hun schoollocatie geen belangrijkere rol zou moeten spelen bij digitale geletterdheid.

Wanneer we de mediathedarissen specifieke activiteiten op het gebied van digitale geletterdheid voorleggen blijkt toch dat bijna de helft (44%) van de mediathedarissen leerlingen helpt bij het zoeken en vinden van informatie. Overige voorgelegde activiteiten op het gebied van digitale geletterdheid, zoals het organiseren van activiteiten op het gebied van mediawijsheid (26%) en praktische ICT-vaardigheden (26%) en het organiseren van campagnes op het gebied van digitale geletterdheid (24%), worden wel consistent door slechts een kwart van de mediathedarissen ondernomen.

2.1.4 De potentie voor het openen van een mediatheek op scholen waar geen mediatheek aanwezig is

Schoolleiders van scholen waar geen mediatheek aanwezig is, hebben we een aantal vragen voorgelegd over de reden waarom er op hun school geen mediatheek aanwezig is, en de potentie die er eventueel wel is om een mediatheek te openen op hun schoollocatie.

Veruit de meest genoemde reden dat er geen mediatheek op de schoollocatie is, is ruimtegebrek. Een schoollocatie is bijvoorbeeld heel klein, waardoor er geen ruimte is voor een mediatheek. 64% van de schoollocaties die nooit een mediatheek hebben gehad beschikken niet over een ruimte die zou kunnen dienen als mediatheek.

Daarnaast noemen schoolleiders die geen mediatheek op hun schoollocatie hebben ook regelmatig dat een samenwerking met de openbare bibliotheek de noodzaak voor het hebben van een eigen mediatheek op de school vermindert (bijvoorbeeld als de openbare bibliotheek heel dicht bij de school ligt, waardoor het voor leerlingen erg laagdrempelig is om naar de openbare bibliotheek te gaan vanuit school).

Andere redenen om geen mediatheek te hebben die genoemd worden door de schoolleiders zijn de kosten van een mediatheek (het is te duur) en dat er (gewoon) geen behoefte is aan een mediatheek. 55% van de schoolleiders van scholen die geen mediatheek hebben geven aan onvoldoende budget te hebben voor een mediatheek. 35% geeft aan geen toegevoegde waarde te zien in een mediatheek op hun schoollocatie.

Op basis van drie factoren (of er budget is voor een mediatheek, of er ruimte is voor een mediatheek en of de schoolleiders een mediatheek wel of geen toegevoegde waarde vinden hebben) hebben we in kaart gebracht wat de potentie voor het openen van een mediatheek is op schoollocaties waar op dit moment geen mediatheek aanwezig is. Het onderzoek levert onder andere het volgende op:

1. Van de schoolleiders van schoollocaties die nooit een mediatheek hebben gehad (n = 45) geeft een vijfde (22%) aan het budget en de ruimte te hebben voor een mediatheek en hier ook de toegevoegde waarde van te zien. Op deze schoollocaties is veel potentie om een mediatheek te openen.
2. 29% van de schoolleiders van schoollocaties die nooit een mediatheek hebben gehad (n = 45) geeft aan geen ruimte en geen budget te hebben voor een mediatheek en hier ook geen

toegevoegde waarde te zien van een mediatheek op school. Op deze schoollocaties is weinig potentie om een mediatheek te openen.

3. 18% van de schoolleiders van schoollocaties die nooit een mediatheek hebben gehad (n = 45) ervaren vooral het gebrek aan ruimte op de schoollocatie als belemmering voor het hebben van een mediatheek. Zij zien hier verder wel de toegevoegde waarde van in en hebben ook het budget voor een mediatheek. Bij deze groep is enige potentie om een mediatheek te openen, mits zij hier ruimte voor kunnen vinden.

Aan schoolleiders van schoollocaties die in het verleden wel een mediatheek hebben gehad, maar nu niet meer hebben (n = 32), zijn alleen de factoren budget en toegevoegde waarde voorgelegd. Op basis hiervan kunnen we onder andere het volgende concluderen:

4. Een derde (34%) van deze schoolleiders ziet wel de toegevoegde waarde van een mediatheek in, maar heeft hier geen budget voor. Van de twee factoren die we aan deze groep hebben voorgelegd is budget dus het knelpunt waar de schoolleiders het vaakst tegenaan lopen.
5. Op een kwart (25%) van de schoollocaties die in het verleden wel een mediatheek hebben gehad maar deze nu niet meer hebben, is wel potentie om een mediatheek te openen. Schoolleiders van deze schoollocaties geven aan dat zij het budget hebben voor een mediatheek en dat zij hier ook de toegevoegde waarde van inzien. Zoals hieronder wordt toegelicht is 'ruimte' voor deze groep mogelijk echter alsnog een belemmerende factor.

Bij het opstellen van de vragenlijst is ervoor gekozen om de factor 'ruimte' niet aan schoolleiders die in het verleden wel een mediatheek hebben gehad maar deze nu niet meer hebben voor te leggen omdat we ervan uit zijn gegaan dat scholen die in het verleden een mediatheek hebben gehad per definitie een ruimte hebben die als mediatheek kan dienen, namelijk de voormalige mediatheek. Toch zien we dat ook ruimtegebrek op de school bij deze groep een rol speelt. 25% van de schoolleiders van schoollocaties die in het verleden wel een mediatheek hebben gehad maar deze nu niet meer hebben noemt 'ruimtegebrek' in een open vraag als reden dat er geen mediatheek op de school meer is. De voormalige mediatheek heeft dan bijvoorbeeld inmiddels een andere functie gekregen binnen de school.

2.2 Conclusies en aanbevelingen op basis van het vragenlijstonderzoek

In dit onderzoek stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Wat is de stand van zaken met betrekking tot de kwaliteit van de mediatheken en mediathecarissen in scholen voor het voortgezet onderwijs in Nederland, en in het bijzonder op het gebied van lezen, leesbevordering en digitale geletterdheid?
- Wat is de potentie voor het openen van een mediatheek op scholen voor het voortgezet onderwijs in Nederland waar op dit moment geen mediatheek aanwezig is?

2.2.1 Algemeen beeld en aandachtspunten

Uit de resultaten van dit onderzoek ontstaat een tweeledig beeld. Enerzijds kunnen we concluderen dat de kwaliteit van de mediatheek op de meeste schoollocaties waar een mediatheek aanwezig is op veel van de bevroegde indicatoren (ruim) voldoende is:

- De boekencollectie is op een ruime meerderheid van de schoollocaties op orde.
- Veel mediatheken hebben een eigen ruimte, zitten op een goed vindbare plek en zijn vijf dagen per week geopend en bemenst.
- De meeste mediatheken beschikken over een (hoofd)mediathecaris.
- Veel mediatheken spelen een belangrijke rol op hun schoollocatie als het gaat om leesbevordering, bijvoorbeeld door het adviseren over en promoten van boeken en het organiseren van activiteiten.
- Mediathecarissen en schoolleiders geven de mediatheek op hun schoollocatie zelf gemiddeld een ruime voldoende.

Anderzijds bevestigt dit onderzoek ook het doorzetten van de negatieve trends die uit eerder onderzoek al naar voren kwamen:

- Er is een daling van het aantal mediatheken op scholen in het voortgezet onderwijs. Van de bevroegde schoolleiders in dit onderzoek geeft 31% aan dat er geen mediatheek op hun schoollocatie aanwezig is. 13% heeft in het verleden wel een mediatheek gehad maar heeft deze recent opgeheven.

Ruimtegebrek en kosten komen in dit onderzoek naar voren als de voornaamste redenen dat scholen geen mediatheek hebben. Zorgwekkend voor de toekomst van mediatheken is ook dat ruim een derde (35%) van de schoolleiders zonder mediatheek geen toegevoegde waarde ziet in de aanwezigheid van een mediatheek op hun schoollocatie.

- De beroepsgroep mediathecarissen vergrijs. Zorgen die er al waren over de toekomst van de beroepsgroep mediathecarissen worden bevestigd in dit onderzoek.

Ruim 80% van de mediathecarissen is ouder dan 50 jaar, 42% is ouder dan 60 jaar. Slechts 7% is jonger dan 40 jaar. Bijna de helft van de mediathecarissen van 60 jaar of ouder verwacht in de komende drie jaar te stoppen met werken als mediathecaris, zij gaan dan met pensioen. Concreet betekent dit dat circa een vijfde van het totale aantal mediathecarissen binnen drie jaar 'verdwijnt'. De vraag is wie hen gaat vervangen.

Zorgelijk in deze context is dat ook ruim een kwart van de mediathecarissen onder de 40 niet verwacht dat zij over drie jaar nog werkzaam zijn als mediathecaris. Van de geringe jonge instroom die er al is onder mediathecarissen stroomt dus ook een groot deel weer uit. Verder onderzoek is nodig om inzicht te geven in de redenen waarom jonge mediathecarissen uitstromen.

Tevens komen uit dit onderzoek een aantal nieuwe aandachtspunten naar voren:

- Twee vijfde van de mediathecarissen onder de 50 jaar en een vijfde van de mediathecarissen boven de 50 jaar heeft geen enkele opleiding of cursus gevolgd die te maken heeft met hun functie in de mediatheek. Het is de vraag of deze mediathecarissen zonder specifieke opleiding voldoende kennis en vaardigheden hebben om hun functie als mediathecaris goed te kunnen vervullen.
- Een groot deel van de schoollocaties waar een mediatheek aanwezig is, heeft geen beleidsplan voor de mediatheek waarin de visie en doelstelling van de mediatheek zijn geformuleerd. Opvallend is ook dat meer dan de helft van de schoolleiders niet op de hoogte is van het jaarlijks geormerkte budget voor de mediatheek. Dit roept vragen op over het belang dat de schoolleiding (van schoollocaties waar dit het geval is) hecht aan de mediatheek en de betrokkenheid van de schoolleiding bij de mediatheek.
- Op een derde van de schoollocaties vindt geen enkele monitoring van de kwaliteit van de mediatheek plaats. Op scholen waar de kwaliteit van de mediatheek wel gemonitord wordt, gebeurt dit vooral door registratie van het aantal bezoeken van leerlingen aan de mediatheek en evaluatiegesprekken met bijvoorbeeld de directie of docenten. De Monitor de Bibliotheek *op school*, het instrument dat door Stichting Lezen en de KB is ontwikkeld om de effectiviteit van leesbevordering en lezen te monitoren, wordt slechts op 5% van de schoollocaties gebruikt.
- Op de meeste scholen speelt de mediatheek geen rol als het gaat om digitale geletterdheid. Op slechts een kwart van de scholen met een mediatheek zijn de mediatheek en mediathecaris actief bezig met het organiseren van activiteiten en campagnes omtrent bijvoorbeeld mediawijsheid en praktische ICT-vaardigheden. Veel schoolleiders en mediathecarissen zien digitale geletterdheid als een thema voor vaklessen en vakdocenten, niet als een thema voor de mediatheek.
- De boekencollectie is bij een ruime meerderheid van de mediatheken goed op orde. Verbeterpunten op dit gebied zijn er nog wel te behalen, met name als het gaat om de hoeveelheid non-fictie boeken in de collectie van de mediatheken. Een zesde van de mediathecarissen geeft aan dat de hoeveelheid non-fictie boeken en de verhouding tussen fictie en non-fictie boeken bij de mediatheek op hun schoollocatie niet voldoende op orde is.
- De meeste mediathecarissen zijn actief bezig met leesbevordering op hun schoollocatie. Onder de groep mediathecarissen met minder dan vijf jaar werkervaring als mediathecaris zien we echter dat een relatief groot deel, 35%, geen activiteiten op het gebied van leesbevordering organiseert in hun mediatheek. Bij deze groep is nog veel kwaliteitswinst te behalen als het gaat om leesbevordering.
- 56% van de schoollocaties met een mediatheek heeft een samenwerking met een openbare bibliotheek. Dat is op zich een substantieel percentage, maar betekent toch ook dat een groot deel van de schoollocaties juist geen samenwerking heeft met een openbare bibliotheek. De meeste genoemde redenen om geen samenwerking te hebben met een openbare bibliotheek

zijn dat de eigen collectie al ruim genoeg en passend genoeg is, en dat er genoeg eigen expertise is bij de mediatheek.

- Een groot deel van de scholen die wel een samenwerking heeft met een openbare bibliotheek werkt nog niet volgens de aanpak van de Bibliotheek *op school*. Redenen die hiervoor genoemd worden zijn dat de collectie en expertise van de eigen mediatheek en mediathecarissen voldoende is, dat de Bibliotheek *op school* niet bekend is en dat de Bibliotheek *op school* te duur is. Deze bezwaren staan verdere uitbreiding van het bereik van de Bibliotheek *op school* in de weg.

2.2.2 Aanbevelingen

Aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit van mediatheken

Op basis van het onderzoek doen we de volgende aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit van mediatheken op scholen waar een mediatheek aanwezig is:

1. Het is belangrijk voor de kwaliteit van de mediatheek en, in het verlengde daarvan, ook de kwaliteit van het onderwijs, dat mediathecarissen voldoende kennis hebben om hun functie goed uit te oefenen. Op dit vlak valt grote winst te behalen, met name bij jonge mediathecarissen (onder de vijftig jaar) die geen opleidingen of cursussen volgen of hebben gevolgd die te maken hebben met hun werkzaamheden als mediathecaris. Het is van belang dat deze mediathecarissen de tijd en ruimte krijgen op hun school om wel dergelijke opleidingen of cursussen te volgen.
2. Bij een groot deel van de mediatheken vindt geen monitoring van de kwaliteit van de mediatheek plaats of gebeurt de monitoring slechts op een oppervlakkig niveau door bijvoorbeeld het bijhouden van het aantal bezoeken aan de mediatheek. Er is op dit moment geen objectief normenkader waarmee mediathecarissen en schoolleiders de kwaliteit van hun mediatheek kunnen evalueren. Een dergelijk instrument kan mediathecarissen en schoolleiders helpen om verbeterpunten voor de mediatheek te identificeren. Actiepunten die voortvloeien uit het evalueren van de kwaliteit van de mediatheek kunnen bovendien inspiratie vormen voor mediathecarissen en schoolleiders bij het opstellen van een beleidsplan voor de mediatheek. We raden Stichting Lezen en de KB daarom aan een dergelijk objectief evaluatie instrument te ontwikkelen, en het gebruik hiervan onder mediathecarissen te promoten.
3. Op de meeste scholen speelt de mediatheek geen rol als het gaat om digitale geletterdheid. Veel schoolleiders en ook mediathecarissen zien digitale geletterdheid niet als een thema voor de mediatheek. Om hier verandering in te brengen zal allereerst meer bewustwording moeten worden gecreëerd omtrent de rol die mediatheken kunnen spelen op het gebied van digitale geletterdheid. Voor mediathecarissen die nu niet weten wat zij aan kunnen bieden op het gebied van digitale geletterdheid kunnen handvatten worden gecreëerd. Ook het delen van 'best practices' tussen mediathecarissen en het aanbieden van laagdrempelige scholing op het gebied van digitale geletterdheid kunnen mediathecarissen helpen meer te doen met digitale geletterdheid in hun mediatheek.

4. Bij beginnende mediathecarissen (met minder dan vijf jaar werkervaring) moet extra aandacht zijn voor (laagdrempelige) scholing op het gebied van leesbevordering. We zien in dit onderzoek dat een groot deel van deze groep geen activiteiten op het gebied van leesbevordering organiseert. Door middel van scholing kan deze groep beter toegerust worden om wel actief met leesbevordering aan de slag te gaan in hun mediatheek.
5. Ruim twee vijfde van de mediatheken heeft nog geen samenwerking met een openbare bibliotheek. Om het aantal samenwerkingen te vergroten is het zaak voor openbare bibliotheken om middelbare scholen in de omgeving waar zij nog geen samenwerking mee hebben actief te benaderen voor samenwerking en daarbij duidelijk te maken wat de toegevoegde waarde is van een dergelijke samenwerking, ook voor scholen die een grote eigen boekencollectie hebben.
6. Om het bereik van de Bibliotheek *op school* te vergroten is het allereerst van belang om de bekendheid van de Bibliotheek *op school* bij schoolleiders en mediathecarissen te vergroten. De aanpak zou, met andere woorden, meer gepromoot mogen worden. Daarbij is het zaak dat Stichting Lezen en de KB een overtuigend argument formuleren tegen het bezwaar dat de collectie en expertise van de mediatheek voldoende zijn. Dit wordt door schoolleiders en mediathecarissen het vaakst genoemd als reden om niet deel te nemen aan de Bibliotheek *op school*.

Aanbevelingen voor het vergroten van het aantal mediatheken op VO-scholen in Nederland

Het aantal mediatheken op VO-scholen in Nederland daalt al jaren. Op basis van de vragen die we in dit onderzoek hebben voorgelegd aan schoolleiders van schoollocaties waar geen mediatheek aanwezig is, doen we de volgende aanbevelingen om het aantal mediatheken op VO-scholen in Nederland te vergroten:

1. Veruit de meest genoemde reden dat schoollocaties niet (langer) een mediatheek hebben is ruimtegebrek (64% van de schoollocaties waar geen mediatheek aanwezig is heeft onvoldoende ruimte voor een mediatheek). In het licht van de huidige bouw- en woningcrisis is de huidige huisvesting van scholen iets waar Stichting Lezen en de KB waarschijnlijk weinig aan kunnen veranderen. Wel zouden Stichting Lezen en de KB invloed uit kunnen oefenen op de bouweisen voor nieuwe schoolgebouwen, bijvoorbeeld door een normenkader te ontwikkelen, zodat de aanwezigheid van een mediatheek / studie- of informatiecentrum met aandacht voor lezen, leesbevordering en digitale geletterdheid onderdeel wordt van de bouweisen voor nieuwe schoolgebouwen. Ook kunnen schoolleiders worden opgeroepen om kritisch te kijken of er op hun school écht geen mediatheek te realiseren valt.
2. Veel scholen hebben een samenwerking met een openbare bibliotheek in plaats van een (fysieke) mediatheek(ruimte) op de school. Dit hoeft niet per se een verlies in (de kwaliteit van de) aandacht voor leesbevordering en digitale geletterdheid te betekenen als de openbare bibliotheek, in samenwerking met medewerkers of docenten van de school, deze taken voortvarend oppakt. Voor scholen waar door ruimtegebrek geen mediatheek kan worden gehuisvest (veelal kleine schoollocaties) kan dit zelfs de meest optimaal mogelijke oplossing zijn. Het programma de Bibliotheek *op school* van Stichting Lezen en de KB voorziet in deze

behoefte. We raden Stichting Lezen en de KB aan in te zetten op uitbreiding van het aantal scholen dat werkt volgens de aanpak van de Bibliotheek *op school*, waarbij specifieke aandacht moet uitgaan naar schoollocaties die door ruimtegebrek geen mediatheek hebben op hun schoollocatie, zoals kleine schoollocaties.

3. Circa een derde van de schoolleiders die geen mediatheek op hun schoollocatie hebben denkt dat een mediatheek op hun schoollocatie geen toegevoegde waarde heeft voor het onderwijs op hun schoollocatie. Extra onderzoek onder deze groep is nodig om uit te zoeken welke redenatie hierachter zit: waarom zien schoolleiders onvoldoende toegevoegde waarde? Op basis van een dergelijk onderzoek kunnen Stichting Lezen en de KB wellicht argumenten formuleren om schoolleiders te overtuigen dat een mediatheek wel degelijk toegevoegde waarde heeft voor het onderwijs. De open antwoorden die gegeven zijn door de schoolleiders in dit onderzoek (zie paragraaf 4.4 voor een samenvatting van deze open antwoorden) bieden mogelijk een eerste aanknopingspunt.
4. De helft van de schoolleiders van schoollocaties waar geen mediatheek aanwezig is geeft aan dat hun school onvoldoende budget heeft om een mediatheek op de schoollocatie te realiseren. Uit dit onderzoek blijkt dat de beschikbaarheid van subsidies een grote invloed heeft op de grootte van het budget van mediatheken op scholen. Om het aantal mediatheken op scholen te vergroten zouden Stichting Lezen en de KB bijvoorbeeld bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap kunnen pleiten voor (meer) subsidies voor het behoud en terugbrengen van mediatheken op scholen. En vervolgens: schoolleiders informeren over de verschillende subsidiemogelijkheden die er zijn en hen aansporen om van deze subsidies ook gebruik te maken.
5. Bij een aanzienlijk deel van de schoollocaties die op dit moment geen mediatheek hebben is wel potentie om een mediatheek te openen. Het gaat om 25% van de schoollocaties die nu geen mediatheek hebben maar deze in het verleden wel hebben gehad en 22% van de schoollocaties die nooit een mediatheek hebben gehad. Het kan interessant zijn voor Stichting Lezen en de KB om schoolleiders van deze schoollocaties te benaderen voor de inrichting van een mediatheek op hun schoollocatie.

2.3 Conclusies op basis van de interviewronde

De interviewronde onder mediathecarissen en schoolleiders bevestigde het beeld dat er een enorme variëteit bestaat in de manier waarop scholen hun mediatheek inrichten en gebruiken. Ook schoollocaties die onder hetzelfde bestuur of onder dezelfde directie vallen, realiseren mediatheken die hemelsbreed van elkaar kunnen verschillen. Een mediatheek wordt in de interviews beschouwd als een zaak die een school zelf kan en mag regelen.

De interviewronde leverde inzicht op in de vraag welke factoren er volgens de geïnterviewden toe doen als het gaat om het neerzetten van een kwalitatief goede mediatheek. We vatten de bevindingen van het kwalitatief onderzoek daarom in deze paragraaf samen door een overzicht te geven van factoren die bijdragen aan een kwalitatief goede mediatheek.

Factoren die bijdragen aan een kwalitatief goede mediatheek:

- **Zichtbaarheid, zowel fysiek als online**

De mediatheek moet zichtbaar zijn in de school, vinden zowel schoolleiders als mediathecarissen. Dat geldt allereerst voor een fysieke zichtbaarheid: denk aan een centrale plaats in de school, met mooi meubilair, maar ook aan boekenposters in de gangen, informatie op de digitale beeldschermen bij de ingang of aantrekkelijke activiteiten. Maar ook digitale zichtbaarheid telt, bijvoorbeeld in de vorm van Instagram-pagina's waar leraren en leerlingen foto's van en filmpjes over boeken kunnen plaatsen.

- **Draagvlak bij de schoolleiding (of het gebrek daaraan)**

Een schoolleider die het belang van de mediatheek inziet is onmisbaar. Dat hoeft niet eens te betekenen dat er dagelijks contact is tussen mediathecaris en schoolleider, maar wel dat er budget beschikbaar is voor een actuele en aantrekkelijke collectie, voor voldoende bemensing en voor een aantrekkelijke inrichting zodat leerlingen graag in de mediatheek komen. Ook in kleine dagelijkse keuzes kan veel draagvlak doorschemeren, zoals bijvoorbeeld de mediathecaris uitnodigen voor teamvergaderingen, lezen en/of digitale geletterdheid regelmatig op vergaderagenda's te zetten, de mediathecaris in te schakelen bij begeleiding of instructie rond het profielwerkstuk of de mediathecaris zitting laten nemen in een werkgroep.

Andersom kan een schoolleider het goed functioneren van een mediatheek ook behoorlijk in de weg staan, zoals bleek uit de interviews met mediathecarissen die te maken hebben met groot verloop onder hun schoolleiders of met schoolleiders die het belang van de mediatheek niet inzien.

- **Voldoende bemensing**

Een mediathecaris die een plek middenin de school wil verwerven, moet de gelegenheid hebben om de mediatheek uit te gaan en de school in. Denk aan pauzeren met docenten, sectievergaderingen bijwonen, de klassen ingaan, groepjes leerlingen begeleiden of binnenlopen bij de schoolleiding. Voor wie de mediatheek niet kan verlaten – vanwege een tekort aan vrijwilligers of gebrek aan collega's – is het lastig om een ingang te vinden bij docenten, wat het functioneren van de mediatheek belemmert.

- **Schakel tussen school en bibliotheek**

De bezochte scholen die meedoen aan de Bibliotheek *op school* hebben goede ervaringen met een combinatie van dit programma en een mediathecaris. De mediathecaris vervult in dat geval de benodigde schakelfunctie tussen school en bibliotheek; zonder die schakel ontstaat er volgens de mediathecarissen geen of moeilijk verbinding tussen mediatheek en leerlingen. Een leesconsulent met een beperkt aantal uren heeft bijvoorbeeld niet de tijd om leerlingen te enthousiasmeren of te begeleiden bij de boekkeuze. Die schakelfunctie hoeft trouwens niet per se alleen door de mediathecaris vervuld te worden, op een van de scholen neemt de sectie Nederlands die taak voor een groot deel op zich.

- **Een proactieve mediathecaris**

De interviewronde liet zien dat het sommige mediathecarissen heel goed lukt om middenin de

school te staan. Zij kijken goed om zich heen, houden hun ogen open, proberen signalen op te vangen en vragen zich continu af: 'kan de mediatheek hierin wat betekenen?'. Vervolgens is het zaak om zelf initiatief te nemen en niet afwachtend te zijn. Zij kunnen ook begrip opbrengen voor docenten: die hebben het druk en ze weten niet altijd goed wat de mediatheek voor hen kan betekenen.

- **Overleg met collega's van andere scholen**

Mediatheken functioneren op elke school weer anders, er is weinig sprake van afstemming en overleg met andere mediatheken, ook niet met de mediatheken op locaties van dezelfde scholengemeenschap. Mediatheken worden ook niet geagendeerd op schoolleiders- of directieoverleg. De teneur is: 'iedere schoollocatie is weer anders en dus de mediatheek ook; dat is een goede zaak'. Toch zijn er zeker mediathedarissen die erg blij zijn met het regionale mediathedarissenoverleg (georganiseerd door de lokale bibliotheek) waar ze aan deelnemen of met een collega waar ze af en toe mee kunnen sparren. Dergelijke contacten kunnen leiden tot nieuwe ideeën en oplossingen voor knelpunten.

- **Een betrokken sectie Nederlands**

Een sectie Nederlands kan een grote rol spelen als verbindende schakel tussen mediatheek en onderwijs. We hoorden over mediathedarissen en neerlandici die regelmatig boekentips uitwisselen en mediathedarissen die de nieuw aangeschafte boeken pitchten voor de sectie Nederlands. En over mediathedarissen die samen met docenten Nederlands een cursus of workshop volgen of regelmatig aanschuiven bij de sectievergadering. De ervaring leert dat als de mediathedaris nauw betrokken is bij de sectie Nederlands, de samenwerking met andere secties daarna ook gemakkelijker tot stand komt.

3 Onderzoeksopzet

Dit landelijke onderzoek naar mediatheken in het vo bestond uit drie delen:

1. Raadplegen van experts
2. Vragenlijstonderzoek
3. Interviewronde met mediathedarissen en schoolleiders

Deel 1: Raadplegen van experts

De eerste fase van dit onderzoek naar vo-mediatheken ging eind 2022 van start met een expertinterviewronde, uitgevoerd door Marleen Kieft. Het doel van deze gesprekken was om informatie te verzamelen ter voorbereiding op het opstellen van een goede vragenlijst voor mediathedarissen en schoolleiders voor deel 2 van het onderzoek.

De experts zijn geselecteerd in overleg met de opdrachtgever en ze spraken alle zeven vanuit hun eigen invalshoek en achtergrond (zie tabel hieronder). Er kwamen in de gesprekken steeds verschillende onderwerpen aan de orde, afhankelijk van de expertise van de betreffende expert. De goedgekeurde gespreksverslagen zijn door de onderzoekers van DUO gebruikt bij het opstellen van de vragenlijst voor het kwantitatieve onderzoek (deel 2). Ook zijn de resultaten van deze expertronde samengevat in een (ongepubliceerde) nabescherwing voor de opdrachtgever.

Geraadpleegde experts:

Mediathedaris + schoolleider vmbo
Mediathedaris havo/vwo
Adviseur Leesbevordering
Adviseur digitale geletterdheid
Hoogleraar
Informatiewetenschapper
Beleidsadviseur op het gebied van onderwijs

Deel 2: Vragenlijstonderzoek

Onderzoeksgroep en methode

DUO Onderwijsonderzoek & Advies heeft in de periode van 5 tot en met 26 juni een kwantitatief online onderzoek uitgevoerd onder mediathedarissen en schoolleiders in het voortgezet onderwijs. De technische realisatie van het online veldwerk voor het onderzoek is door DUO Onderwijsonderzoek & Advies uitgevoerd. De respons is gerealiseerd met de inzet van het DUO onderwijspanel schoolleiders in het VO (met schoolleiders die met regelmaat voor DUO en diens opdrachtgevers onderwijsrelevante online vragenlijsten invullen) en de DUO onderwijsdatabase (met de namen en e-mailadressen van mediathedarissen en schoolleiders in het VO). Daarnaast heeft ook de BMO (Beroepsvereniging Mediathedarissen Onderwijs) een algemene link naar de vragenlijst verspreid onder haar leden⁴.

⁴ Een dergelijke manier van werven kan er mogelijk voor zorgen dat de resultaten van dit onderzoek minder representatief zijn voor de gehele populatie mediathedarissen. De respons die via deze algemene link binnen is

Er is in totaal een netto-respons van n = 458 mediathecarissen en schoolleiders gerealiseerd. De respons is als volgt verdeeld over de onderzoeksgroepen:

Onderzoeksgroep	Netto respons
Mediathecarissen	n= 205
Schoolleiders	n= 253

Voor de responsverantwoording verwijzen we u naar de bijlage.

Vragenlijst

Er is voor dit onderzoek gebruik gemaakt van twee vragenlijsten: een vragenlijst voor de mediathecarissen en een vragenlijst voor de schoolleiders. Aan de hand van enkele selectievragen (bijvoorbeeld over de aanwezigheid van een mediatheek op de schoollocatie) hebben we de respondenten verschillende vragen voorgelegd. De vragenlijsten bevatten zowel gesloten als open vragen.

Beide vragenlijsten zijn in nauw overleg met Stichting Lezen door DUO Onderwijsonderzoek & Advies opgesteld op basis van de onderzoeksvragen zoals geformuleerd in het projectplan, geschreven door een diverse groep betrokkenen vanuit Stichting Lezen, de KB en de BMO. Bij het ontwikkelen van de vragenlijsten hebben interviews met experts door Marleen Kieft als waardevolle input gediend.

Leeswijzer

Een overzicht van de belangrijkste resultaten is beschreven in hoofdstuk 2 van deze rapportage. De volledige resultaten van het onderzoek staan in hoofdstuk 4 grafisch weergegeven.

De percentages zoals weergegeven in de grafieken in deze rapportage zijn afgerond op hele getallen. Hierdoor kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet optelt tot 100%.

Bij een aantal vragen is aan schoolleiders en medewerkers gevraagd een aantal in te vullen, bijvoorbeeld voor het aantal medewerkers dat werkzaam is in de mediatheek of het aantal m² oppervlakte van de mediatheek. De respondenten konden bij dit soort vragen een nummer invullen, met als enige restrictie dat zij geen letters konden gebruiken. Er zijn bij deze vragen geen categorieën voorgecodeerd in de vragenlijst. De respondenten geven dus een precies antwoord, bijvoorbeeld dat er 3 medewerkers werkzaam zijn in hun mediatheek of dat de oppervlakte van hun mediatheek 177 m² beslaat. Wanneer we rapporteren over deze vragen geven we de antwoorden van de respondenten vaak wel in categorieën weer. We hebben hiervoor gekozen omwille van de leesbaarheid van de grafieken: als we dit niet zouden doen, zouden de grafieken te lang en onoverzichtelijk worden. Bij vragen over aantallen geven we ook vaak het gemiddelde van alle gegeven antwoorden weer. Bijvoorbeeld dat de oppervlakte van een mediatheek in Nederland gemiddeld 191 m² is. Deze gemiddeldes hebben we altijd berekend over de ongecategoriseerde antwoorden van de respondenten, dus de precieze antwoorden die zij hebben gegeven, niet de gecategoriseerde antwoorden die weergegeven zijn in de grafiek.

gekomen is echter relatief klein, het gaat om n = 20 mediathecarissen die de vragenlijst via de link van de BMO hebben ingevuld. Het effect op de representativiteit van de resultaten is dus beperkt.

We hebben in de vragenlijst regelmatig om toelichtingen bij de antwoorden gevraagd. Van de gegeven toelichtingen hebben we de ‘rode draad’ in de rapportage opgenomen. Voor enkele open vragen hebben we de antwoorden gecodeerd (ingedeeld in een categorie), waardoor we met een percentage kunnen aangeven hoeveel respondenten een bepaald antwoord hebben gegeven.

Deel 3: Interviewronde met mediathecarissen en schoolleiders

De slotvraag in de vragenlijst was ‘Zou u mee willen werken aan een verdiepend interview over uw mediatheek?’ In totaal waren er 27 schoolleiders en 46 mediathecarissen die op deze vraag ‘ja’ antwoordden en hun e-mailadres achterlieten. In overleg met de opdrachtgever selecteerde Marleen Kieft uit deze lijst vijf schoolleiders en zeven mediathecarissen. Ze hanteerde hierbij de volgende criteria:

- alle schooltypes vertegenwoordigd;
- een variatie van verschillende typen sterke punten en verbeterpunten en verschil in focus;
- zowel scholen die meedoen met het programma de Bibliotheek *op school* als scholen die dat niet (meer) doen;
- onder mediathecarissen: variatie in leeftijd, achtergrond en ervaring;
- alle regio’s vertegenwoordigd;
- geen vrijwillige mediatheekmedewerkers.

Vervolgens heeft Marleen Kieft de geselecteerde kandidaten uitgenodigd voor een interview. De meeste interviews vonden plaats in september 2023; waarvan acht fysiek en vier online.

Type school	Regio	Geïnterviewd:	Wel/geen dBos
Vmbo/havo/vwo	Noord	Mediathecaris + schoolleider	
Vmbo/havo/vwo	Noord	Schoolleider	dBos
Bovenbouw havo/atheneum	Noord	Mediathecaris	dBos
Vmbo/havo/atheneum	Noord	Mediathecaris	
Vmbo en praktijkonderwijs	Midden	Mediathecaris	
Mavo	Midden	Schoolleider	
Vmbo-bb en bk	Midden	Schoolleider + docent	dBos
		Nederlands	
Vmbo	Zuid	Mediathecaris	
Locatie vmbo-tl/havo en locatie havo/atheneum van scholengemeenschap	Zuid	Mediathecaris + Schoolleider	
Vmbo/havo/vwo	Zuid	Mediathecaris	dBos

De gesprekken vonden plaats aan de hand van een leidraad, die voor een deel bestond uit een aantal algemene gesprekspunten, maar voor een groter deel uit vragen die ingingen op de eerder gegeven antwoorden in de vragenlijst. Zo gaven de gesprekken verdieping en inkleuring aan de

vragenlijstresultaten. Door de afstemming op de specifieke situatie van de respondent, varieerde de inhoud van de gesprekken.

Alle gesprekken zijn opgenomen, uitgewerkt en vervolgens op kwalitatieve wijze geanalyseerd.

4 Resultaten

Dit hoofdstuk bestaat uit twintig paragrafen. De kern van elke paragraaf bestaat uit de resultaten van het DUO-vragenlijstonderzoek. Daarnaast staat in de tekstkadertjes - als aanvulling op de cijfers, percentages en tabellen – aanvullende informatie uit de interviews die Marleen Kieft heeft gehouden. Deze tekstkaders dienen om de kwantitatieve resultaten aan te vullen, te verdiepen en in te kleuren. Het ene onderwerp leent zich logischerwijs meer voor een inhoudelijk gesprek dan het andere; daarom vindt u in sommige paragrafen geen tekstkaders en in andere meerdere.

Tot slot vindt u - ter informatie en inspiratie - verspreid over dit rapport vijf good practices in grijs gearceerde kaders, die uitgebreider laten zien hoe de op scholen op verschillende manieren wordt gewerkt aan een kwalitatief goede mediatheek.

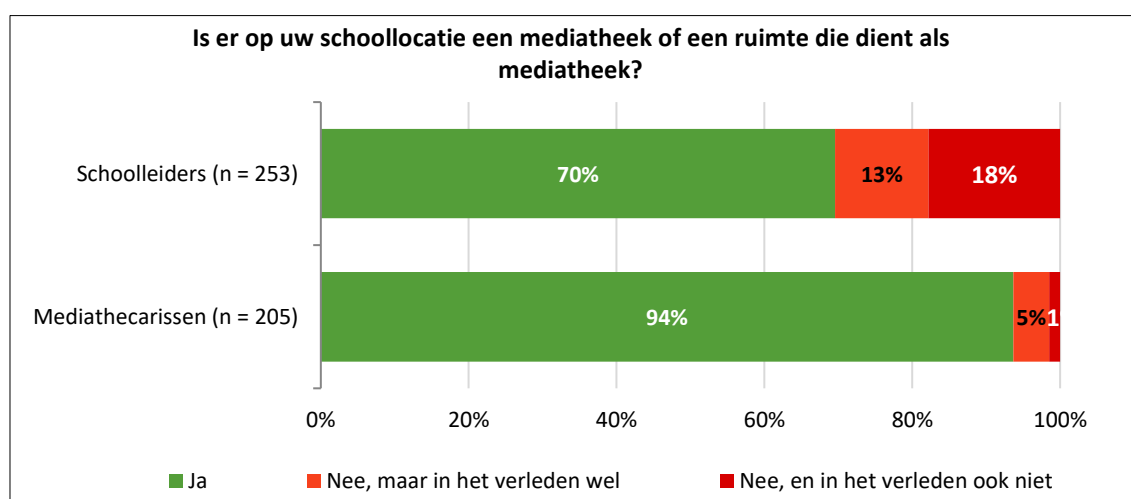
4.1 Aanwezigheid mediatheek

Aan de schoolleiders (n = 253) en de mediathedarissen⁵ (n = 205) die we benaderd hebben voor deze vragenlijst hebben we gevraagd of er op hun schoollocatie een mediatheek of een ruimte die dient als mediatheek aanwezig is.

We hebben de mediatheek hierbij als volgt beschreven:

Een mediatheek is een ruimte in een school waar boeken beschikbaar zijn voor leerlingen om te lezen en te lenen, en waar mogelijk ook andere zaken, zoals werkplekken en computers, aanwezig zijn.

70% van de schoolleiders en 94% van de mediathedarissen geven aan dat er op hun schoollocatie een mediatheek of ruimte die dient als mediatheek aanwezig is. 30% van de schoolleiders en 6% van de mediathedarissen geeft aan dat er op hun school geen mediatheek aanwezig is.

⁵ Voor dit onderzoek zijn functionarissen van VO-scholen benaderd waarvan wij (DUO Onderwijsonderzoek & Advies) op enig moment in het verleden hebben vastgelegd dat zij mediathedaris zijn. Zoals blijkt in paragraaf 4.1 en 4.2 zijn niet alle functionarissen die wij hebben benaderd daadwerkelijk (nog steeds) mediathedaris. Omdat wij hen voor de vragenlijst voor mediathedarissen benaderd hebben, noemen wij deze functionarissen in paragraaf 4.1 en 4.2 wel 'mediathedaris'.

Aan de schoolleiders (n = 77; 30%) en mediathecarissen (n = 13; 6%) van schoollocaties waar geen mediatheek aanwezig is hebben we een aantal vragen voorgelegd over de redenen hiervoor en de mogelijkheden en belemmeringen om toch een mediatheek te openen op hun schoollocatie. Deze onderwerpen behandelen we in **paragraaf 4.3 en 4.4**.

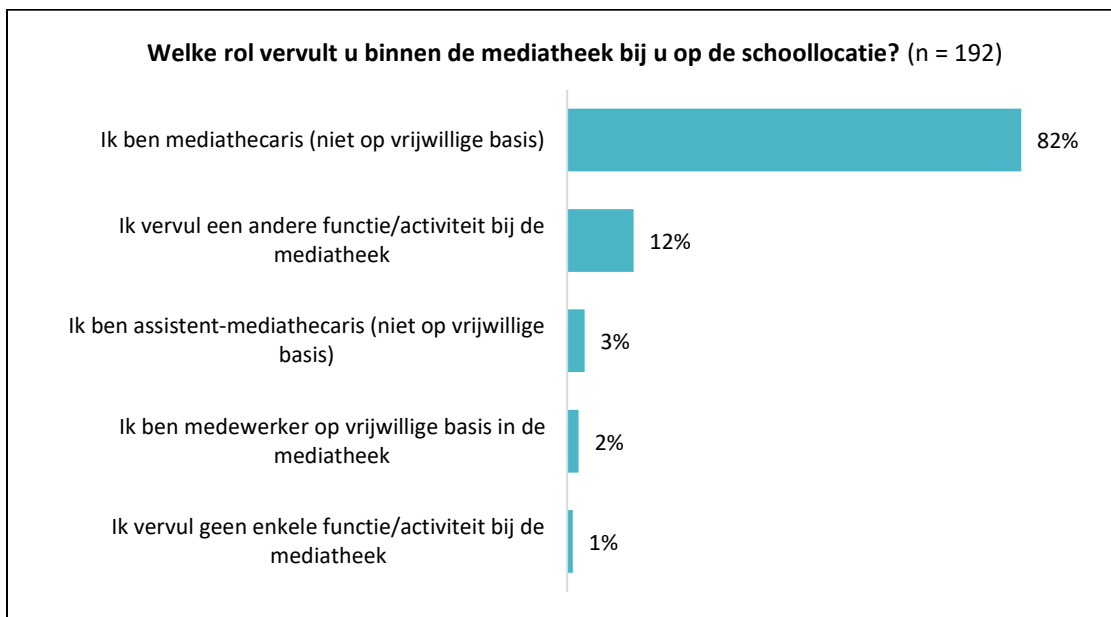
Vanaf paragraaf 4.5 behandelen we de vragen die we hebben voorgelegd aan schoolleiders en mediathecarissen van scholen waar wel een mediatheek aanwezig is.

4.2 De rol van de respondent binnen de mediatheek

De respondenten die we benaderd hebben voor het invullen van de vragenlijst voor mediathecarissen hebben we nog twee extra selectievragen voorgelegd met betrekking tot de rol die zij vervullen binnen de mediatheek.

Aan de respondenten die wel een mediatheek hebben op hun schoollocatie (n = 192, zie paragraaf 4.1) hebben we gevraagd welke rol zij vervullen binnen de mediatheek.

Ruim vier vijfde (82%) van de respondenten is mediathecaris. Eén op de acht (12%) vervult een andere functie binnen de mediatheek. Een klein deel is assistent-mediathecaris (3%) of vrijwilliger (2%).

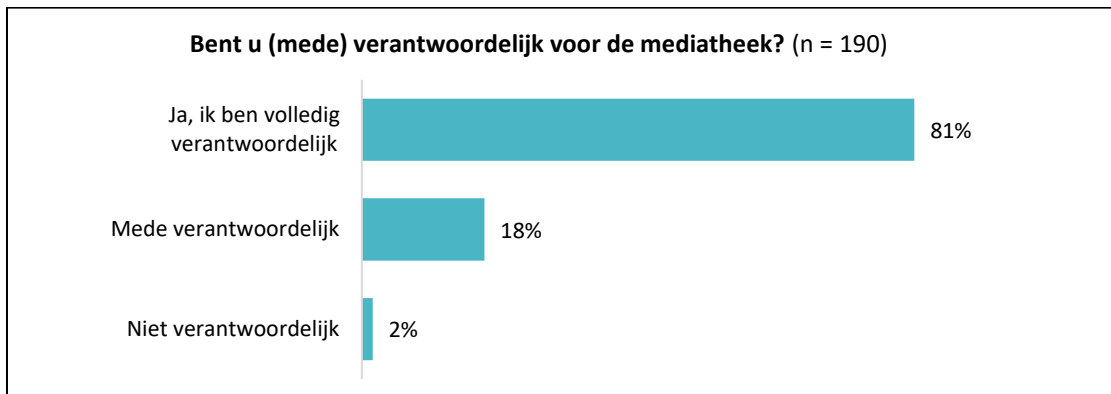
We hebben de respondenten die een andere functie vervullen in de mediatheek open gevraagd wat deze functie is. De gegeven antwoorden zijn erg divers. Voorbeelden van functies die genoemd worden zijn:

- Leerlingbegeleider;
- Receptionist;
- ICT-beheerder;
- Onderwijsassistent;
- Administratief medewerker;
- Medewerker van de mediatheek.

Bij respondenten die geen enkele functie/activiteit vervullen bij de mediatheek (n = 2, 1%) gaan we ervan uit dat zij onvoldoende kennis hebben over de mediatheek om vragen hierover te beantwoorden. Deze respondenten hebben we daarom geen verdere vragen voorgelegd.

Vervolgens hebben we aan de respondenten die wel een rol vervullen binnen de mediatheek (n = 190) gevraagd in hoeverre zij verantwoordelijk zijn voor de mediatheek.

Veruit de meeste respondenten (81%) zijn volledig verantwoordelijk voor de mediatheek. Iets minder dan een vijfde (18%) is mede verantwoordelijk.

Ook bij respondenten die niet verantwoordelijk zijn voor de mediatheek (n = 3; 2%) gaan we ervan uit dat zij onvoldoende kennis hebben over de mediatheek om vragen hierover te beantwoorden. Ook deze respondenten hebben we daarom geen verdere vragen voorgelegd.

De overige respondenten die wel een rol vervullen binnen de mediatheek en wel (mede) verantwoordelijk zijn voor de mediatheek (n = 187) hebben we de volledige vragenlijst voorgelegd. **Vanaf paragraaf 4.5** bespreken we de vragen die we aan deze groep hebben voorgelegd.

Omdat deze respondenten de vragenlijst voor mediathecarissen hebben ingevuld, refereren we aan deze groep als '**mediathecarissen**' wanneer we het hebben over het totaal (n = 187).

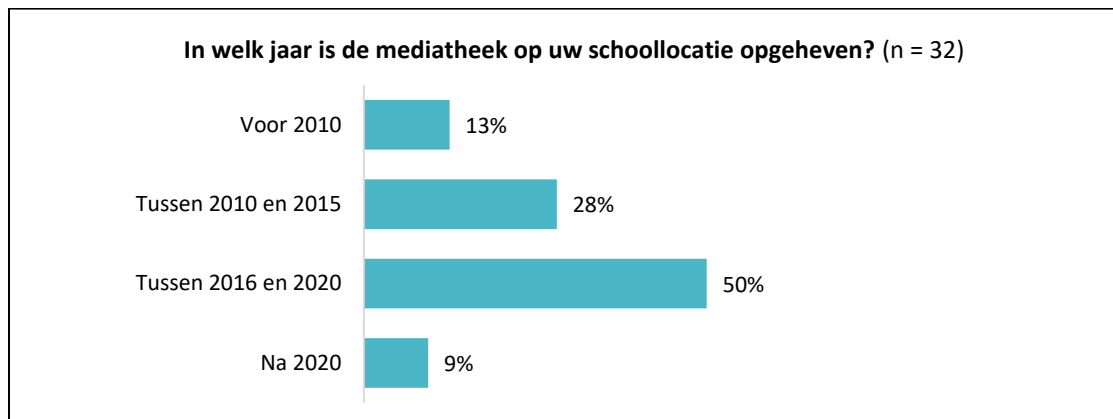
Zoals in de grafiek op pagina 11 te zien is, hebben niet alle respondenten de functietitel 'mediathecaris'. Wanneer we de resultaten uitsplitsen naar functie zullen we als volgt aan de respondenten refereren:

- Respondenten die mediathecaris zijn (n = 156);
- Respondenten die assistent-mediathecaris zijn (n = 6);
- Respondenten die vrijwilliger zijn (n = 4);
- Respondenten met een andere functie in de mediatheek (n = 21).

4.3 Redenen waarom er geen mediatheek aanwezig is

Schoolleiders van scholen die nu geen mediatheek hebben maar in het verleden wel (n = 32; 13%, zie paragraaf 4.1) hebben we allereerst gevraagd in welk jaar de mediatheek op hun schoollocatie is opgeheven. De schoolleiders konden hierbij een schatting maken.

De helft (50%) van de schoolleiders die nu geen mediatheek hebben maar deze in het verleden wel hebben gehad, geeft aan dat de mediatheek op hun schoollocatie tussen 2016 en 2020 is opgeheven.

Vervolgens hebben we de schoolleiders open gevraagd naar de reden waarom besloten is om de mediatheek op te heffen. We hebben de open antwoorden van de schoolleiders gecodeerd (ingedeeld in een categorie). Hieronder geven we de meest genoemde antwoorden weer.

Waarom is besloten om de mediatheek op te heffen?

1. Ruimtegebrek (25%);
2. Er is een samenwerking met de bibliotheek gestart (19%);
3. Het is te duur (19%).

Aan mediathecarissen van scholen die geen mediatheek hebben (n = 13; 6%, zie paragraaf 4.1) en schoolleiders van scholen die geen mediatheek hebben en deze in het verleden ook niet hebben gehad (n = 45; 18%, zie paragraaf 4.1) hebben we de volgende open vraag voorgelegd: wat is de reden dat er geen mediatheek op de schoollocatie is? De antwoorden van de schoolleiders en de mediathecarissen hebben we gecodeerd. Hieronder geven we de meest genoemde antwoorden weer.

Wat is de reden dat er geen mediatheek op de schoollocatie is?

Schoolleiders

1. Geen ruimte voor / kleine school (44%);
2. Geen behoefte aan / geen prioriteit (18%);
3. Er is een samenwerking met de openbare bibliotheek (16%).

Mediathecarissen

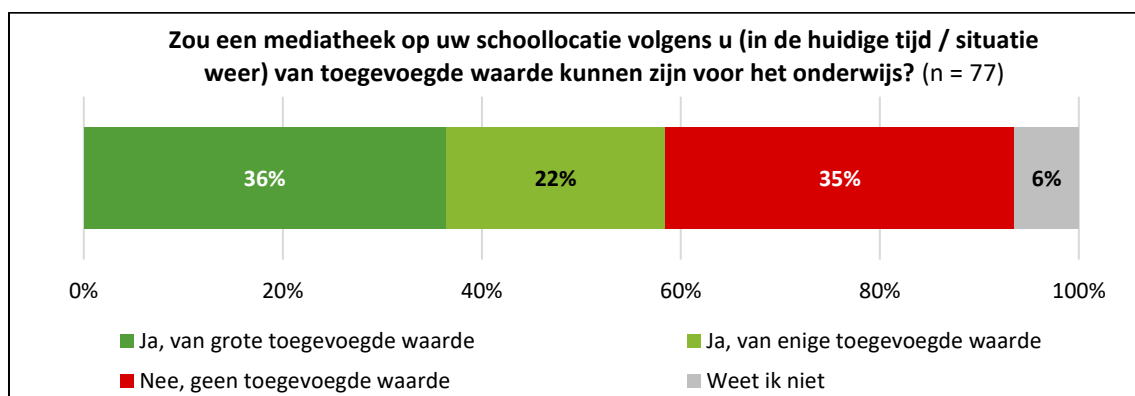
1. Het is niet nodig / het nut wordt er niet van ingezien (31%);
2. Ruimtegebrek (15%).

4.4 Mogelijkheden en belemmeringen om een mediatheek te openen

De schoolleiders van schoollocaties waar geen mediatheek aanwezig is (n = 77; 30%, zie paragraaf 4.1) hebben we vervolgens nog enkele vervolgvragen gesteld over de mogelijkheden en belemmeringen voor het openen van een mediatheek.

Allereerst hebben we de schoolleiders gevraagd of zij denken dat een mediatheek van toegevoegde waarde zou kunnen zijn voor het onderwijs op hun schoollocatie⁶.

Ruim de helft (58%) van de schoolleiders die op dit moment geen mediatheek hebben op hun schoollocatie denkt dat een mediatheek wel van toegevoegde waarde zou kunnen zijn voor het onderwijs op hun schoollocatie. Een derde (35%) denkt dat een mediatheek geen toegevoegde waarde zal hebben.

We hebben de schoolleiders gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Ja, van grote / enige toegevoegde waarde

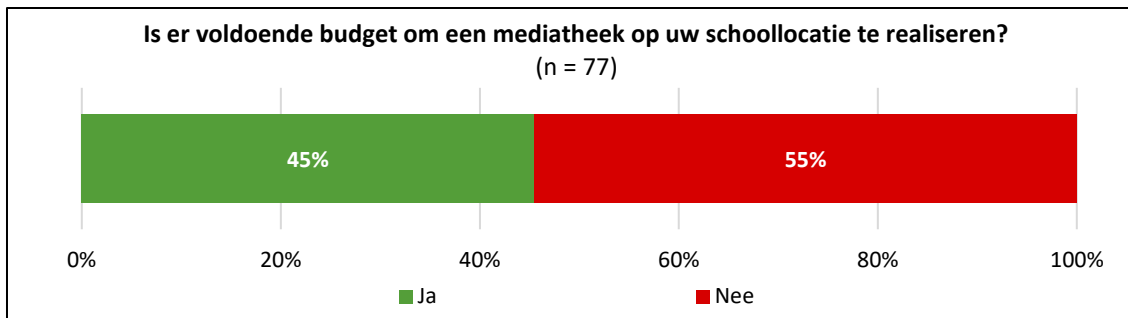
- Lezen is belangrijk;
- Cruciaal voor het stimuleren van lezen.

Nee, geen toegevoegde waarde

- Er is een bibliotheek in het gebouw / in de buurt waar leerlingen boeken kunnen halen;
- De leerlingen zijn liever praktisch bezig;
- Leerlingen hebben een eigen laptop/computer.

We hebben de schoolleiders die op dit moment geen mediatheek hebben op hun schoollocatie (n = 77) gevraagd of zij voldoende budget hebben om een mediatheek op hun schoollocatie te realiseren. Iets meer dan de helft (55%) van de schoolleiders heeft onvoldoende budget om een mediatheek op hun schoollocatie te realiseren. Ruim twee vijfde (45%) heeft wel voldoende budget.

⁶ We hebben de schoolleiders die in het verleden wel en in het verleden niet een mediatheek op hun schoollocatie hadden aparte vragen gesteld over dit onderwerp, waarbij de antwoordopties hetzelfde waren. Tussen de antwoorden van deze twee groepen schoolleiders zien we geen significante verschillen. In de grafiek geven we daarom de antwoorden van de twee groepen schoolleiders samen weer.

We hebben de schoolleiders gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

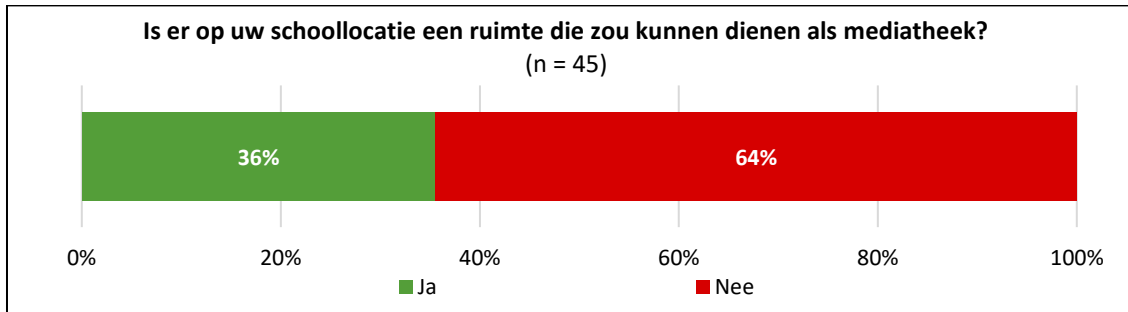
Ja, voldoende budget

- Door middel van subsidies.

Nee, onvoldoende budget

- Te duur / geen geld voor.

Alleen aan de schoolleiders die op dit moment geen mediatheek hebben en dit in het verleden ook niet hebben gehad⁷ (n = 45) hebben we tot slot gevraagd of er op hun schoollocatie een ruimte is die zou kunnen dienen als mediatheek. Bijna twee derde (64%) heeft geen ruimte op de schoollocatie die zou kunnen dienen als mediatheek.

We hebben de schoolleiders gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Ja, er is een ruimte die zou kunnen dienen als mediatheek

- Genoeg ruimte;
- Er moet ruimte voor worden vrijgemaakt.

Nee, er is geen ruimte die zou kunnen dienen als mediatheek

⁷ Bij het opstellen van de vragenlijst hebben we ervoor gekozen om deze vraag niet voor te leggen aan schoolleiders van schoollocaties die in het verleden wel een mediatheek hebben gehad omdat we ervan uit zijn gegaan dat scholen die in het verleden een mediatheek hebben gehad per definitie een ruimte hebben die als mediatheek kan dienen, namelijk de voormalige mediatheek. Toch zien we dat ook ruimtegebrek op de school bij deze groep een rol speelt. Dit wordt verder toegelicht op pagina 26.

- Ruimtegebrek in de school.

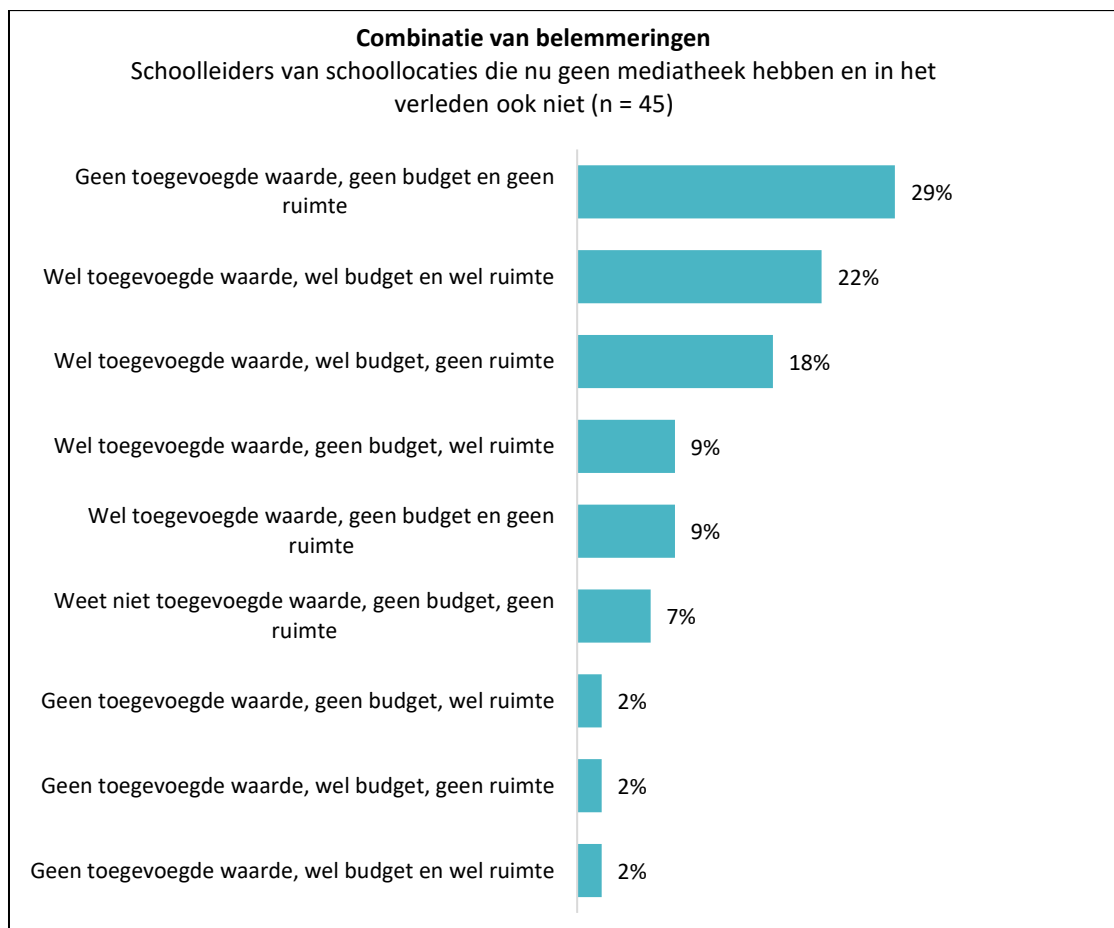
Tot slot hebben we gekeken welke combinatie van belemmeringen het meest veelvoorkomend is onder de schoolleiders⁸.

Geen mediatheek en in het verleden ook niet

Ruim een kwart (29%) van de schoolleiders van schoollocaties die nu geen mediatheek hebben en deze in het verleden ook niet hebben gehad ziet geen toegevoegde waarde aan een mediatheek, en heeft hier ook het budget en de ruimte niet voor.

Iets meer dan een vijfde (22%) van de schoolleiders ervaart geen van de voorgelegde belemmeringen voor het hebben van een mediatheek op de schoollocatie: zij zien wel de toegevoegde waarde van een mediatheek en hebben ook het budget en de ruimte voor een mediatheek.

Iets minder dan een vijfde (18%) ervaart vooral het gebrek aan ruimte op de schoollocatie als belemmering voor het hebben van een mediatheek. Zij zien hier verder wel de toegevoegde waarde van in en hebben ook het budget voor een mediatheek.

⁸ Omdat de vraag over het wel of niet hebben van ruimte in de school voor een mediatheek alleen aan de schoolleiders die nu geen mediatheek hebben en deze in het verleden ook niet hadden is voorgelegd (en niet aan schoolleiders die in het verleden wel een mediatheek hadden, zie pagina 23) behandelen we de resultaten van deze twee groepen op deze en de volgende pagina apart.

Bij de groep schoolleiders die geen belemmeringen op het gebied van ruimte, budget of twijfels over de toegevoegde waarde van een mediatheek ervaart (n = 10, 22%, zie vorige pagina) rijst de vraag: waarom hebben deze schoolleiders nog geen mediatheek op hun schoollocatie?

Een deel van deze schoolleiders geeft in hun toelichting bij de reden waarom hun schoollocatie geen mediatheek heeft aan dat er op hun schoollocatie nu wel plannen zijn om op korte termijn een mediatheek te openen:

- *“Geen idee. Voornemen is per 2023-2024 dit op te starten.”*
- *“Tot nu toe was de school te klein, we zijn nu bezig met plannen voor een mediatheek.”*
- *“Geen idee, maar we zijn nu in samenwerking met de Openbare Bibliotheek bezig om een schoolbibliotheek in te richten.”*
- *“Ruimte en tijd gebrek. Vanaf volgend schooljaar is er mede door de goede samenwerking met de openbare bibliotheek wel een bibliotheek bij ons op school.”*

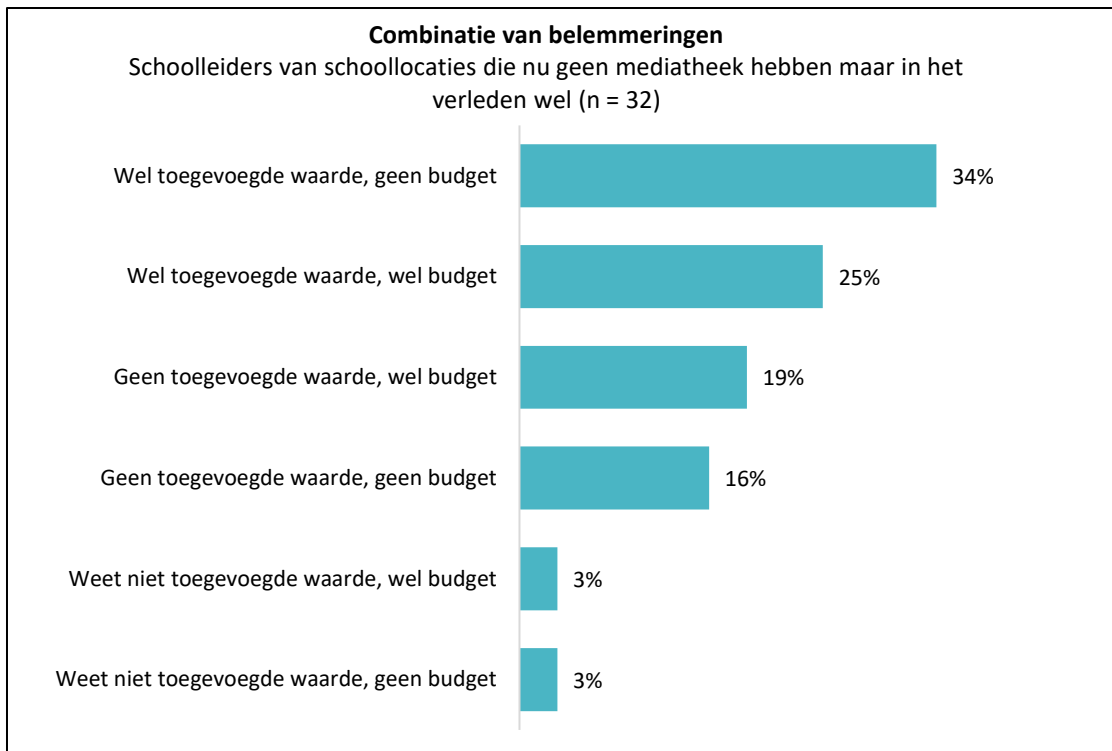
Een andere verklaring die meerdere keren wordt gegeven door schoolleiders is dat een mediatheek niet past bij de doelgroep leerlingen op hun school. Dit speelt vooral in het praktijkonderwijs.

- *“We zijn een praktijkschool. Lezen is voor veel leerlingen moeilijk. Leesplezier/motivatie is zeer gering.”*
- *“Nog nooit aan de orde geweest, we zijn een echte techniekschool en de focus was altijd heel sterk op de praktijkvakken gericht.”*

Geen mediatheek maar in het verleden wel

Een derde (34%) van de schoolleiders van scholen die op dit moment geen mediatheek hebben maar die in het verleden wel hebben gehad ziet wel de toegevoegde waarde van een mediatheek in, maar heeft hier geen budget voor.

Een kwart (25%) ervaart geen van de voorgelegde belemmeringen voor het hebben van een mediatheek: zij zien wel de toegevoegde waarde van een mediatheek en hebben hier ook het budget voor.

Ook bij de groep schoolleiders van schoollocaties die in het verleden wel een mediatheek hebben gehad maar deze nu niet meer hebben en aangeven dat zij wel budget hebben voor een mediatheek en wel de toegevoegde waarde van een mediatheek zien (n = 7, 25%) hebben we gekeken welke andere redenen zij noemen dat er op dit moment geen mediatheek op de schoollocatie is.

De meest genoemde reden dat er geen mediatheek op de schoollocatie aanwezig is, is ruimtegebrek, bijvoorbeeld als gevolg van een verbouwing:

- *“Niet opgenomen in de nieuwbouw.”*
- *“Wegens groei van de school. Ruimte was nodig voor lokaal e.d.”*
- *“Verbouwing en wijziging onderwijsconcept.”*
- *“Ruimtegebrek, de leesboeken zijn naar een andere ruimte gegaan en worden niet meer geregistreerd uitgeleend. De ruimte is een lokaal geworden.”*
- *“Ruimte gebreken en de boeken gaan naar de lokalen, dus dichterbij de leerlingen.”*

Wettelijke verplichting?

Aan de vijf geïnterviewde schoolleiders hebben we de vraag voorgelegd of ze het een goed idee vinden vo-scholen wettelijk te verplichten een mediatheek te hebben. Een van hen vond het ronduit een goed idee. Twee anderen vonden een wettelijke verplichting op zichzelf een goed idee, maar betwijfelden of een verplichting zal leiden tot een kwalitatief goede mediatheek. “Een verplichting betekent niet automatisch dat de dingen goed gebeuren. Dan voldoet een school er bijvoorbeeld net aan, maar dan stelt het nog niks voor.”

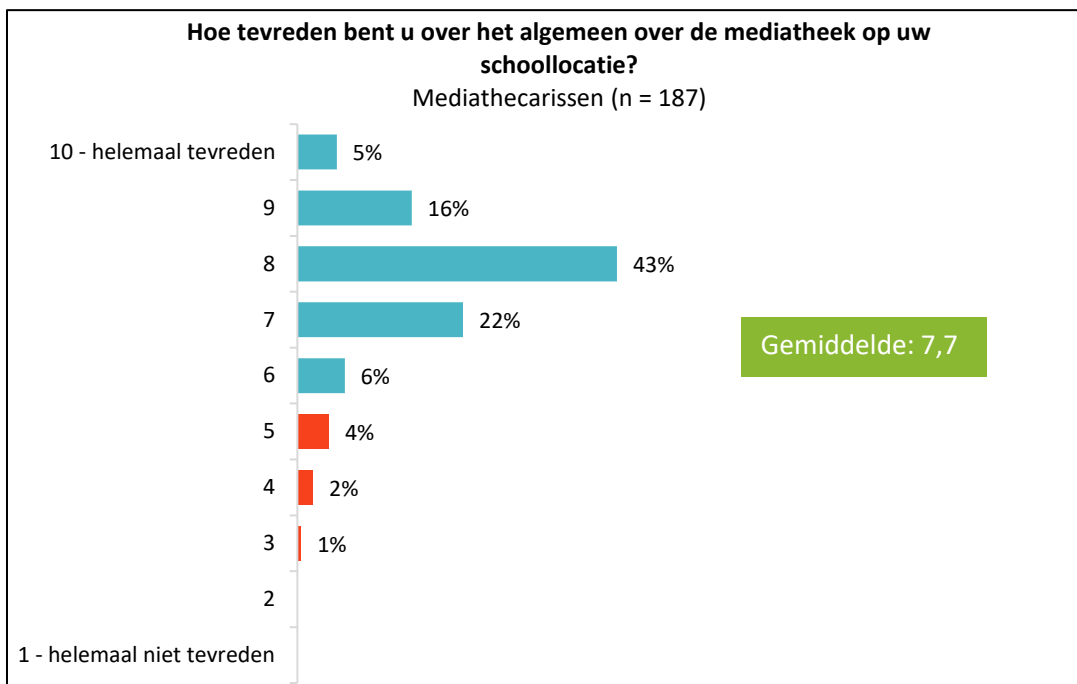
De vierde schoolleider was van mening dat er voor sommige scholen zaken zijn die een nog grotere urgentie hebben dan een mediatheek. Hij noemde bijvoorbeeld een vip-room (very important puber-room) waar leerlingen met zorgen en problemen terecht kunnen voor een luisterend oor,

een maaltijd of om te praten over sociaaleconomische problemen. “In zo’n vip-room kun je dan natuurlijk wel boeken neerzetten als rust- en hulpmiddel” opperde hij. Deze schoolleider en een collega van een andere school vonden het een beter idee om bepaalde bibliotheekfuncties verplicht te stellen, maar de manier waarop scholen die functie vormgeven vrij te laten.

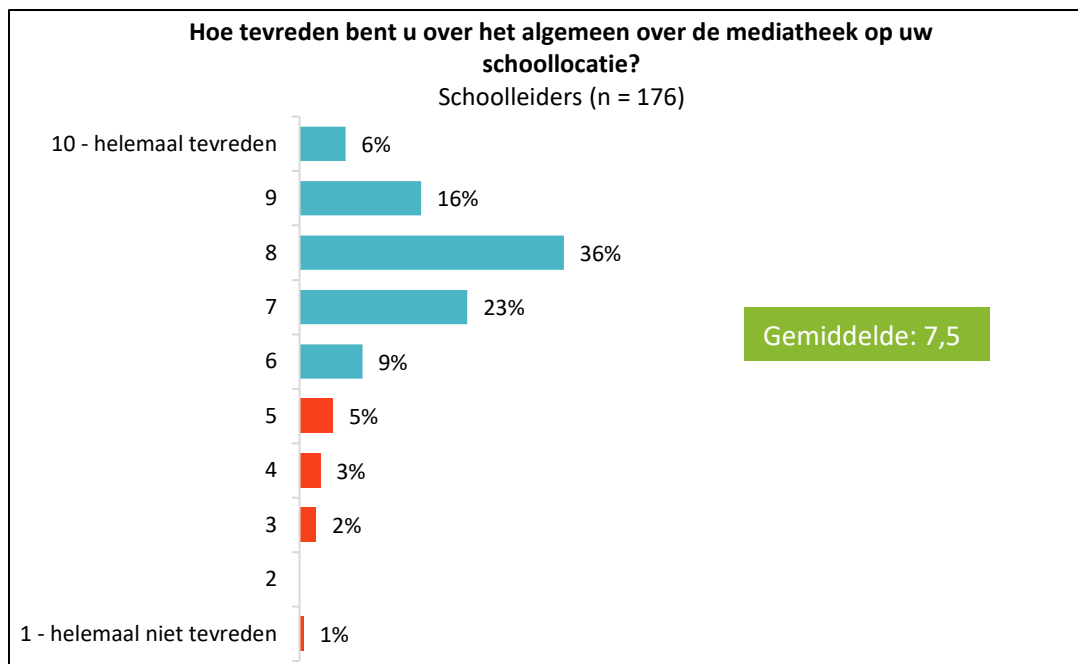
4.5 Tevredenheid mediatheek

Mediathecarissen en schoolleiders die wel een mediatheek op hun schoollocatie hebben zijn hier over het algemeen tevreden over.

Mediathecarissen geven gemiddeld een 7,7 voor de mediatheek op hun schoollocatie. 64% geeft een 8 of hoger.

Schoolleiders geven gemiddeld een 7,5 voor de mediatheek op hun schoollocatie. 58% geeft een 8 of hoger.

We hebben de mediathecarissen en schoolleiders open gevraagd wat volgens hen de drie sterkste punten en de drie belangrijkste verbeterpunten zijn van de mediatheek op hun schoollocatie. Hun antwoorden hebben we gecodeerd. Hieronder geven we de meest genoemde antwoorden weer.

Wat zijn volgens u de drie sterkste punten van de mediatheek op uw schoollocatie?

Mediathecarissen

1. De collectie boeken (aantrekkelijk, actueel, uitgebreid) (74%);
2. Goede / mooie ruimte (30%);
3. De locatie van de mediatheek / toegankelijkheid (30%);
4. Goed / kundig personeel (27%);
5. Fijne studie-/werkruimte (23%).

Schoolleiders

1. Het aanbod/de collectie boeken (61%);
2. Rustige (studie)ruimte (31%);
3. De locatie van de mediatheek / toegankelijkheid (28%);
4. Goede medewerkers / mediathecaris(sen) (bevlogen, professioneel) (25%);
5. Prettige ruimte / inrichting (23%).

Wat zijn volgens u de drie belangrijkste verbeterpunten voor de mediatheek op uw schoollocatie?

Mediathecarissen

1. De grootte / inrichting van de ruimte (42%);
2. Betere samenwerking met vaksecties (27%);
3. Het uitbreiden / actualiseren van de collectie (23%);
4. Meer betrokkenheid bij de school/het onderwijs / meer zichtbaarheid (21%);
5. Meer stilte-/werkplekken (17%).

Schoolleiders

1. De collectie boeken moet worden uitgebreid / geactualiseerd (34%);
2. De inrichting / uitstraling van de ruimte (19%);
3. Een grotere / betere ruimte voor de mediatheek (19%);
4. Modernere / betere faciliteiten (15%);
5. Betere studie-/werkplekken (15%).

Zichtbaarheid

Zoals hierboven vermeld bij verbeterpunt 4, is volgens een flinke groep respondenten de zichtbaarheid van de mediatheek een punt van verbetering. Dat werd bevestigd in de interviews, want in de helft van de gesprekken kwam het thema 'zichtbaarheid van de mediatheek' nadrukkelijk naar voren als een aandachtspunt, zowel bij schoolleiders als bij mediathecarissen.

Twee mediathecarissen vertelden veel bezig te zijn met de online zichtbaarheid van de mediatheek. Beiden zijn ze begonnen met een Instagram-pagina waarop ze onder andere nieuwe boeken voor het voetlicht brengen. Een van hen vraagt ook de docenten Nederlands of ze af en toe iets willen aanleveren, bijvoorbeeld over hun lievelingsboek. Een van de docenten maakte bijvoorbeeld een filmpje met een stapel graphic novels, dat veel werd bekeken. Daarna is ook de mediatheek aangevuld met een flink aantal graphic novels.

Ook schoolleiders benadrukten dat ze de zichtbaarheid van de mediatheek erg belangrijk vinden. Een van hen heeft er daarom bewust voor gezorgd dat de mediatheek op een mooie centrale plek in het nieuwe schoolgebouw is gekomen, waar de leerlingen vaak langslopen. Maar ze heeft ook geïnvesteerd in een goede inrichting van de mediatheek. De mediatheek moet er mooi, aantrekkelijk en uitnodigend uitzien: "We wilden goede zitplekken en banken, zodat het voor leerlingen aantrekkelijk is om binnen te komen."

Twee andere schoolleiders zoeken het meer op activiteitsniveau. Ze betoogden dat er op hun school meer activiteiten rond boeken en lezen moeten komen. "Ik zou het tof vinden als er meer activiteiten komen rond lezen. Als je iets belangrijk vindt, moet het ook zichtbaar zijn. Ook ouderavonden met sprekers gaan altijd over opvoedkundige zaken, maar waarom gaat het niet een keer over leesbevordering?" De ander had goede herinneringen aan een school waar ze vroeger werkte, en waar ieder jaar rond 20 december De Avonden van Reve gelezen werd, ondersteund door een appgroep. "Iedereen die meelas, zat in die appgroep. Dat soort stimulerende dingen helpen toch om zo'n boek even onder de aandacht te brengen. Ook als leerlingen het boek zelf misschien niet zo waarderen, vinden ze zoiets toch leuk."

Schoolorganisatie

Op drie scholen vertelden de mediathecarissen dat ze de manier waarop de school georganiseerd is als belemmering ervaren. Een mediathecaris op een vmbo-school vertelde dat het voor haar moeilijk is om bijvoorbeeld de sectie Nederlands in één keer te bereiken omdat haar school in teams is georganiseerd, zoals groen, techniek of electro. "Al die teams zijn eigenlijk mini-schooltjes. De docenten hebben maar twee keer per jaar een

vakgroepvergadering van alle docenten van een bepaald vak bij elkaar. Ik maakte laatst bij een personeelsuitje zelfs mee dat twee docenten Engels elkaar niet kenden! Kun je nagaan dat het voor mij als mediathecaris heel lastig is om alle docenten Nederlands of docenten van een ander vak gezamenlijk te bereiken.”

Twee andere scholen zijn ook in teams ingedeeld. Klassen worden zoveel mogelijk in een vaste hoek van het gebouw ingeroosterd. “Dus als de klassen van bijvoorbeeld het team havo-onderbouw op een bepaalde plek zitten, ver van de mediatheek vandaan, komen ze bijna nooit in de buurt” vertelde een van de mediathecarissen.

4.6 Kenmerken mediatheek

Om een beeld te krijgen bij wat een mediatheek in het huidige voortgezet onderwijs inhoudt, hebben we de schoolleiders en mediathecarissen die een mediatheek op hun schoollocatie hebben een aantal vragen gesteld over de kenmerken van de mediatheek, waaronder de grootte van de mediatheek, de functie van de mediatheek en de openingstijden van de mediatheek. In deze paragraaf bespreken we de resultaten.

Allereerst hebben we de schoolleiders en mediathecarissen middels een open vraag gevraagd hoe de ruimte om hun schoollocatie heet die de rol van de mediatheek vervult. De antwoorden van de schoolleiders en mediathecarissen hebben we gecodeerd. Hieronder geven we de meest genoemde antwoorden weer.

Hoe heet de ruimte bij u op de schoollocatie die de rol van de mediatheek vervult?

Mediathecarissen

1. Mediatheek (77%);
2. Open Leercentrum (7%).

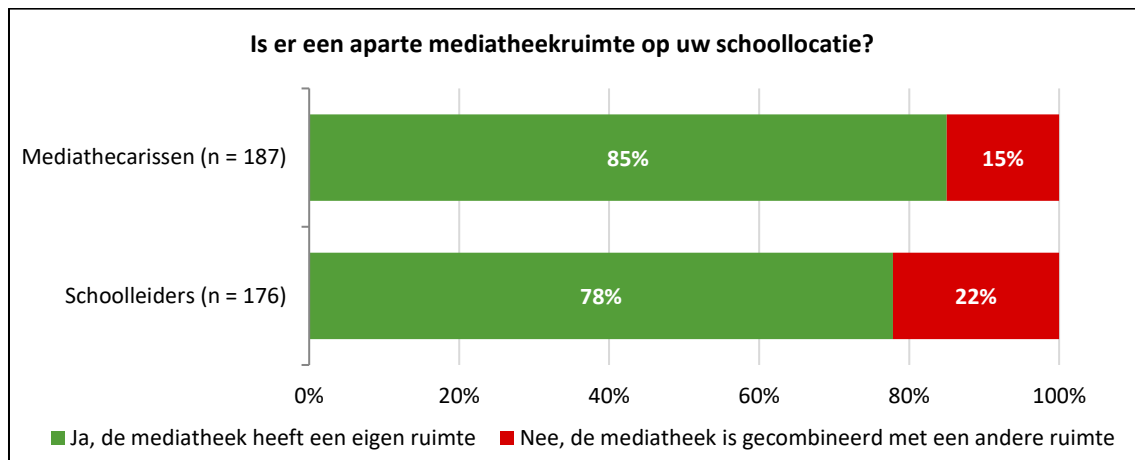
Schoolleiders

1. Mediatheek (61%);
2. Bibliotheek (11%);
3. Open Leercentrum (OLC) (11%).

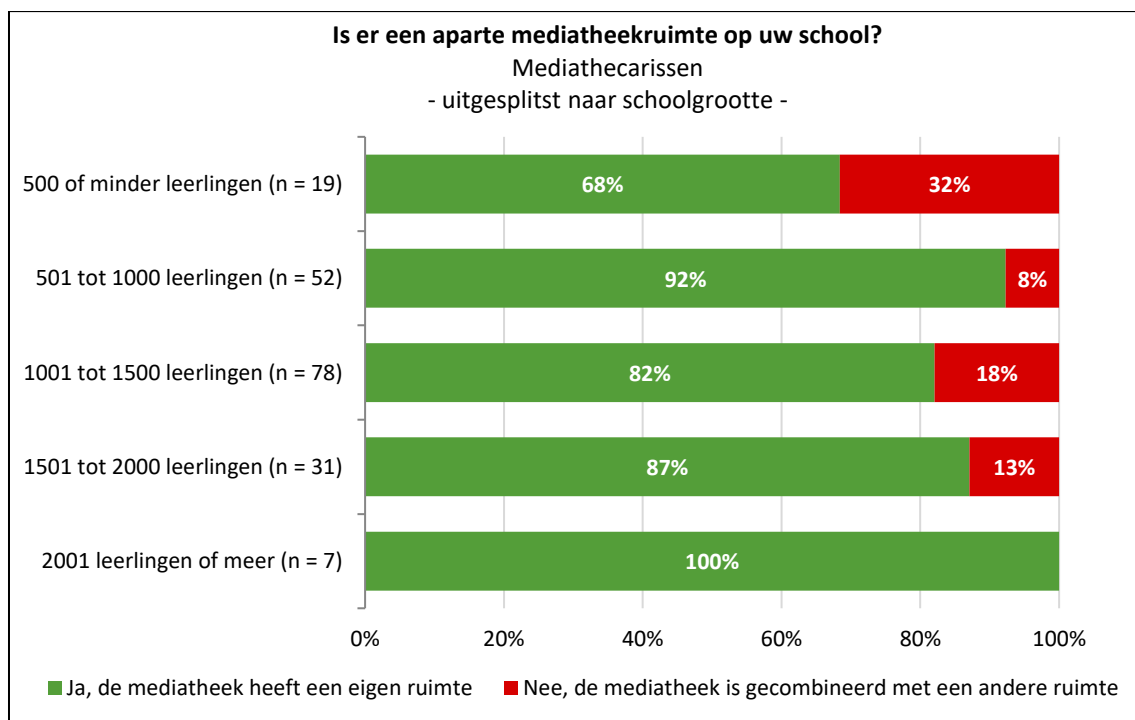
Nieuwe ruimte, nieuwe naam

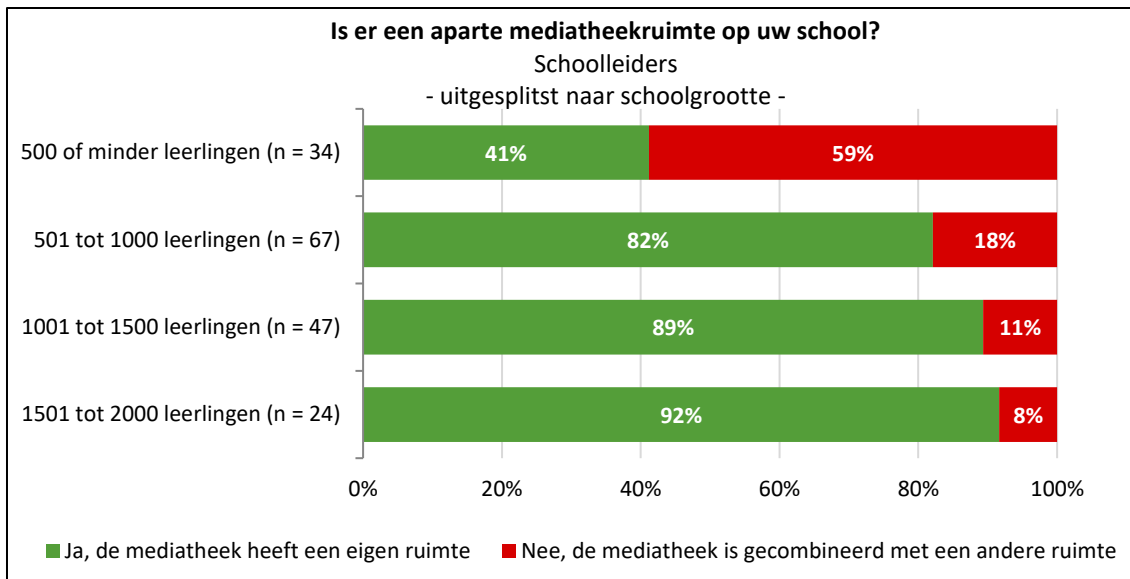
Een van de bezochte scholen had net een fikse verbouwing van de mediatheek achter de rug tot een open leercentrum. De ruimte die voorheen een soort studiezaal met computers was, is geheel omgebouwd tot een gecombineerde mediatheek / innovatielab. De collectie staat nu aantrekkelijk gepresenteerd, er zijn werkplekken, maar ook lekkere banken en zitzakken. Het is een mobielloze ruimte en de akoestiek is verbeterd. In het innovatielab kunnen leerlingen werken met tekentablets, digitale fotografie, een green screen enzovoort. De schoolleider heeft deze investering gedaan omdat ze lezen essentieel vindt. “We zijn al een tijdje bezig met lezen aantrekkelijk maken, dus dit past daar heel erg bij. Het moet toekomstgericht onderwijs uitstralen. Het open leercentrum is de hele dag door open, ligt centraal en is volledig onderdeel van de school.”

Ruim vier vijfde (85%) van de mediathecarissen en ruim driekwart (78%) van de schoolleiders geven aan dat de mediatheek op hun schoollocatie een eigen ruimte heeft.

Als we de resultaten van de mediathecarissen en schoolleiders (zie volgende pagina) uitsplitsen naar grootte van de school (gemeten in aantal leerlingen) zien we dat op kleine scholen, met 500 of minder leerlingen, de mediatheek vaker geen eigen ruimte heeft.

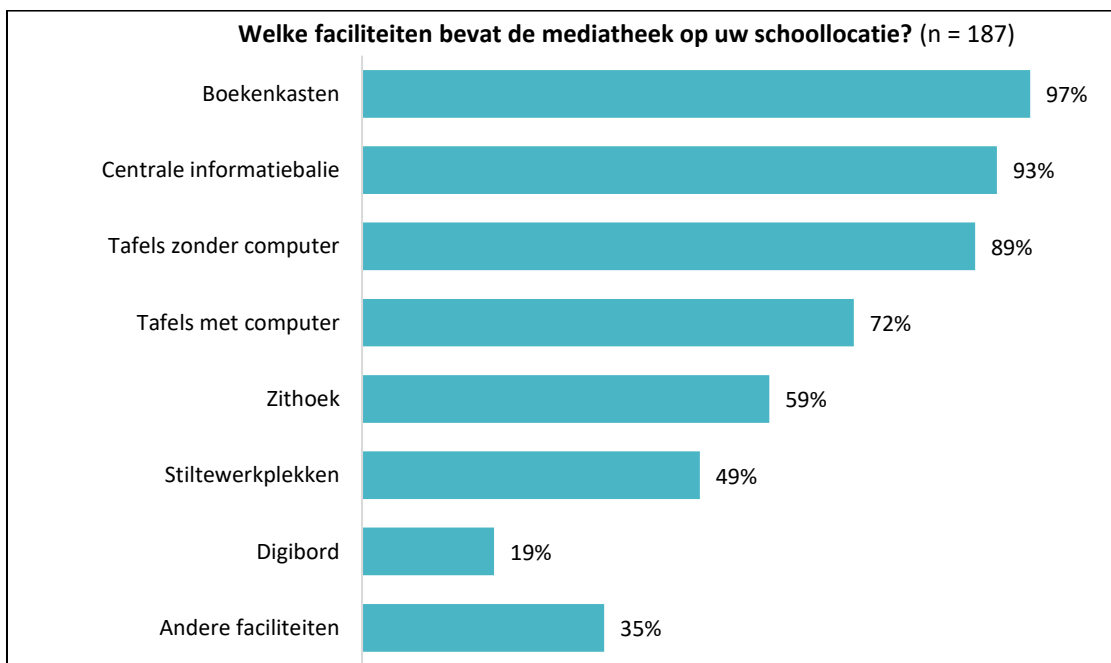

Ruimtes waarmee de mediatheek gecombineerd wordt als deze geen eigen ruimte heeft zijn bijvoorbeeld een computerlokaal, klaslokaal, pauzeruimte, leerplein of studieruimte.

De rest van de vragen in deze paragraaf zijn alleen voorgelegd aan mediathecarissen (n = 187).

Bijna alle mediathecarissen geven aan dat de mediatheek op hun schoollocatie boekenkasten (97%), een centrale informatiebalie (93%) en tafels zonder computers (89%) heeft. Iets minder dan driekwart (72%) heeft ook tafels met computers.

We hebben de mediathecarissen open gevraagd om de plek van de mediatheek in de school te beschrijven. Hun antwoorden hebben we gecodeerd. Hieronder geven we de meest genoemde termen weer die mediathecarissen gebruiken om de plek van de mediatheek in de school te beschrijven:

Zou u de plek van de mediatheek in de school kunnen beschrijven?

1. (Zeer) centrale plek in schoolgebouw (45%);
2. Goed vindbaar voor leerlingen (42%);
3. Moeilijk vindbaar/afgelegen (14%);
4. Nabij/naast de aula (10%);
5. Beschikt over (goede) werkplekken (9%);
6. Open ruimte (8%);
7. Ruim (7%);
8. De plek van de mediatheek zal binnenkort veranderen door een verbouwing/verhuizing (7%);
9. Mooie plek (5%);
10. Rustige plek/stilteruimte (3%).

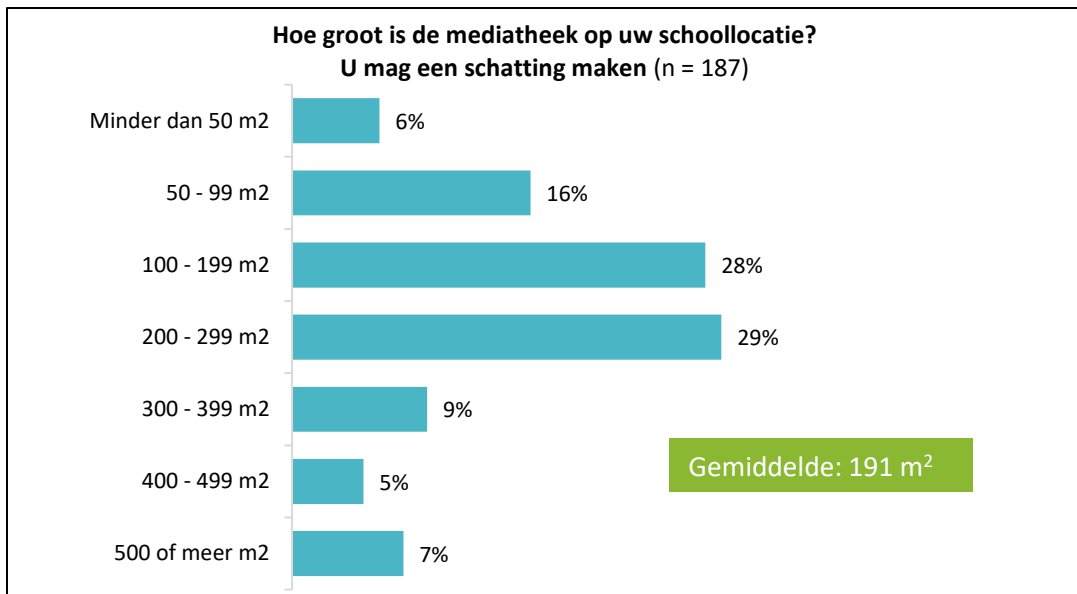
Locatie

De locatie van de mediatheek kan de samenwerking met docenten vergemakkelijken. Een mediathecaris vertelde bijvoorbeeld: “Hier op school bestaat een nauw contact tussen de mediatheek en de docenten Nederlands. Zij komen dagelijks door de mediatheek, als ze op weg zijn naar hun lokaal, want de lokalen Nederlands liggen naast de mediatheek. Ze zijn allemaal erg trots op hun mediatheek. Ze voelen zich erbij betrokken en verantwoordelijk.” Maar locatie is ook weer niet zaligmakend, vertelde een andere mediathecaris van een vmbo-school. “Wij hebben hier het koffieapparaat gewoon voor de deur en toch kan je per dag op één hand tellen welke docenten ons even groeten. Laat staan dat ze even komen kijken. Er zijn echt maar weinig docenten die uit eigen beweging de verbinding aangaan. (...) Ze zijn zelf vaak geen lezers, dus zij hebben niet het idee dat ze het voor hun leerlingen leuker maken door een boek te gaan halen.”

We hebben de mediathecarissen middels een open vraag gevraagd hoe groot de mediatheek is op hun schoollocatie. De mediathecarissen konden bij deze vraag een nummer invullen voor het aantal vierkante meters. Op basis hiervan hebben we de gemiddelde grootte van een mediatheek berekend⁹. Tevens hebben we de antwoorden van de mediathecarissen gecategoriseerd (ingedeeld in een categorie). In de onderstaande grafiek geven we beide resultaten weer.

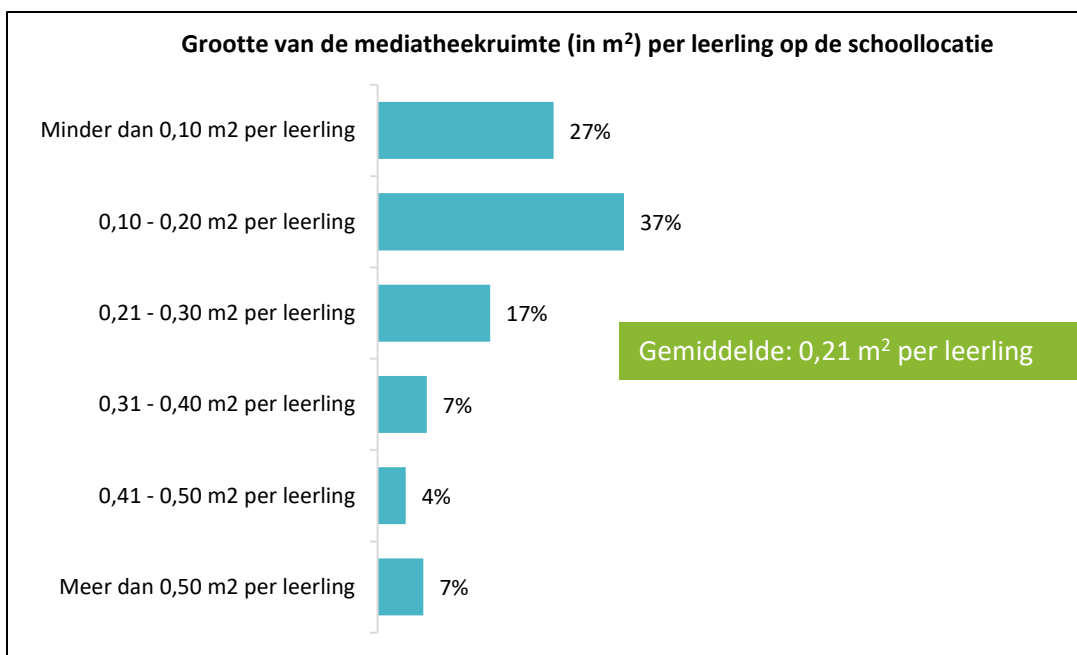
De gemiddelde mediatheek is 191 m² groot. 29% van de mediatheken is tussen de 200 en 299 m² groot. 28% is tussen de 100 en 199 m² groot.

⁹ Bij het berekenen van het gemiddelde hebben we de uitbijters buiten beschouwing gelaten. Uitbijters zijn waarden die relatief ver van de overige data verwijderd liggen. Voor het bepalen van de uitbijters hebben we gebruik gemaakt van een berekening op basis van de interkwartielafstand. We beschouwen als uitbijters waarden die meer dan 1,5 keer de interkwartielafstand hoger zijn van de waarde van het derde kwartiel of waarden die meer dan 1,5 keer de interkwartielafstand lager zijn dan de waarde van het eerste kwartiel. In de praktijk betekent dit dat we de resultaten van mediathecarissen die hebben aangegeven dat de mediatheek op hun schoollocatie groter is dan 528 m² (n = 10) niet meegenomen in de berekening van het gemiddelde.

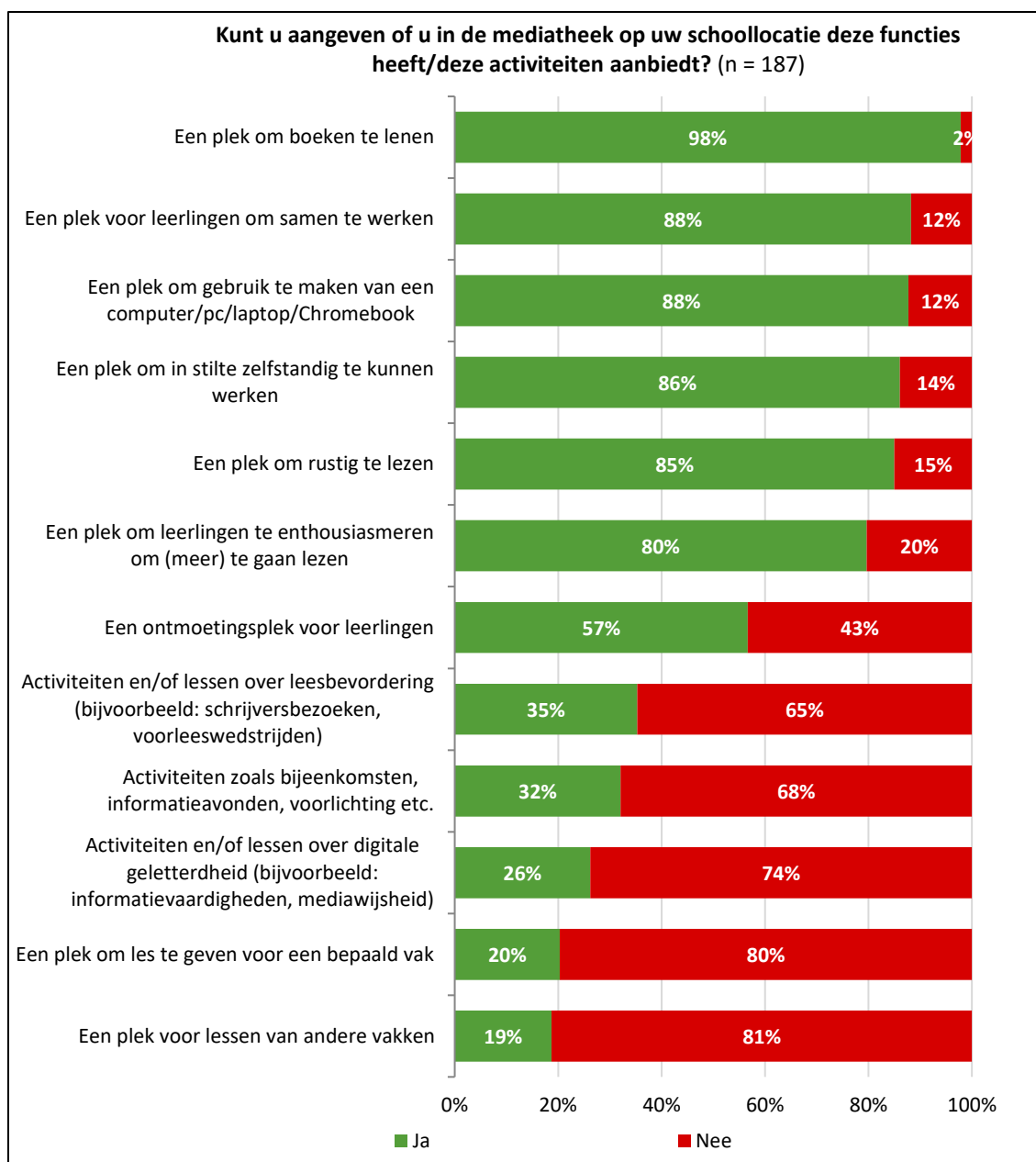

Tevens hebben we de mediathedarissen gevraagd wat het totale aantal leerlingen is op hun schoollocatie. Hiermee kunnen we per schoollocatie berekenen hoeveel m² de mediatheekruimte beslaat per leerling op de schoollocatie.

Gemiddeld beslaat de ruimte van een mediatheek 0,21 m² per leerling op de schoollocatie.

We hebben de mediathedarissen gevraagd welke functies en activiteiten de mediatheek op hun schoollocatie heeft en aanbiedt. De meest voorkomende functies van de mediatheek zijn een plek om boeken te lenen (98%), een plek voor leerlingen om samen te werken (88%) en een plek om gebruik te maken van een computer, pc, laptop of Chromebook (88%).

Tevens hebben we de mediathecarissen gevraagd of de mediatheek op hun schoollocatie nog andere functies en/of activiteiten aanbiedt. 45% van de mediathecarissen geeft aan dat dit het geval is. Hieronder geven we de meest genoemde andere functies/activiteiten weer:

- Afnemen en inhalen toetsen (11%);
- ICT support (6%);
- Meldpunt/opvangplek voor leerlingen met een sanctie (de klas uit gestuurd, etc) (6%).

Veiligheid

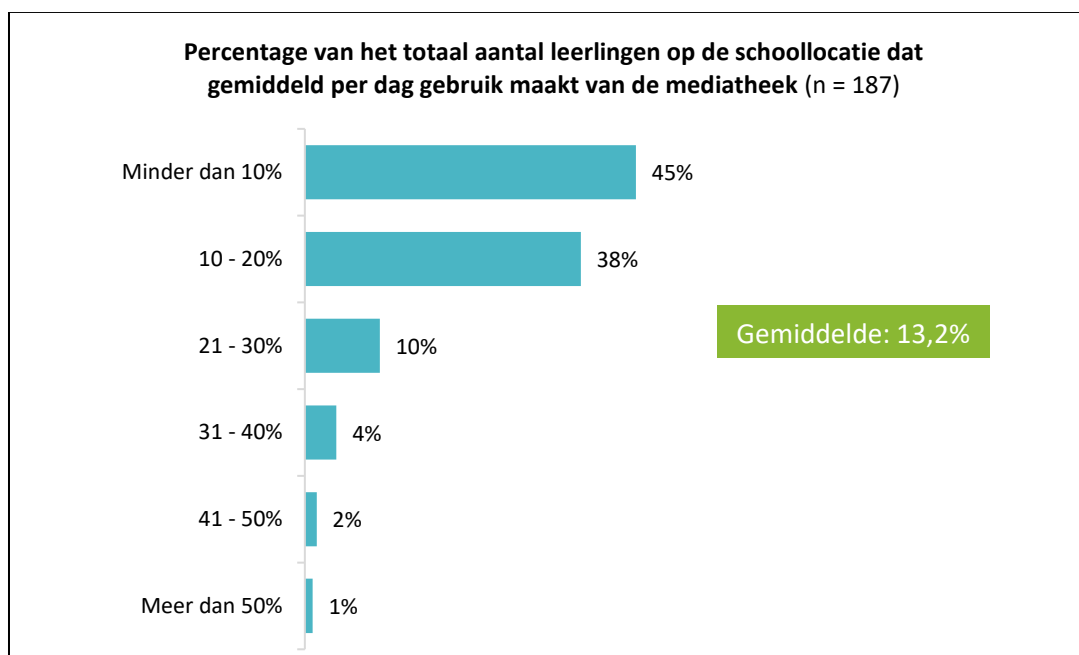
Een functie van mediatheken die in de vragenlijstresultaten niet zo prominent naar voren kwam, maar in enkele interviews wel, is de mediatheek als veilige haven voor leerlingen. Een mediathecaris van een vmbo/pro-school vertelde te merken dat de leerlingen op haar school het heel fijn vinden dat er altijd vaste bekende gezichten in de mediatheek rondlopen (zie goed

practice 1). Maar ook op havo- of atheneum-scholen is er behoefte aan die veiligheid. “Je bent soms ook pedagoog of maatschappelijk werker. Je biedt de leerlingen een laagdrempelige plek die niet om cijfers gaat. Zonder docent, maar wel met iemand van school waarbij ze veilig zijn. Dat vind ik heel waardevol.” Een van de schoolleiders waardeert de mediatheek ook als “oase van rust waar kinderen liefdevol worden ontvangen”. Ze vindt het enorm belangrijk dat de mediatheek als stille en rustige ruimte in stand zal blijven.

We hebben de mediathedarissen gevraagd hoeveel leerlingen er zijn op hun schoollocatie en hoeveel leerlingen gemiddeld per dag gebruikmaken van de mediatheek¹⁰. Hiermee kunnen we per schoollocatie uitrekenen welk percentage van het totaal aantal leerlingen gemiddeld per dag gebruik maakt van de mediatheek. Deze percentages hebben we gecategoriseerd. Ook hebben we het gemiddelde van alle schoollocaties samen berekend. Beide resultaten geven we in de onderstaande grafiek weer.

Voor circa de helft (45%) van de schoollocaties geldt dat minder dan 10% van het totaal aantal leerlingen op de school gemiddeld per dag gebruik maakt van de mediatheek. Op iets minder dan twee vijfde (38%) van de schoollocaties maakt tussen de 10% en 20% van het totaal aantal leerlingen op de school gemiddeld per dag gebruik van de mediatheek.

Als we het gemiddelde van alle schoollocaties berekenen zien we dat op de gemiddelde schoollocatie per dag gemiddeld 13,2% van het totaal aantal leerlingen gebruikmaakt van de mediatheek.

¹⁰ Sommige dagen van de week of periodes van het jaar zal het wellicht drukker zijn in de mediatheek dan op andere momenten. We hebben de mediathedarissen gevraagd om aan te geven hoeveel leerlingen er gemiddeld per dag gebruik maken van de mediatheek. Dit is met andere woorden dus het gemiddelde aantal leerlingen dat per dag in de mediatheek verschijnt.

We hebben de mediathecarissen gevraagd op welke dagen de mediatheek op hun schoollocatie geopend is en hoeveel uur per dag. Hiermee kunnen we per schoollocatie het aantal dagen per week uitrekenen dat de mediatheek geopend is.

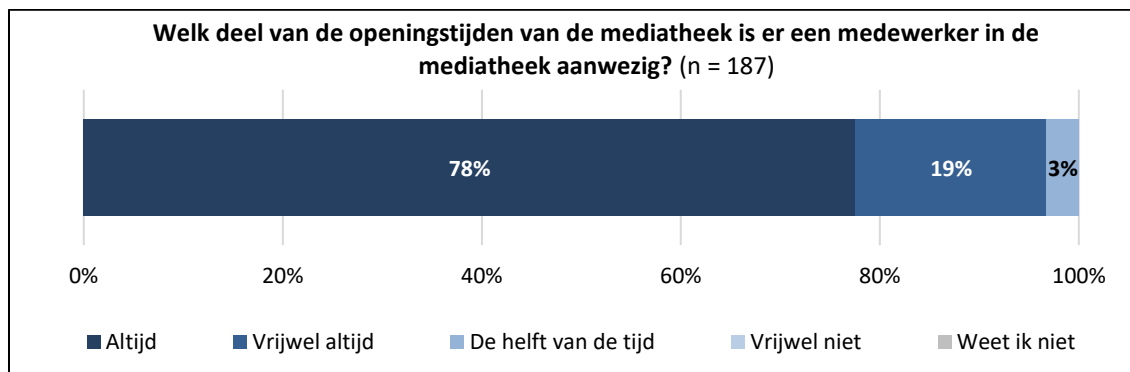
Op de meeste scholen (93%) is de mediatheek 5 dagen per week geopend.

De onderstaande tabel toont hoeveel uur de mediatheken per dag geopend zijn. Een groot deel van de mediatheken is iedere dag 7 of 8 uur geopend.

Aantal uren geopend	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
Mediatheek gesloten	1%	1%	1%	2%	4%
1 uur	0%	0%	0%	0%	1%
2 uur	0%	0%	0%	0%	0%
3 uur	1%	2%	2%	2%	2%
4 uur	4%	4%	4%	3%	6%
5 uur	3%	4%	3%	2%	4%
6 uur	7%	10%	9%	9%	9%
7 uur	18%	19%	20%	18%	21%
8 uur	60%	56%	56%	59%	50%
9 uur	5%	5%	5%	5%	3%
Er zijn geen vaste uren waarop de mediatheek is geopend	1%	1%	1%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

We hebben de mediathecarissen gevraagd welk deel van de openingstijden van de mediatheek er een medewerker in de mediatheek aanwezig is. Bijna alle mediathecarissen (97%) geven aan dat er (vrijwel) altijd een medewerker in de mediatheek aanwezig is als de mediatheek geopend is.

Openingstijden

Op enkele scholen uit het kwalitatieve onderzoek vormen de openingstijden van de mediatheek een onderwerp van discussie en is het lastig geschikte openingstijden te vinden. Een schoolleider vertelde bijvoorbeeld: “De openingstijden zijn een hele tijd ongelukkig geweest: vanaf 8 uur ’s ochtends open en ’s middags na half drie dicht. Terwijl de meeste leerlingen juist na schooltijd langs de mediatheek willen en niet om 8 uur ’s ochtends. We kunnen ook niet van de mensen in mediatheek vragen dat zij acht uur per dag zonder pauze doorwerken. Maar in de grote pauze moet de mediatheek altijd open zijn wat mij betreft. Dus de openingstijden, die vind ik nog wel een punt van discussie.”

Voor het leggen van contact met docenten is het juist weer niet handig om de mediatheek in de pauzes open te stellen. Daar kan de mediathecaris van een andere school over meepraten. “Soms betrap ik mezelf erop dat ik een dag weer niet ben gaan pauzeren in de personeelskamer. Dat komt omdat de pauzes bij mij de drukste momenten van de dag zijn en mijn focus ligt bij de leerlingen. Dus ben ik al vrij snel een eilandje binnen de school. Dat maakt het moeilijk om een ingang bij docenten te vinden en om voor hen zichtbaar te zijn.”

Good practice 1: Continu drempels verlagen

Mediathecaris Willie Bekebrede werkt op De Meerwaarde in Barneveld, school voor vmbo en praktijkonderwijs. Ze vindt het een grote uitdaging om leerlingen van haar school te helpen bij hun boekkeuze. Persoonlijke begeleiding is bij deze doelgroep cruciaal, vindt ze.

Niet-lezers aan het lezen krijgen

Bekebrede is universitair opgeleid; mensen vragen haar wel eens of ze het inhoudelijk uitdagend genoeg vindt om op een school voor praktijkonderwijs en vmbo te werken. Dat is het zeker, vindt ze. “Het is juist een hele grote uitdaging om een leerling van vijftien met een leesniveau van groep 4 toch aan het lezen te krijgen. Wat laat je zo’n leerling lezen? Boeken op dat niveau gaan over basisschoolkinderen, daar ontkom je niet aan. Maar er zit natuurlijk nog veel gradatie in. Is het in een bepaald boek echt heel duidelijk dat de hoofdpersoon nog maar negen jaar oud is of maakt het personage zulke spannende avonturen mee dat het niet uitmaakt? Mijn collega en ik gaan echt

op zoek naar een geschikt boek. We lezen dus heel erg veel boeken, maar ook recensies, en we houden goed in de gaten wat er op de markt is voor deze doelgroep.”

Drempels om te lezen weghalen

De Meerwaarde profileert zich als een school die veel aandacht besteedt aan taalvaardigheid en lezen. Voor zo'n school is een eigen laagdrempelige mediatheek echt een noodzaak, vindt Bekebrede, want leerlingen ervaren snel drempels als het om lezen gaat. Een openbare bibliotheek in het dorp is al een te grote drempel. “Alles wat meer moeite kost dan het gewone is al snel te veel. Een openbare bibliotheek, die andere openingstijden heeft en waar ze heen moeten fietsen. Of online een boek reserveren en later ophalen op een bepaalde tijd: dat werkt gewoon niet voor deze leerlingen. Maar denk ook aan boetes bij te laat inleveren. Of het onthouden van de openingstijden van de mediatheek. Wij zijn dus continu bezig allerlei drempels te verlagen hier in de mediatheek.” Bekebrede en haar collega-mediathecaris hebben er daarom bewust voor gekozen om niet met vrijwilligers te werken en tijdens de openingstijden altijd zelf in de mediatheek aanwezig te zijn, zodat ze vaste vertrouwde gezichten zijn voor de leerlingen.

Soms komen leerlingen aan Bekebrede speciaal vertellen dat ze voor het eerst een boek hebben uitgelezen. “We hebben bijvoorbeeld een hele rij Kluitman-novelles in de kast staan. Dat is een serie boekjes van ieder ongeveer honderd pagina's, geschreven door allerlei verschillende schrijvers. Honderd pagina's is net genoeg om een goed verhaal te kunnen schrijven met een beetje diepgang en karakter. Die ervaring als ze zo'n boek echt van voor tot achter zelf hebben gelezen! Dat is heel mooi om te zien.”

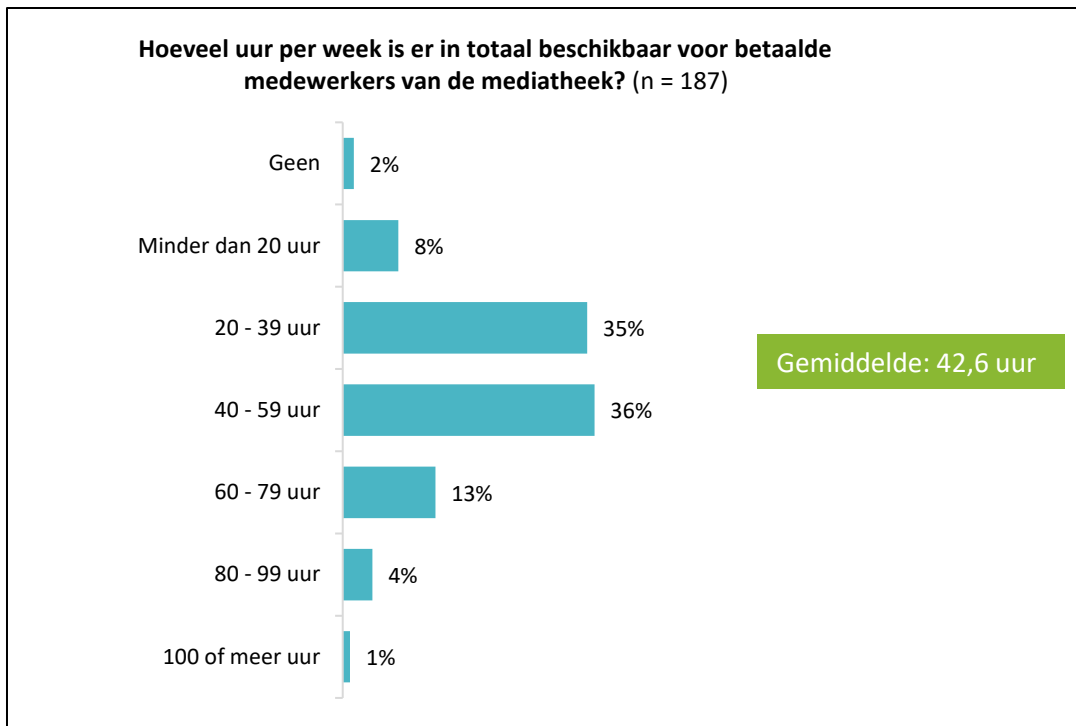
4.7 Aantal en type medewerkers van de mediatheek

We hebben de mediathecarissen (n = 187) een aantal vragen gesteld over de manier waarop de mediatheek op hun schoollocatie wordt bemenst, waaronder het aantal beschikbare uren voor betaalde en onbetaalde medewerkers van de mediatheek en het aantal en type medewerkers dat werkzaam is in de mediatheek. In deze paragraaf bespreken we de resultaten.

Beschikbare uren medewerkers van de mediatheek

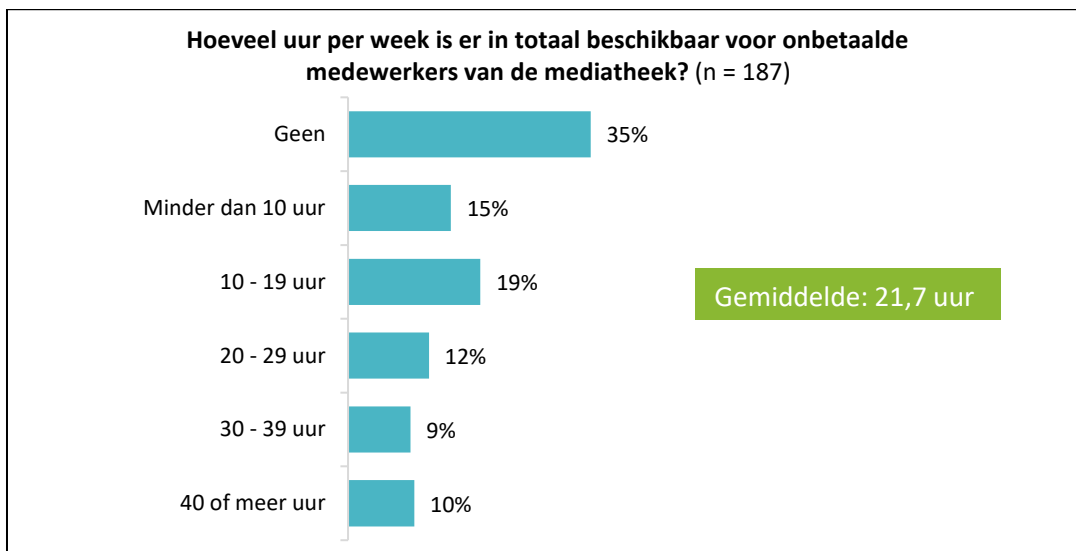
Allereerst hebben we de mediathecarissen gevraagd hoeveel uur er per week op hun schoollocatie beschikbaar is voor betaalde medewerkers van de mediatheek

Gemiddeld is er op de scholen in totaal 42,6 uur per week beschikbaar voor betaalde medewerkers van de mediatheek. Op iets meer dan een derde (36%) van de scholen is in totaal 40-59 uur beschikbaar voor betaalde medewerkers van de mediatheek. Op eveneens iets meer dan een derde (35%) van de scholen gaat het in totaal om 20-39 uur per week.

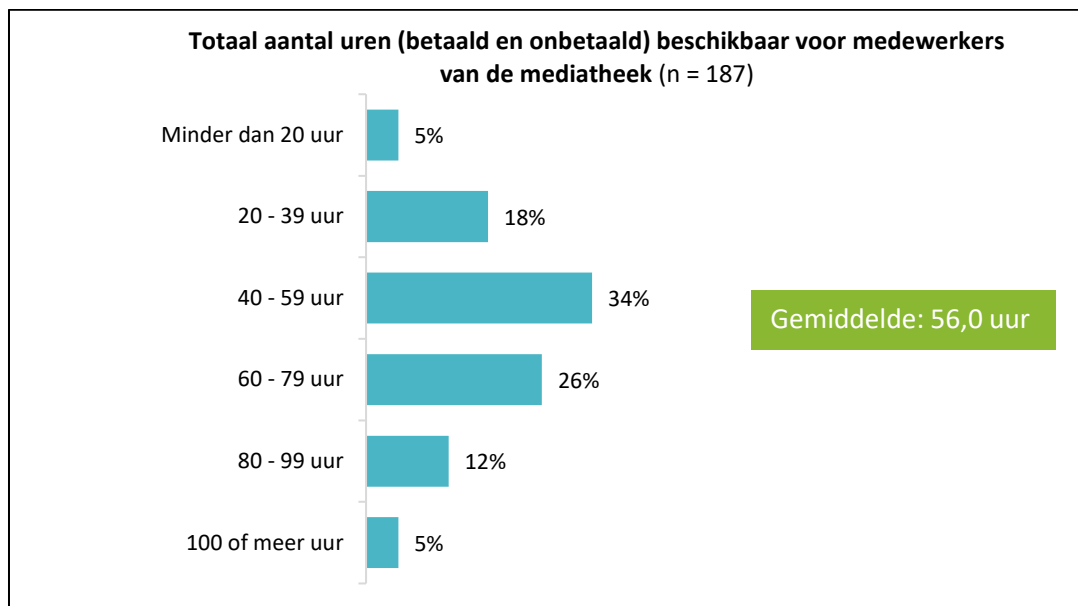
Vervolgens hebben we de mediathecarissen gevraagd hoeveel uur er per week op hun schoollocatie beschikbaar is voor onbetaalde medewerkers van de mediatheek.

35% van de scholen maakt geen gebruik van onbetaalde medewerkers in de mediatheek. Op scholen die wel gebruik maken van onbetaalde medewerkers is er in totaal gemiddeld 21,7 uur per week beschikbaar voor onbetaalde medewerkers.

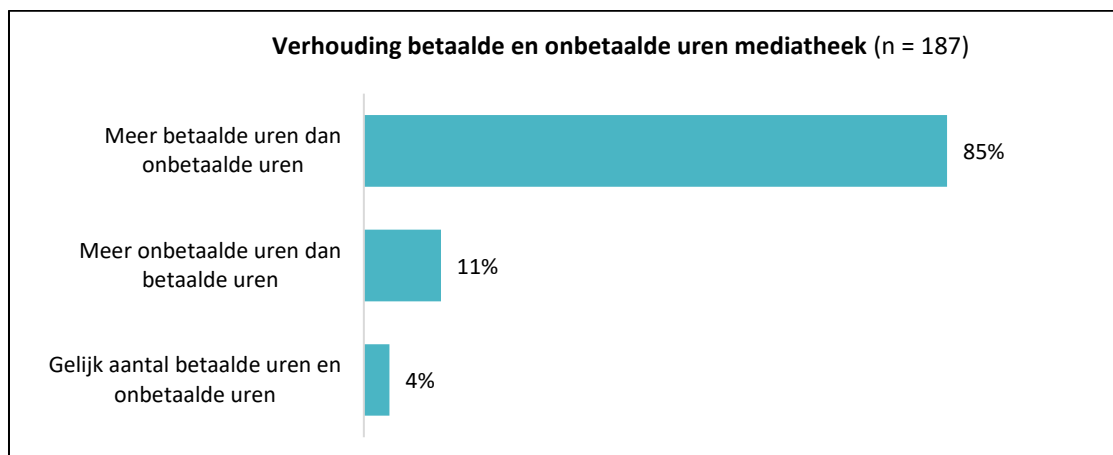

Met deze gegevens kunnen we ook het totaal aantal uren berekenen dat gemiddeld per week beschikbaar is voor medewerkers van de mediatheek.

Gemiddeld is er op de scholen 56,0 uur per week beschikbaar voor medewerkers (betaald en onbetaald) van de mediatheek. Op een derde (34%) van de scholen ligt het aantal beschikbare uren tussen de 40 en 59 uur. Op een kwart (26%) van de scholen tussen de 60 en 79 uur.

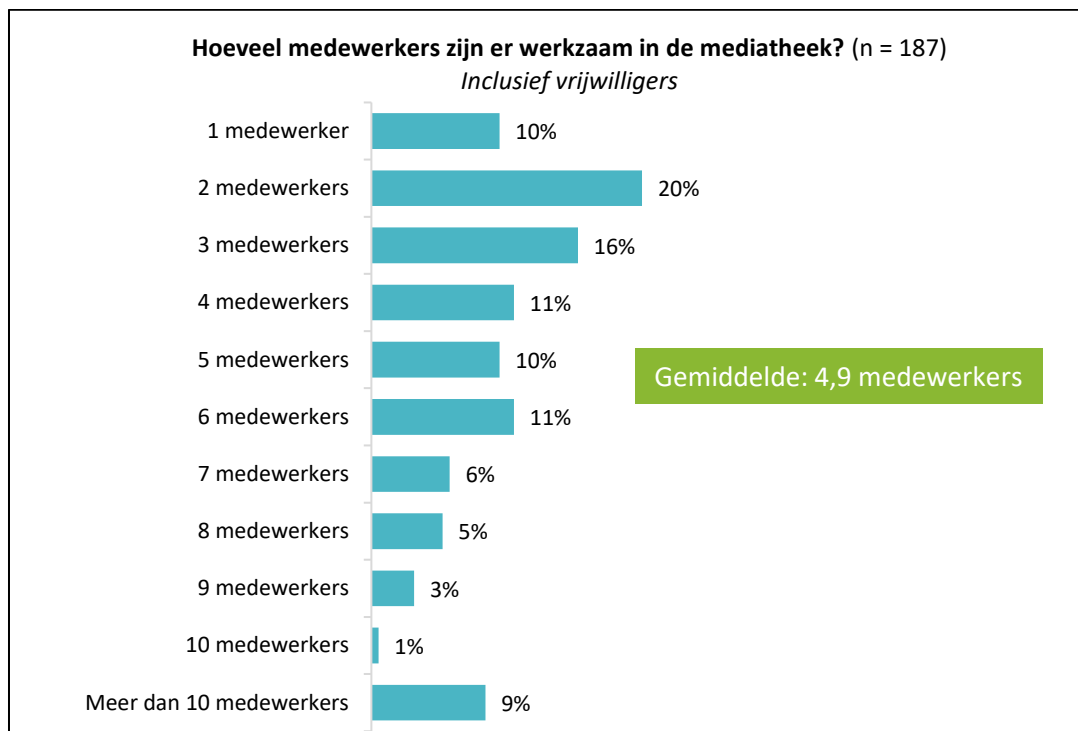
Bij de meeste scholen (85%) worden er meer uren betaalde medewerkers ingezet voor de mediatheek dan onbetaalde medewerkers. Iets meer dan een tiende (11%) van de scholen zet wel meer uren onbetaalde medewerkers in dan betaalde medewerkers. Dit betekent met andere woorden dat 11% van de schoollocaties het grootste deel van de tijd bemand wordt door onbetaalde medewerkers/vrijwilligers.

Aantal en type medewerkers van de mediatheek

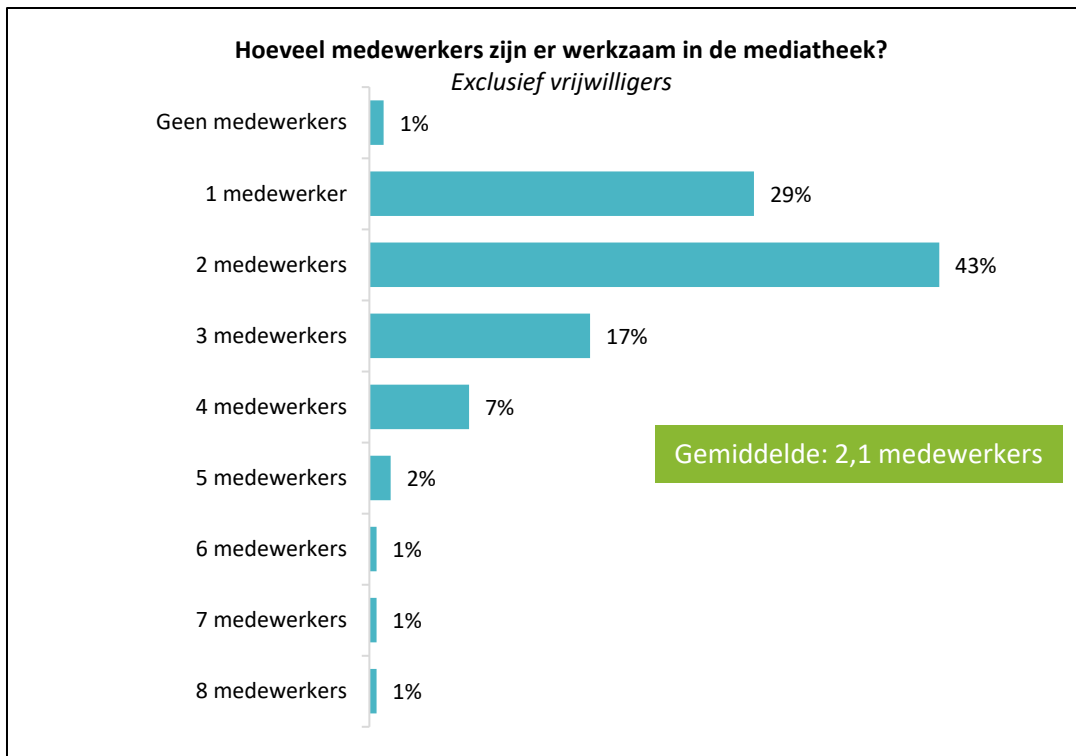
We hebben de mediathecarissen ook gevraagd naar het aantal medewerkers dat werkzaam is in de mediatheek, verdeeld over de volgende functies: mediathecaris, assistent-mediathecaris, vrijwilliger en medewerkers met een andere rol/functie. Hieronder tonen we het totaal aantal medewerkers dat werkzaam is in de mediatheek, inclusief vrijwilligers.

Gemiddeld zijn er op de scholen 4,9 medewerkers (inclusief vrijwilligers) werkzaam in de mediatheek. Op bijna de helft (46%) van de scholen zijn er drie of minder medewerkers werkzaam in de mediatheek.

Sommige scholen werken met een groot aantal vrijwilligers voor het bemannen van de mediatheek. Hierdoor is het gemiddeld aantal medewerkers in de mediatheek, zoals weergegeven in de grafiek op de vorige pagina wellicht wat vertekend. In de onderstaande grafiek geven we daarom ook het aantal medewerkers van de mediatheek exclusief vrijwilligers weer. Het gaat dan dus alleen om de aantal betaalde medewerkers van de mediatheek (mediathecarissen, assistent-mediathecarissen en medewerkers met een andere rol/functie in de mediatheek).

Als we de vrijwilligers niet meerekenen daalt het gemiddelde aantal medewerkers van de mediatheek naar 2,1. Gemiddeld zijn er op de scholen dus 2,1 betaalde medewerkers werkzaam in de mediatheek.

Vrijwilligers

De geïnterviewde mediathecarissen verschillen erg van elkaar voor wat betreft hun visie op vrijwilligers. Een van hen geeft leiding aan tien vrijwilligers en stelt “zonder vrijwilligers kun je geen mediatheek leiden” (zie good practice 2). Het tegenovergestelde was te horen op een school waar de mediathecaris vond dat vrijwilligers vooral in de weg lopen. “Nee, dat wil ik niet meer. Ik heb er geen goede ervaringen mee. Dat waren collega’s die moesten re-integreren na een burn-out.”

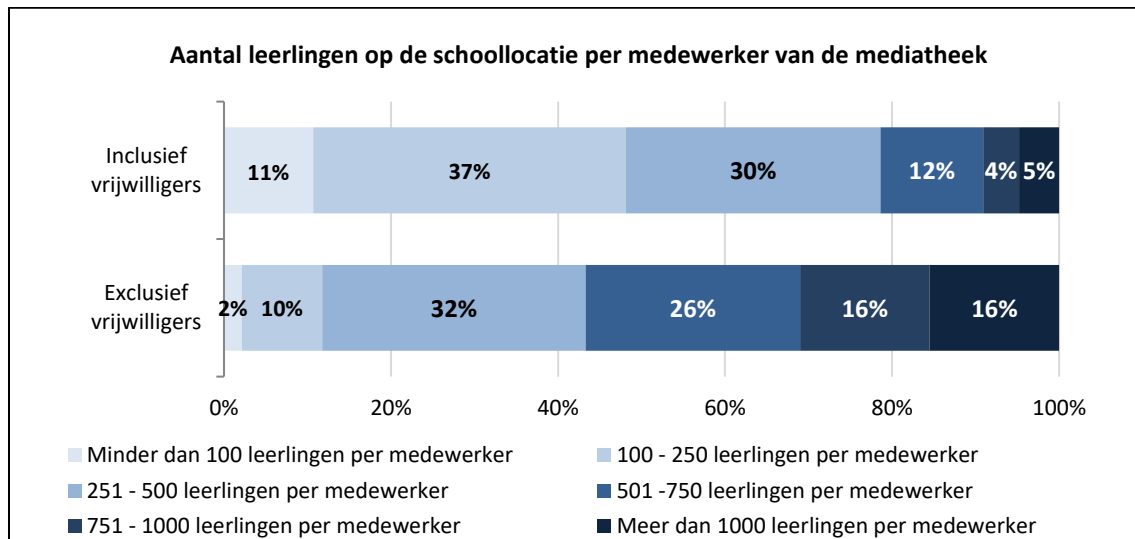
Een tekort aan vrijwilligers kan behoorlijk belemmerend zijn. Eén mediathecaris geeft aan dat ze graag vaker de klassen in zou willen gaan, maar dat alleen te kunnen doen als er een vrijwilliger aanwezig is. Zij vertelde: “Ik zit alleen in de mediatheek, dus ik kan niet vaak weg. Er is maar één vrijwilliger, die af en toe wil komen als ik echt de klas in moet.” Ze heeft in overleg met een aantal docenten een plan gemaakt om de klassen in te gaan en meer boekpromotie te gaan doen, maar ze heeft dat nog niet met de schoolleiding besproken.

We hebben de mediathecarissen gevraagd wat het totaal aantal leerlingen op hun schoollocatie is. Hiermee kunnen we per schoollocatie uitrekenen wat het totaal aantal leerlingen per medewerker van de mediatheek is. Voor de onderstaande grafiek hebben we het aantal leerlingen per medewerker van de mediatheek gecategoriseerd (ingedeeld in een categorie). Ook geven we in de grafiek de resultaten apart weer voor het aantal medewerkers *inclusief vrijwilligers* en voor het aantal medewerkers *exclusief vrijwilligers* (zoals we dit ook op de voorgaande pagina’s hebben uitgesplitst).

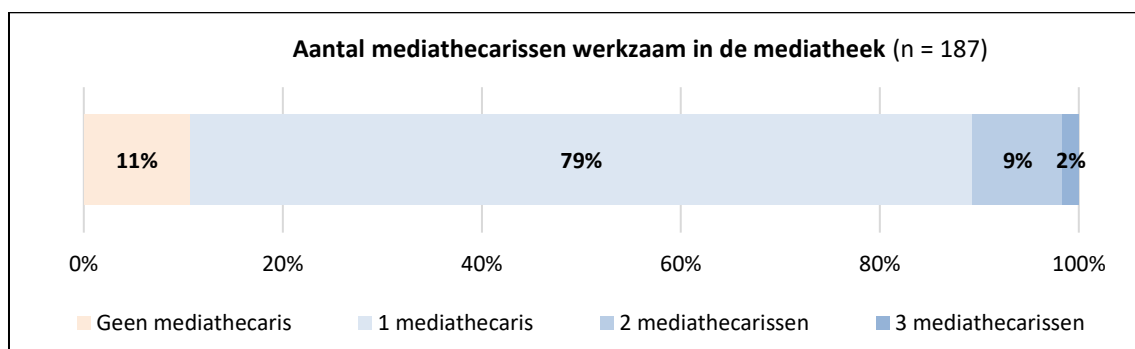
Als we bij het aantal medewerkers van de mediatheek de vrijwilligers meerekenen valt het aantal leerlingen per medewerker van de mediatheek relatief mee, op de helft (48%) van de schoollocaties bedraagt dit 250 of minder leerlingen per medewerker. Het gemiddelde aantal leerlingen per

medewerker van de mediatheek¹¹ bedraagt 374 leerlingen als we de ook de vrijwilligers tot medewerker van de mediatheek rekenen.

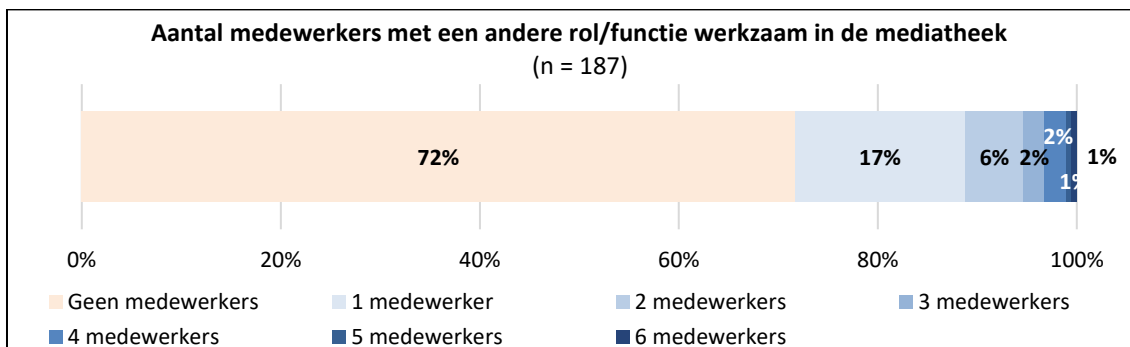
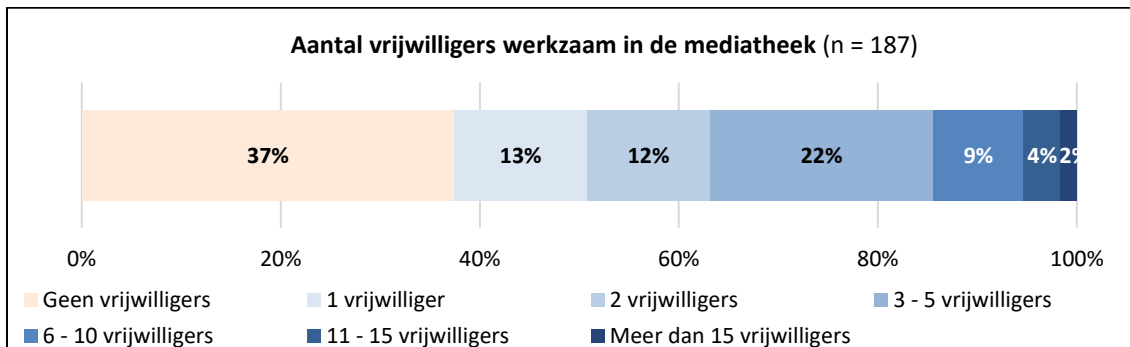
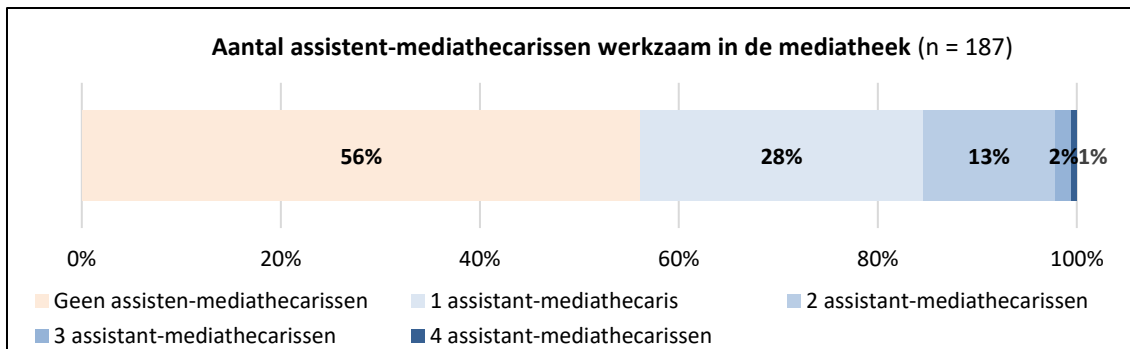
Als we de berekening alleen betrekken op het aantal betaalde medewerkers van de mediatheek, en dus de vrijwilligers niet meenemen in de berekening, zien we dat het aantal leerlingen per betaalde medewerker van de mediatheek een stuk groter is. Op ruim de helft (58%) van de schoollocaties bedraagt dit meer dan 500 leerlingen per betaalde medewerker. Het gemiddelde aantal leerlingen per betaalde medewerker van de mediatheek is 661 leerlingen.

De grafieken op deze pagina tonen het aantal medewerkers per functie dat werkzaam is in de mediatheek. Opvallend is dat 11% van de scholen die wel een mediatheek hebben geen mediathecaris heeft.

¹¹ Het gemiddelde is niet weergegeven in de grafiek.

Wel mediatheek, geen mediathecaris

Twee van de bezochte scholen vallen in de categorie 'wel mediatheek, geen mediathecaris' die hierboven als 'opvallend' wordt aangeduid. Een van deze scholen is een kleine vmbo-school met ruim 300 leerlingen. De mediatheek op deze school is drie middagen in de week geopend en wordt bemenst door oudere collega's die gebruik maken van de bapo-regeling. "Zij ondersteunen de kinderen en dat gaat prima" vertelde de schoolleider. "Gedurende de andere dagdelen gebruiken we deze ruimte als een open leercentrum of als mentorruimte."

Een andere school, ook een vmbo-school, heeft een mediatheek die wordt bemenst door twee goede vrijwilligers; een van hen is een oud-collega Nederlands. "Je moet wel iemand hebben die iets om lezen geeft. Niet iemand die alleen maar boeken scant."

Good practice 2: Een positieve *vibe* in de mediatheek

Marjon Gielis is de mediathecaris van het Mondriaan College, school voor mavo/havo. Ze heeft een achtergrond in de boekhandel en doet vooral veel aan leesbevordering.

Achtergrond in de boekhandel

Voordat Gielis mediathecaris werd, heeft ze lang in de lokale boekhandel gewerkt en had in die functie af en toe al te maken met de school. "Op een gegeven moment belde de directeur, die vroeg of ik wilde solliciteren en dat heb ik gedaan. Ik vind het geweldig om kinderen enthousiast te maken over lezen en boeken. Ik denk dat ik goed kan inschatten wat leerlingen wel en niet aanspreekt." Vroeger moest het stil zijn in de mediatheek en moesten de tassen op de gang. Maar dat is wat Gielis betreft verleden tijd. "Ik wil een grote huiskamer zijn waar iedereen zich fijn voelt. Ik wil ook echt een positieve *vibe* hebben in de mediatheek. Leerlingen mogen komen pauzeren, ze kunnen even rustig zitten en een boterham eten, er zijn spelletjes".

Samenwerking met docenten

Gielis heeft veel contact met de secties Nederlands en Engels, ze is regelmatig aanwezig bij sectievergaderingen en wordt ook wel uitgenodigd als er bijvoorbeeld een workshop voor docenten Nederlands wordt georganiseerd. "Die docenten lopen minstens een keer in de week de mediatheek binnen. Dan heb je een heel laagdrempelig contact." Ze pitcht af en toe nieuwe boeken voor de docenten Nederlands tijdens een sectievergadering. Een mooi voorbeeld van concrete samenwerking tussen mediatheek en sectie Nederlands is ontstaan rond de actie Nederland Leest Junior. Gielis offerde bij de schoolleiding om dat boek cadeau te doen aan alle eersteklassers, want "er zijn kinderen op school die nog nooit een eigen boek hebben gehad..." Dat mocht op één voorwaarde: dat er in de les aandacht aan besteed zou worden. En zo geschiedde.

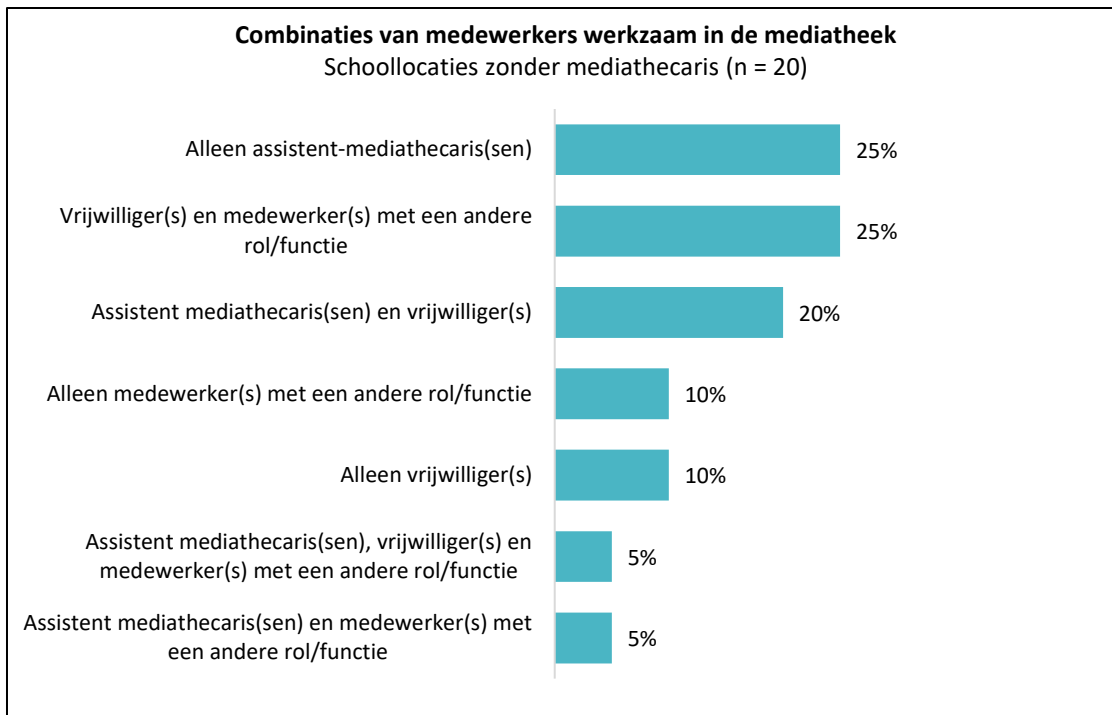
Vrijwilligers

Ieder dagdeel zitten er twee vrijwilligers in de mediatheek, in totaal stuurt Gielis tien vrijwilligers aan. Dankzij die vrijwilligers kan zij de klassen in, dus ze kan zich niet voorstellen hoe ze de mediatheek zou moeten runnen zonder vrijwilligers. Maar tien vrijwilligers aansturen is geen sinecure en kost soms veel tijd, want ze wil ook tijd vrij maken om te luisteren naar hun verhaal. Ze vindt het daarnaast belangrijk dat ook de vrijwilligers goed op de hoogte zijn van recente aanwinsten, dus ze pitcht ook regelmatig nieuwe boeken speciaal voor hen.

We hebben gekeken welke combinaties van medewerkers (mediathecarissen, assistent-mediathecarissen, vrijwilligers en medewerkers met een andere rol/functie) werkzaam zijn op de scholen in de mediatheek. We splitsen de resultaten uit naar schoollocaties waar geen mediathecaris is (n = 20; 11%, zie vorige pagina), schoollocaties waar één mediathecaris is (n = 147; 79%) en schoollocaties waar meerdere mediathecarissen zijn (n = 20; 11%).

Op een kwart (25%) van de schoollocaties waar geen mediathecaris is wordt de mediatheek bemand door één of meerdere assistent-mediathecarissen. Op eveneens een kwart (25%) wordt de mediatheek bemand door één of meerdere vrijwilligers samen met één of meerdere medewerkers met een andere rol/functie¹².

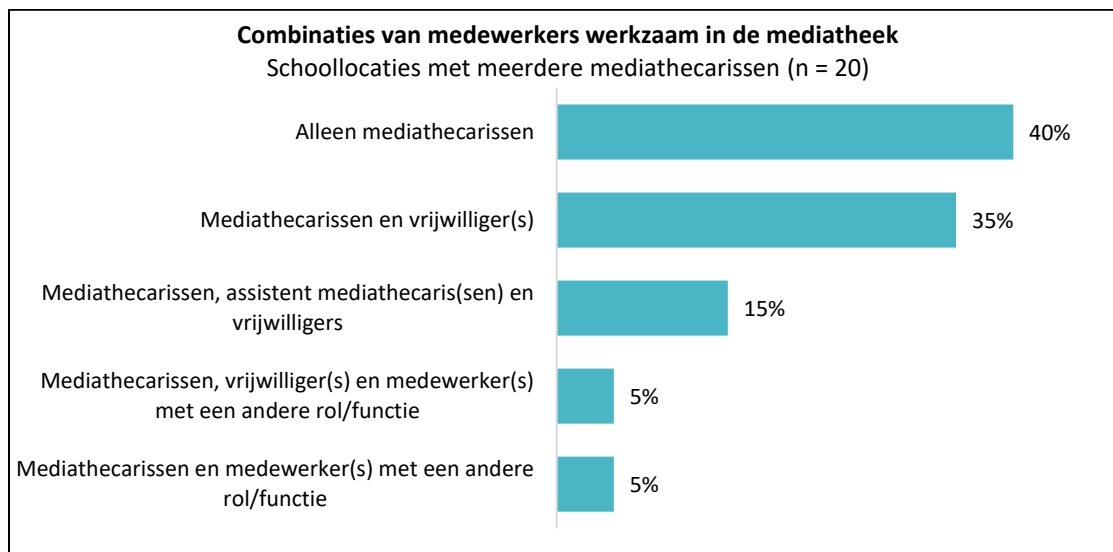
¹² Het gaat dan bijvoorbeeld om functies als leerlingbegeleider, ICT-beheerder, receptionist, onderwijsassistent of administratief medewerker. Zie hiervoor ook pagina 18.

Op een kwart (24%) van de scholen waar één mediathecaris is wordt de mediatheek bemand door de mediathecaris samen met één of meerdere vrijwilligers. Op een tiende (11%) van de scholen waar maar één mediathecaris is werkt de mediathecaris alleen.

Op schoollocaties waar meerdere mediathecarissen zijn wordt de mediatheek overwegend bemand door ofwel alleen mediathecarissen (40%) ofwel mediathecarissen samen met één of meerdere vrijwilligers (35%).

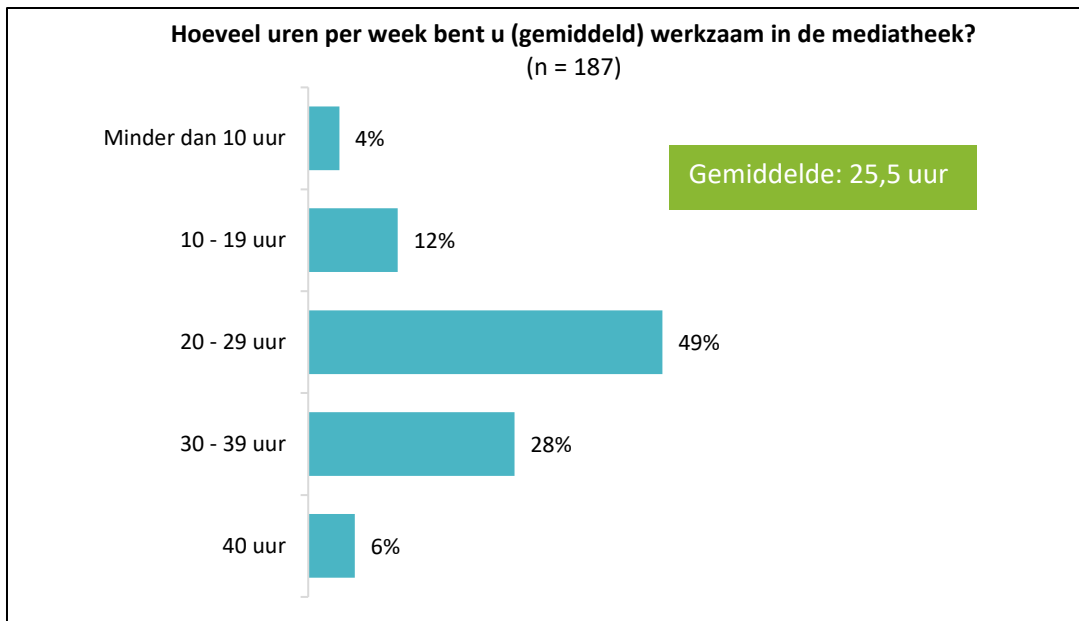
Samenwerking binnen scholengemeenschappen

In de interviewronde merkten we dat het niet heel gangbaar is dat mediathecarissen intensief samenwerken met collega's van andere locaties. Zeven van de tien bezochte scholen maken deel uit van een scholengemeenschap met meerdere schoollocaties en op al deze zeven locaties opereren de mediatheken autonoom van elkaar. Sommige mediathecarissen overleggen wel regelmatig met een collega van een andere locatie: "Dat is fijn, je bent toch een beetje een eenpitter binnen de school." Een ander vertelde dat er geen samenwerking met andere locaties is. "Ik zou wel meer uitwisseling willen hebben van materialen, maar dat komt nog niet goed van de grond. Je loopt er toch weer tegenaan dat het een andere school is met een andere identiteit en andere werkwijzen. Er blijken hele grote verschillen te zijn, ook al zijn we allebei onderdeel van dezelfde scholengemeenschap."

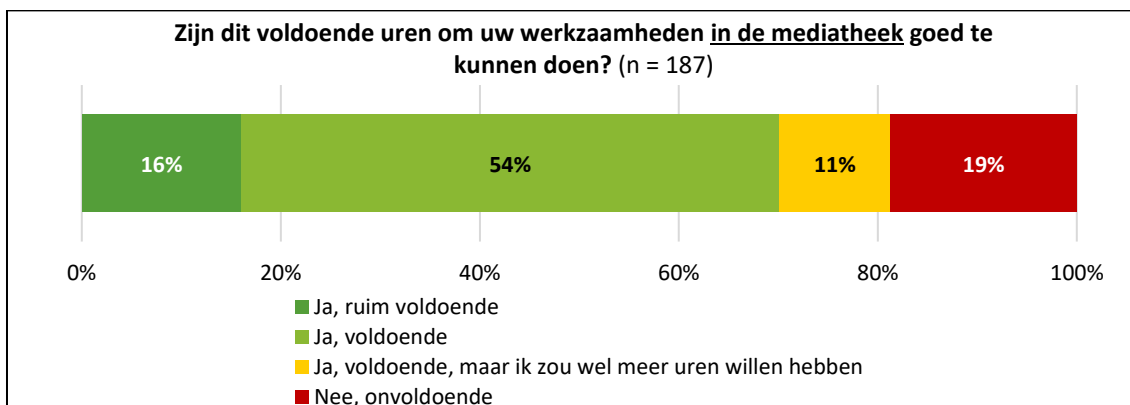
4.8 Inzet uren mediathecaris

We hebben de mediathecarissen gevraagd hoeveel uur zij zelf werkzaam zijn in de mediatheek en of dit voldoende uren zijn om hun werkzaamheden goed te kunnen doen.

Gemiddeld zijn de mediathecarissen 25,5 uur per week werkzaam in de mediatheek. Circa de helft (49%) van de mediathecarissen is tussen de 20 en 29 uur werkzaam in de mediatheek. Ruim een kwart (28%) tussen de 30 en 39 uur.

De meerderheid (70%) van de mediathedarissen vinden dit voldoende uren om hun werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen doen. Zij zouden niet meer uren willen hebben.

We hebben de mediathedarissen gevraagd om hun antwoord op de vraag 'Zijn dit voldoende uren om uw werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen doen?' toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Ja, ruim voldoende

- Voldoende inzet andere medewerkers/vrijwilligers.

Ja, voldoende

- Voldoende inzet van collega's/vrijwilligers;
- Soms krapte op drukke momenten.

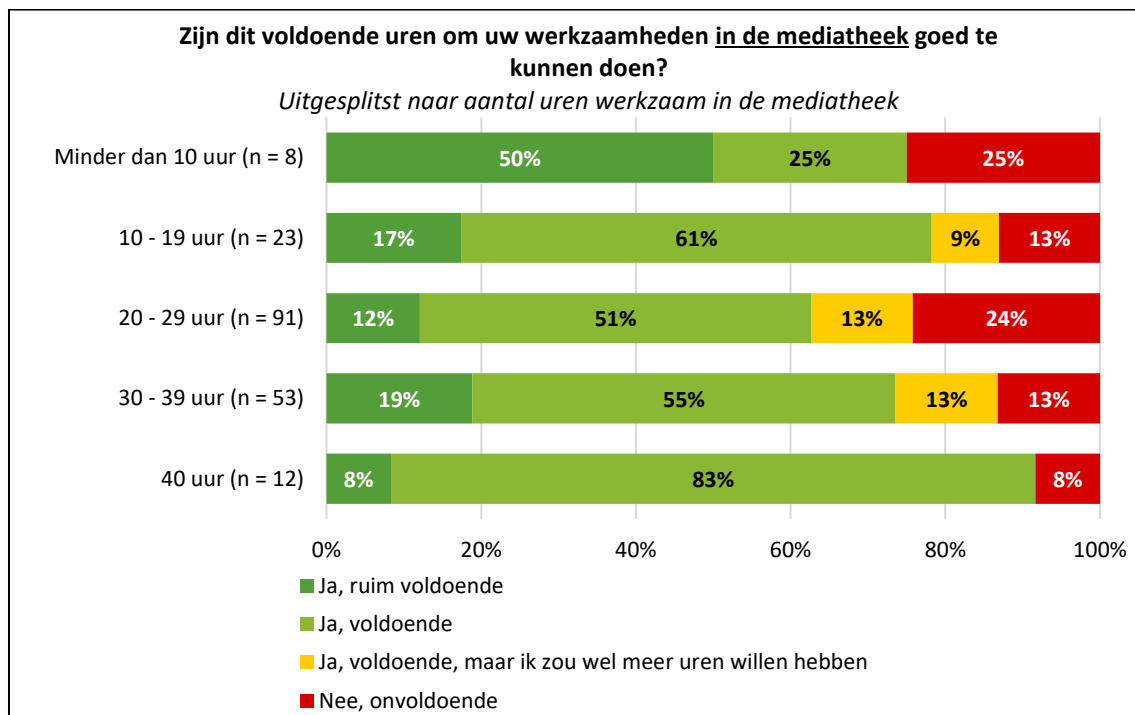
Ja, voldoende, maar ik zou wel meer uren willen hebben

- Onvoldoende tijd voor administratieve taken.

Nee, onvoldoende

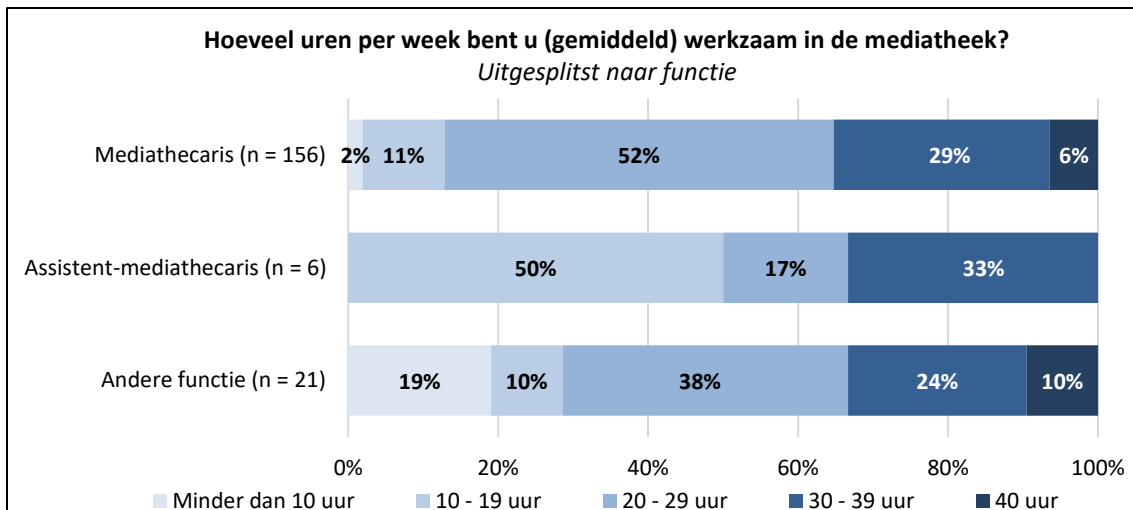
- Geen tijd voor extra activiteiten/taken;
- De mediatheek kan niet altijd geopend zijn / er is niet altijd een medewerker aanwezig.

Als we de resultaten uitsplitsen naar het aantal uren dat de respondenten werkzaam zijn in de mediatheek zien we dat vooral respondenten die 20-29 uur werken in de mediatheek onvoldoende uren hebben om hun werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen doen.

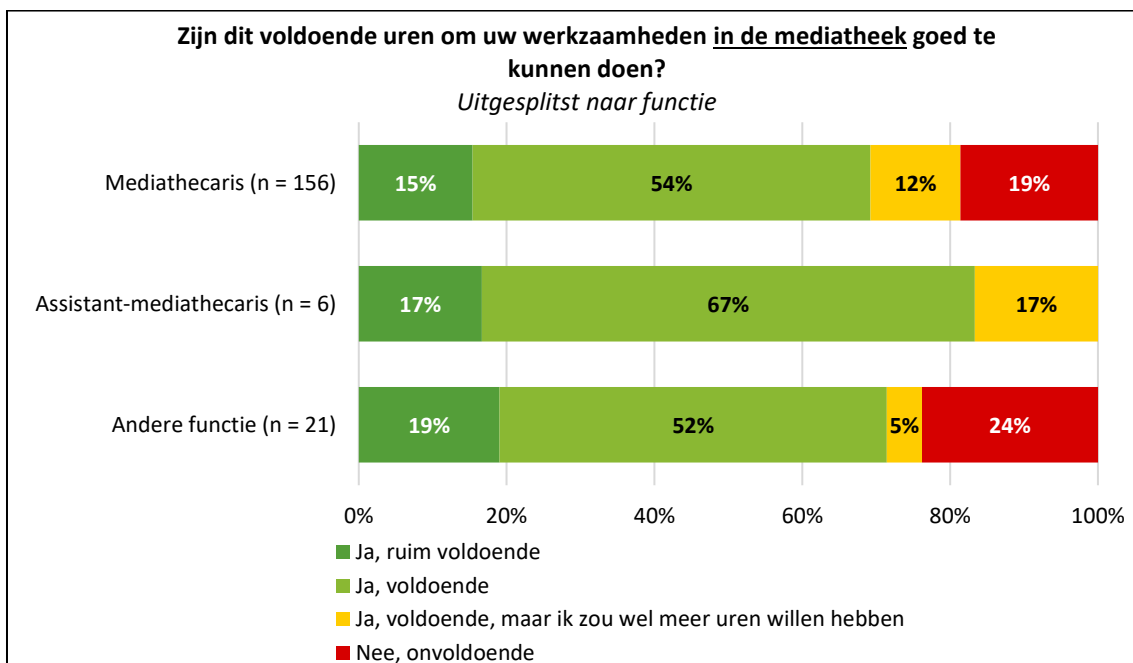

Als we de resultaten uitsplitsen naar de functie die de respondenten bekleden (zie paragraaf 4.2) zien we dat respondenten die assistent-mediathecaris zijn (50%) en respondenten die een andere functie vervullen binnen de mediatheek (29%) vaker 19 uur of minder werken in de mediatheek in vergelijking met respondenten die mediathecaris zijn¹³.

¹³ Van respondenten die vrijwilliger zijn in de mediatheek hebben we onvoldoende respons (minder dan n = 5) om de resultaten van deze respondenten apart weer te geven.

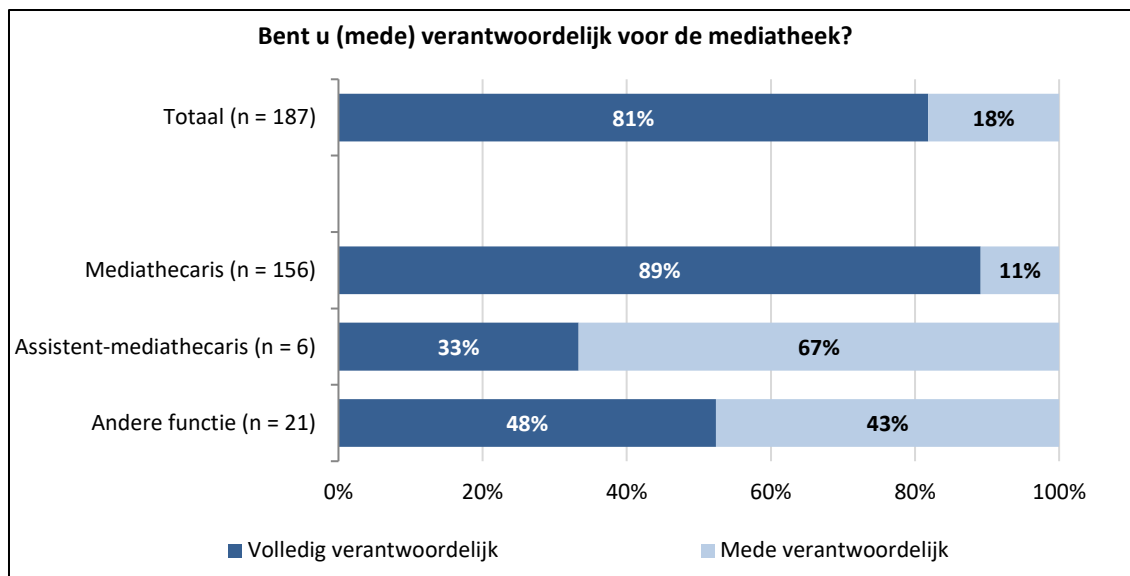

Respondenten die mediathecaris zijn (31%) en respondenten die een andere functie in de mediatheek vervullen (29%) geven relatief het vaakst aan dat zij onvoldoende uren hebben om hun werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen doen of dat zij meer uren zouden willen¹¹.

4.9 Taken en verantwoordelijkheden mediathecaris

De meerderheid (81%) van de respondenten is volledig verantwoordelijk voor de mediatheek. Een klein deel (18%) is mede verantwoordelijk. Als we de resultaten uitsplitsen naar functie (zie paragraaf 4.2) zien we dat vooral respondenten die mediathecaris zijn vaak volledig verantwoordelijk zijn voor de mediatheek (89%) terwijl respondenten die assistent-mediathecaris zijn en respondenten die een andere functie hebben binnen de mediatheek vaker mede verantwoordelijk zijn voor de mediatheek (respectievelijk 67% en 43% mede verantwoordelijk).

Om een beeld te krijgen bij wat de functie van mediathecaris inhoudt op de verschillende schoollocaties hebben we de mediathecarissen (n = 187) gevraagd wat op dit moment de verantwoordelijkheden zijn van de mediathecaris op hun schoollocatie. De resultaten geven we weer op de volgende pagina.

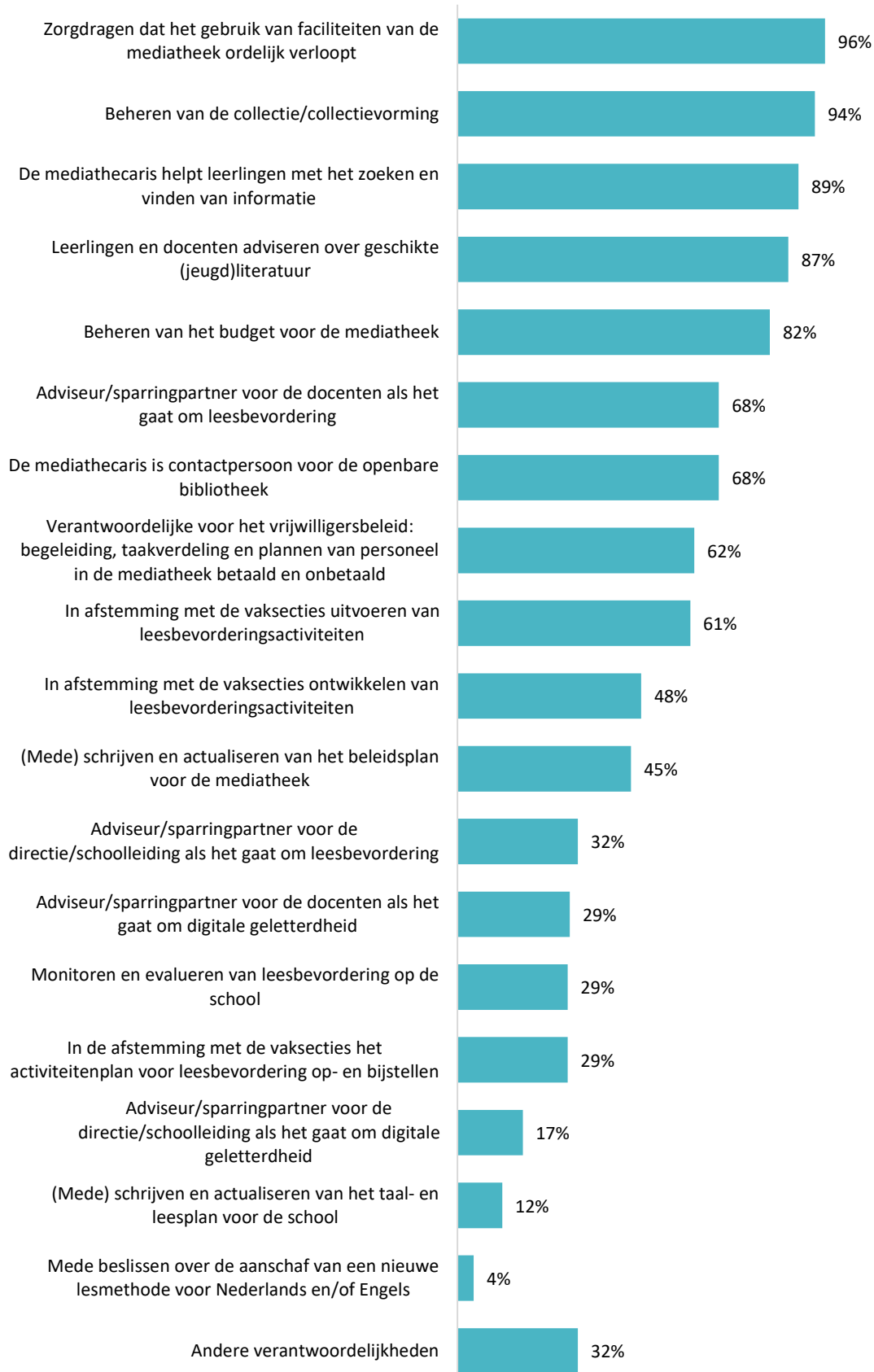
Op de meeste schoollocaties behoren taken die direct te maken hebben met de dagelijkse werkzaamheden in de mediatheek zoals het zorgdragen voor het ordentelijk gebruik van de faciliteiten van de mediatheek (96%), het beheren van de collectie (94%) en het helpen bij het vinden van informatie (89%) en geschikte literatuur (87%) tot de taakomschrijving van de mediathecaris.

Ook taken zoals het beheren van het budget van de mediatheek (82%) en het (mede) schrijven en actualiseren van het beleidsplan van de mediatheek (45%), waarmee mediathecarissen invloed kunnen uitoefenen op de mediatheek, behoren op veel schoollocaties tot de verantwoordelijkheden van de mediathecaris.

Op basis van de grafiek op de volgende pagina kunnen we ook concluderen dat op een groot deel van de schoollocaties mediathecarissen betrokken worden bij activiteiten op het gebied van leesbevordering en op dit thema ook als adviseur/sparringpartner optreden voor bijvoorbeeld docenten (68%) en de directeurs/scholleiders (32%).

Minder vaak zijn mediathecarissen adviseur/sparringpartner voor docenten (29%) en directeurs/scholleiders (17%) als het gaat om digitale geletterdheid.

Wat zijn op dit moment de verantwoordelijkheden van de mediathecaris op uw schoollocatie? (n = 187)

'Andere verantwoordelijkheden' die door meerdere mediathecarissen genoemd worden, zijn:

- Toezicht houden op studieruimte in de mediatheek (7% van de mediathecarissen noemt dit);
- Beheer van computers/ICT (7%);
- Surveilleren bij (inhaal)toetsen (5%);
- Ontwikkeling en uitvoering taken m.b.t. digitale geletterdheid (mediawijsheid, informatievaardigheden) (4%);
- Uitleenadministratie (3%);
- Beheren dyslexie software (o.a. omzetten van toetsen met dyslexiesoftware) (2%);
- Communicatie voor de school (nieuwsbrief, social media) (2%).

Profielwerkstuk (pws)

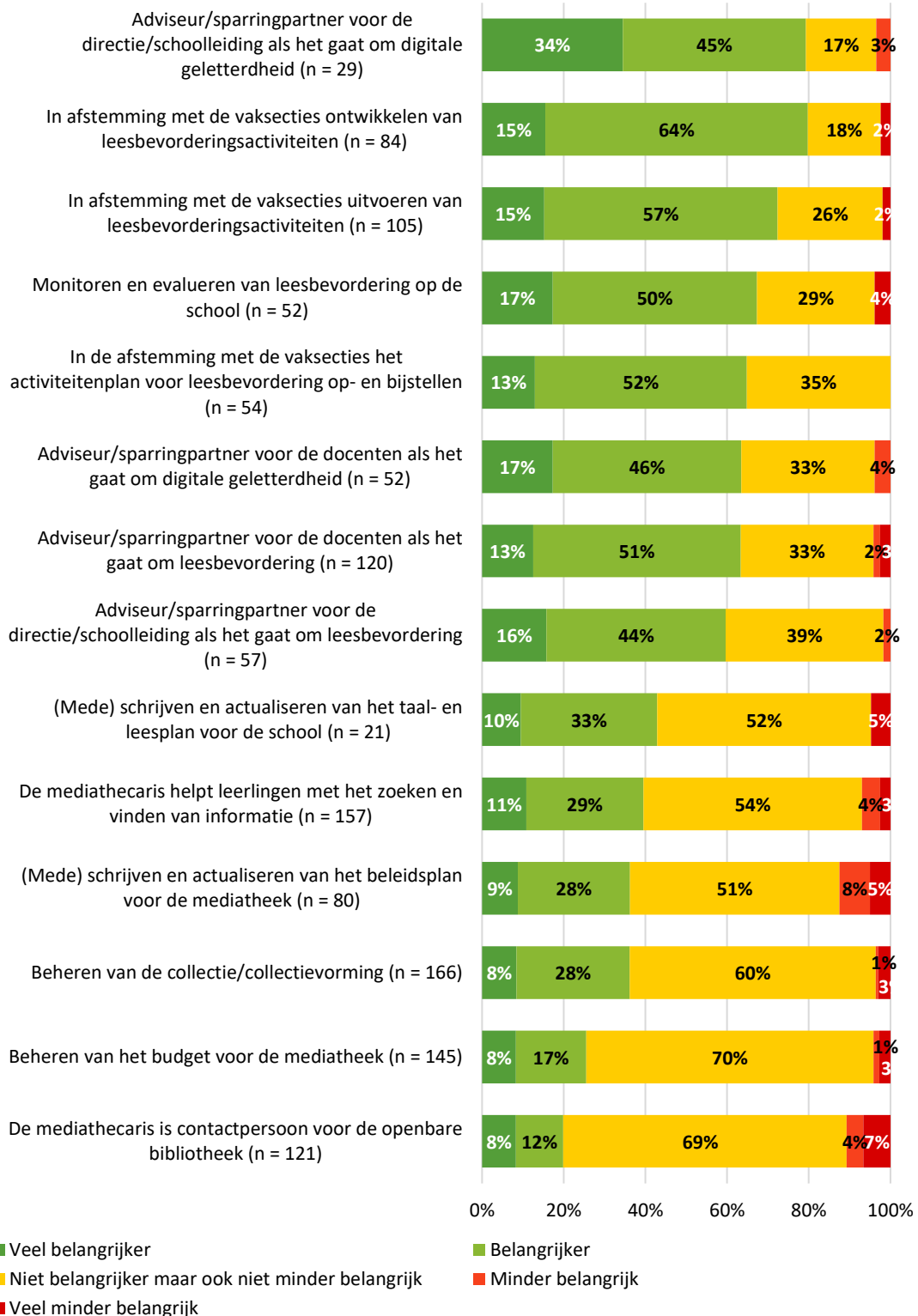
In de categorie 'andere verantwoordelijkheden' valt voor sommige mediathecarissen het begeleiden van leerlingen die werken aan hun profielwerkstuk. Twee mediathecarissen op havo/vwo-scholen vertelden daarover tijdens het interview. Een van hen geeft in 5-vwo lessen over dieper zoeken op internet. Zij maakte ook binnen Aura een overzicht van relevante links naar geschikte zoekmachines en databanken. Een ander begeleidt leerlingen bij specials pws-keuzewerkuren in de mediatheek. Leerlingen kunnen intekenen op zo'n keuzewerkuur en hulp krijgen bij bijvoorbeeld het zoeken van geschikte bronnen.

We hebben de mediathecarissen ook gevraagd welke van de verantwoordelijkheden die de mediathecaris op dit moment heeft zij verwachten dat de komende drie jaar meer of juist minder belangrijk zullen worden op hun schoollocatie. Op de volgende pagina geven we de resultaten weer.

Een groot deel van de mediathecarissen die op dit moment taken met betrekking tot het adviseren over digitale geletterdheid (79%) en het ontwikkelen (79%) en uitvoeren (72%) van leesbevorderingsactiviteiten heeft verwacht dat deze taken in de komende drie jaar (veel) belangrijker zullen worden op hun schoollocatie.

Voor de meeste taken geldt dat de mediathecarissen die dit nu in hun takenpakket hebben verwachten dat deze taak belangrijker of even belangrijk zal zijn de komende drie jaar. Weinig mediathecarissen (0% tot 13%, afhankelijk van de taak) verwachten dat de taken die zij nu hebben minder belangrijk zullen worden.

Welke verantwoordelijkheden van de mediathecaris verwacht u dat de komende drie jaar minder belangrijk of juist belangrijker zullen worden op uw schoollocatie? (n = 187)

Lezen bij de zaakvakken 1: de docenten

Op geen van de tien scholen is het gangbaar dat docenten van de zaakvakken boeken in hun onderwijs integreren, hoezeer mediathecarissen dat soms ook promoten. Zo verzucht een van de mediathecarissen: “Dat zou ik veel meer willen. Als een docent aardrijkskunde gewoon eens een passend verhaal zou lezen, bijvoorbeeld als het over overstromingen gaat. Al lees je er maar één pagina uit een boek voor dat daar over gaat. Verhalen doen iets met mensen. Dat geldt volgens mij voor iedereen. Ik heb daar al zo vaak iets over gezegd, maar het wordt niet opgepakt. Het komt gewoon niet van de grond. Tja, misschien zou de schoolleiding daar inderdaad wel iets in kunnen betekenen ja.”

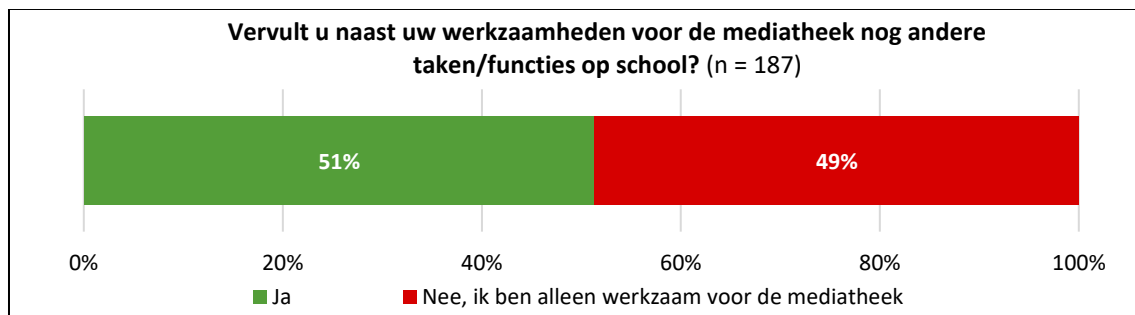
Andere mediathecarissen merken dat het gebruikelijker wordt dat ook docenten van andere vakken het lezen bevorderen. “De docenten van Nederlands en Engels sturen hun leerlingen hier vaak naartoe. Langzaam straalt dat ook uit naar docenten van andere vakken zoals geschiedenis of biologie. Ze lijken meer te beseffen dat het toch wel nuttig is als hun leerlingen goed kunnen lezen. Zo eist de docent biologie sinds kort dat leerlingen een boek bij zich hebben om te kunnen lezen als ze klaar zijn met hun werk.”

Lezen bij de zaakvakken 2: de schoolleiding

Enkele schoolleiders spelen zelf een actieve rol bij de totstandkoming van lezen bij de zaakvakken. Een van hen vertelde: “Als school streven we ernaar om begrijpend lezen terug te laten komen in alle vakken.” Zij doet ook lesbezoeken om te kijken hoe docenten daarmee omgaan. Volgens haar zien bijna alle docenten op school het belang van goed begrijpend kunnen lezen wel in en lezen staat ook regelmatig op de agenda van teamvergaderingen.

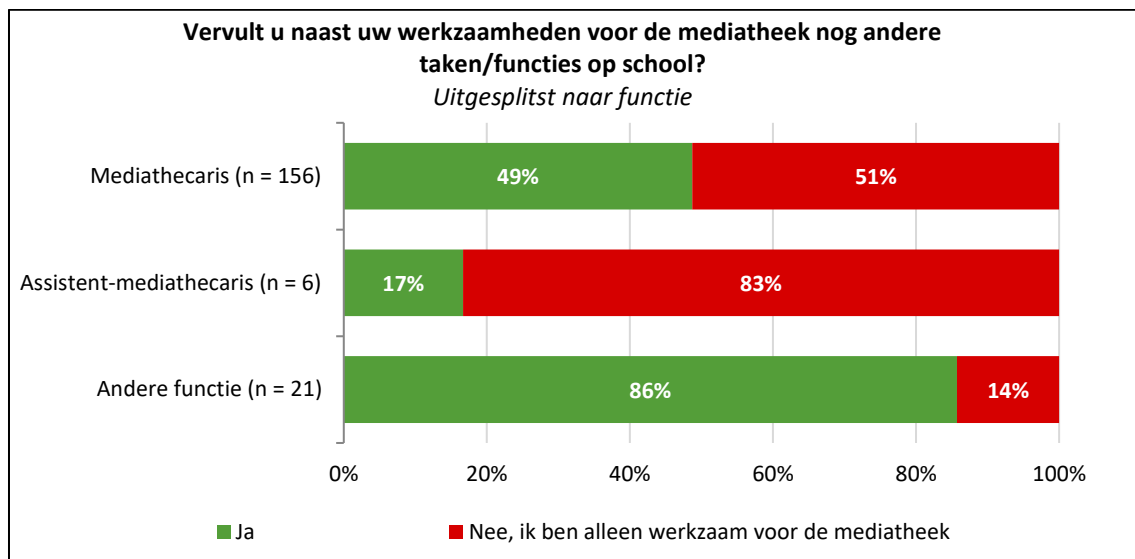
De andere schoolleider is zelf docent geschiedenis en vindt het belangrijk dat boeken worden geïntegreerd in de schoolvakken. Hij doet dat in zijn les bijvoorbeeld met het boek *Oorlogswinter*. “De docenten van de zaakvakken gaan daar wel redelijk snel in mee, die staan daar wel open in. Maar bèta-docenten vinden het moeilijk. Dat zijn geen lezers.”

Naast hun werkzaamheden in de mediatheek vervult de helft (51%) van de mediathecarissen ook nog andere taken en functies op school.

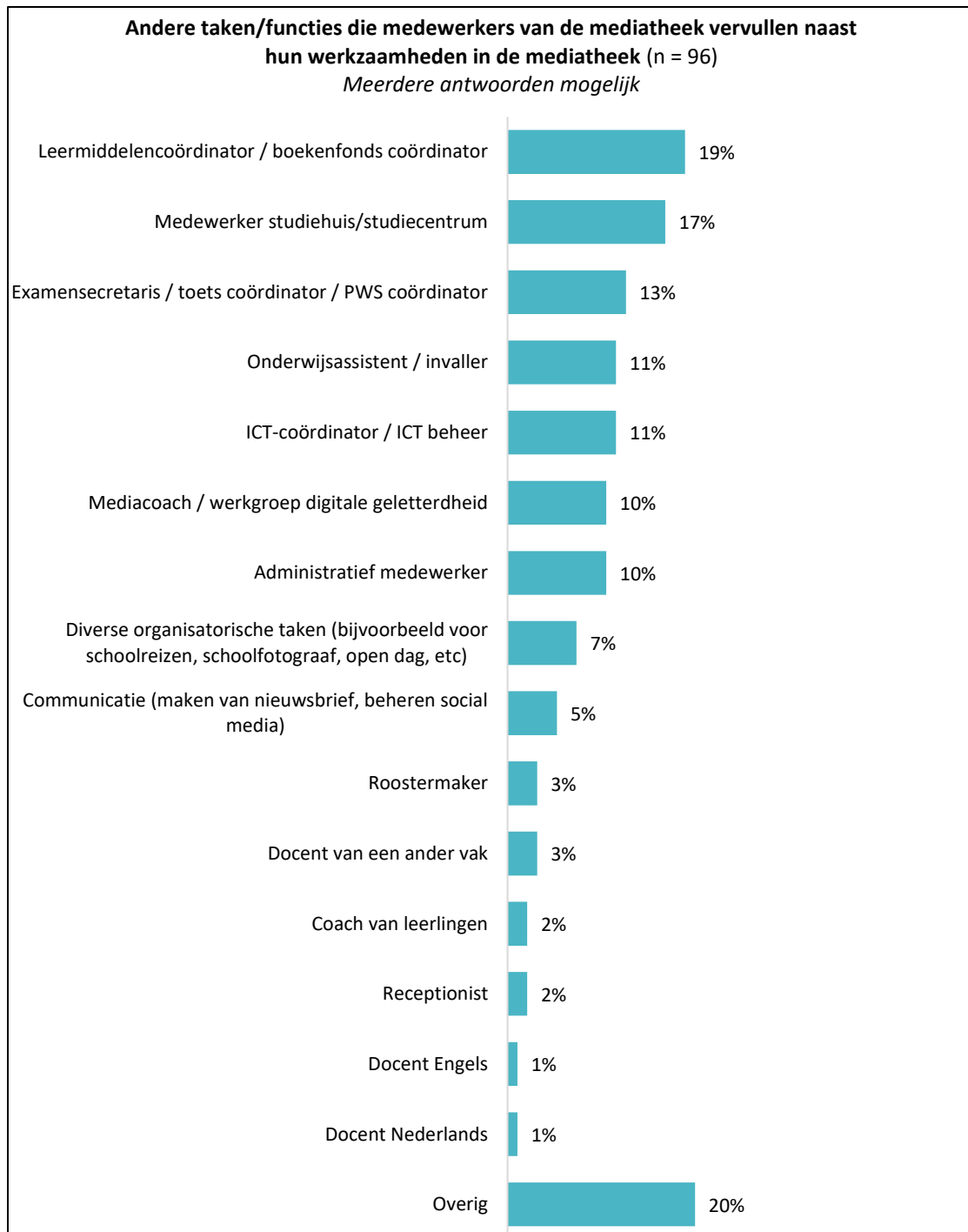
Als we de resultaten uitsplitsen naar functie (zie paragraaf 4.2) zien we dat de helft (49%) van de respondenten die mediathecaris zijn en ruim vier vijfde (86%) van de respondenten die een andere

functie vervullen bij de mediatheek naast hun werkzaamheden voor de mediatheek nog andere taken en functies op school vervullen. Van de respondenten die assistent-mediathecaris zijn is een groot deel (83%) alleen werkzaam voor de mediatheek.

De taken die de mediathecarissen uitvoeren naast hun werkzaamheden in de mediatheek zijn erg divers¹⁴. Veelgenoemde andere functies zijn leermiddelencoördinator / boekenfonds coördinator (19%) en medewerker van het studiehuis / studiecentrum (17%).

¹⁴ Naast de antwoordopties die in de vraag genoemd waren hebben veel respondenten bij de optie 'anders, namelijk...' andere taken en functies genoemd. We hebben deze antwoorden zoveel mogelijk gehercodeerd en meegenomen in de bovenstaande grafiek. Antwoorden die gegeven zijn bij de optie 'anders, namelijk...' maar die niet meerdere keren genoemd worden, hebben we gecodeerd als 'overig'.

Leermiddelencoördinator

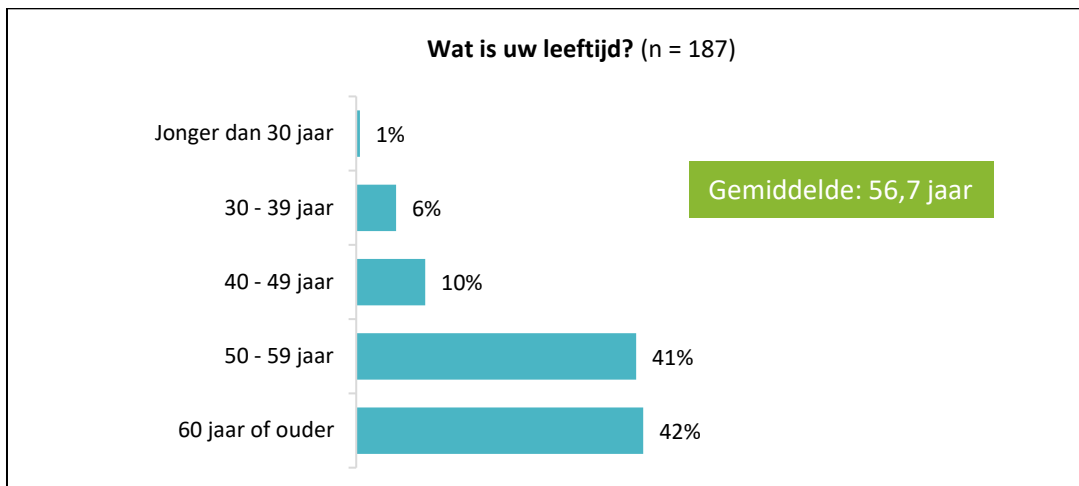
Tijdens de interviews klonken heel verschillende geluiden over de vraag of je je als mediathecaris moet bezighouden met taken zoals het coördineren van leermiddelen. Een van hen houdt zich bij voorkeur verre van dit soort administratieve klussen.

“Mediathecarissen zijn over het algemeen heel accuraat en precies. Het zijn de ideale mensen om een administratieve klus te laten doen, maar dat kost wel vreselijk veel tijd! Hier is het gelukkig een docent die dat doet. Ik blijf er zo ver mogelijk bij uit de buurt.”

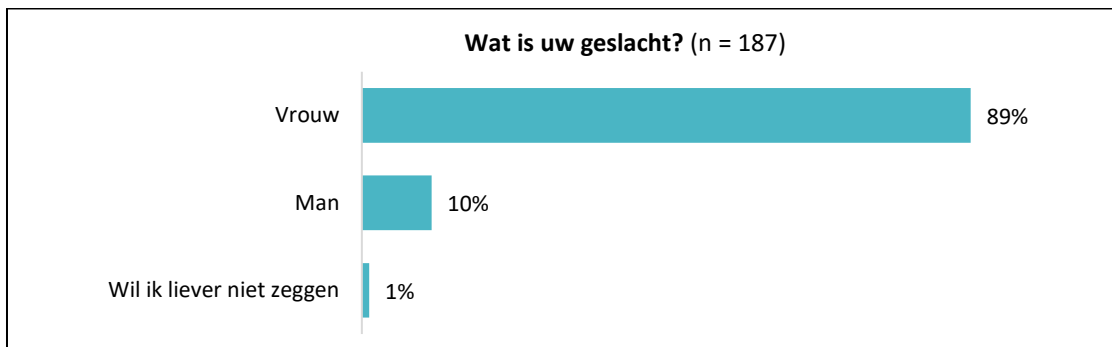
Een ander vindt het juist een uitdaging, zoals een mediathecaris op een brede scholengemeenschap die alle leerboekenstromen coördineert. Ze vertelde dat veel tijd kost: “Het is heel complex en is echt een uitdaging. Denk aan vragen zoals: Past dit in het budget? Papier of digitaal? Het begin van het schooljaar, tot aan de herfstvakantie, is altijd hectisch. Dan kom ik weinig aan andere taken toe. Daarna is het wat rustiger, maar vanaf februari/maart wordt het weer druk met leermiddelen.” Als leermiddelencoördinator heeft deze mediathecaris frequent contact met de rector van de school. Ondanks de korte lijnen met de schoolleiding gaat het tijdens die overlegmomenten zelden of nooit over de mediatheek; de leermiddelen eisen de meeste aandacht op.

4.10 Kenmerken mediathecarissen

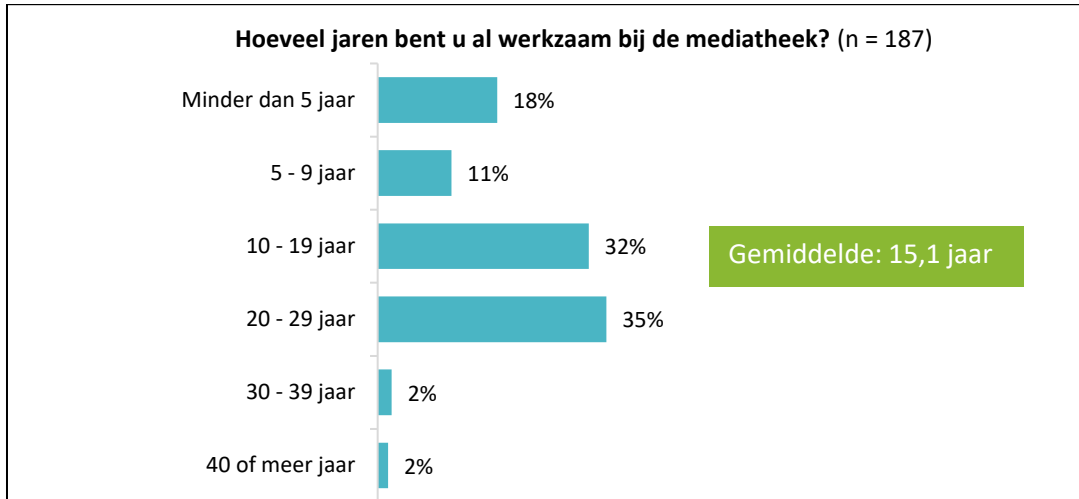
De mediathecarissen zijn gemiddeld 56,7 jaar oud. Ruim vier vijfde (83%) is ouder dan 50 jaar.

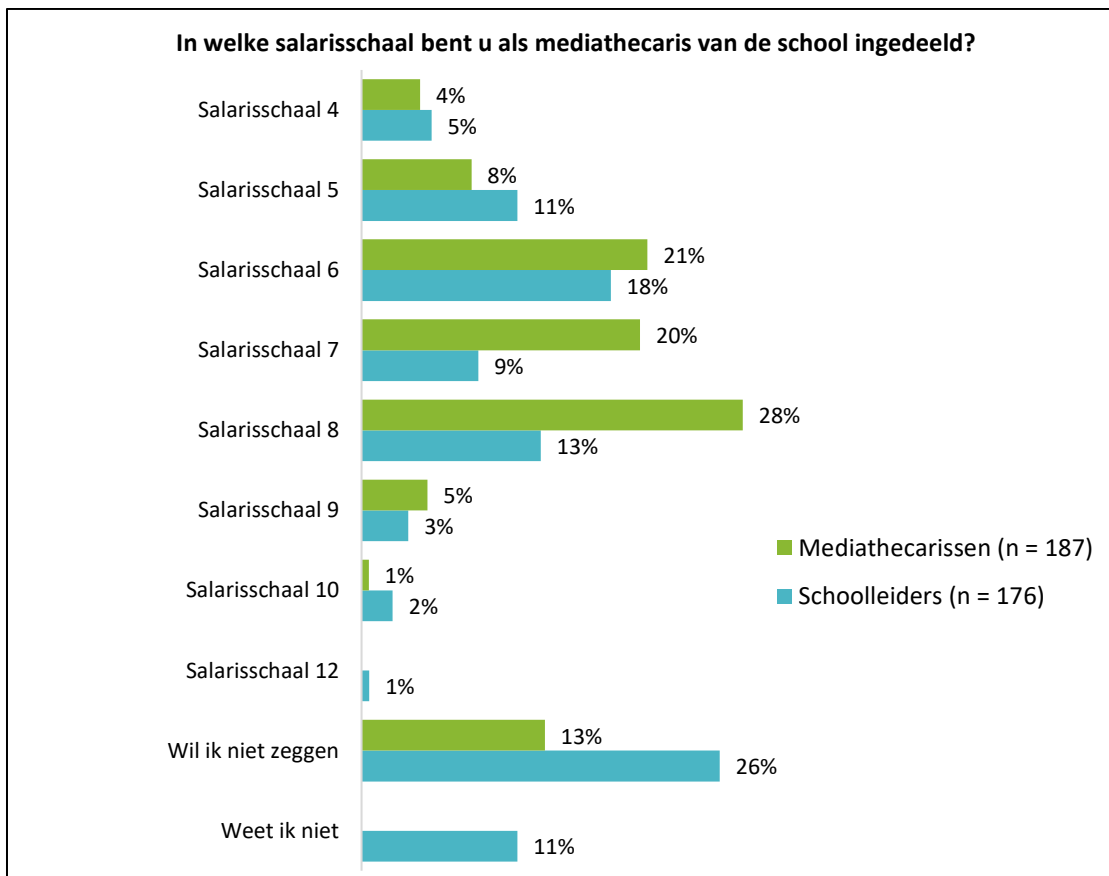
De mediathecarissen zijn overwegend vrouw (89%).

Gemiddeld zijn de mediathecarissen 15,1 jaar werkzaam bij de mediatheek.

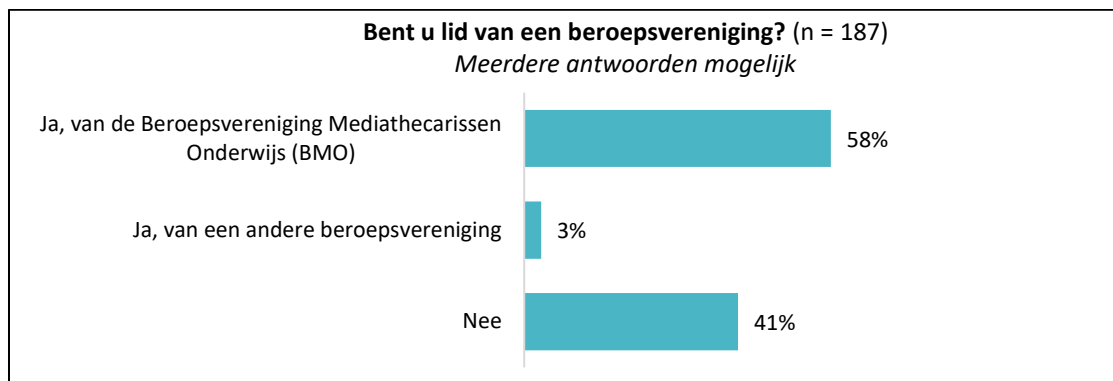

Het grootste deel van de mediathecarissen (28%) geeft aan dat zij ingedeeld zijn in salarisschaal 8¹⁵. Ook aan schoolleiders (n = 176) hebben we gevraagd in welke salarisschaal de mediathecaris op hun schoollocatie is ingedeeld. De schoolleiders geven het vaakst (18%) aan dat de mediathecaris op hun schoollocatie is ingedeeld in salarisschaal 6.

¹⁵ Hoewel we dit niet gevraagd hebben vallen mediathecarissen waarschijnlijk onder het CAO voor het VO. De hierboven meest genoemde salarisschalen 6, 7 en 8 corresponderen volgens dit CAO met de volgende bruto-inkomens. Salarisschaal 6: €2.047 - €2.961. Salarisschaal 7: €2.175 - €3.262. Salarisschaal 8: €2.439 - 3.686.

59% van de mediathecarissen is lid van een beroepsvereniging, waarvan 58% van de Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs (BMO) en 3% (ook) van een andere beroepsvereniging.

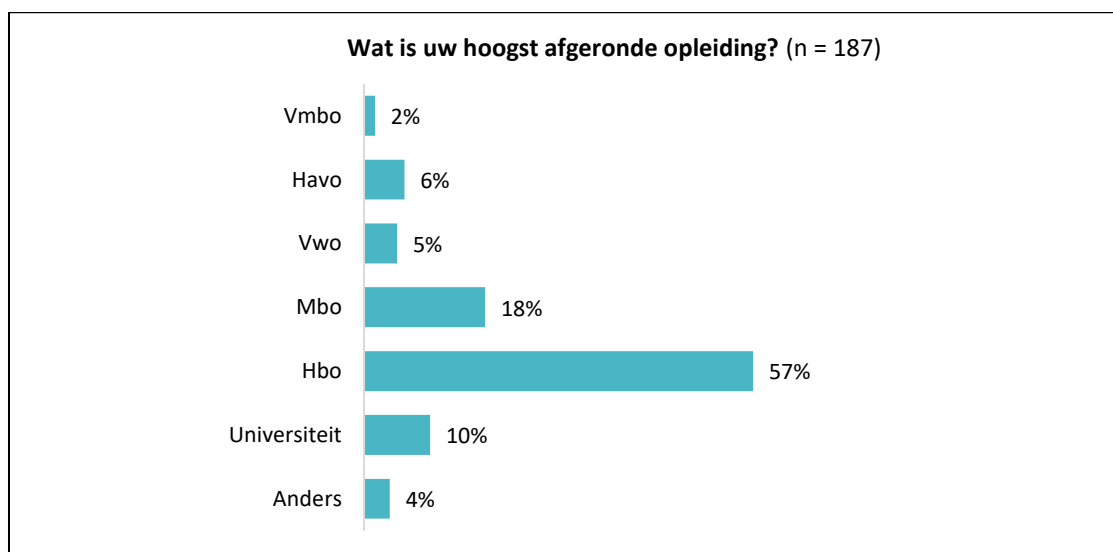
Beroepsvereniging van Mediathecarissen in het Onderwijs (BMO)

Twee van de zeven geïnterviewde mediathecarissen hadden een uitgesproken mening over de BMO, de Beroepsvereniging van Mediathecarissen in het Onderwijs. Een van hen is lid geworden om pragmatische redenen: “Twee jaar terug kreeg ik een mail van schoolleiding dat ze een abonnement wilden op de Krantenbank. Ze zouden korting krijgen als de mediathecaris lid zou zijn van de BMO. Toen ben ik lid geworden, maar ik zie er vrij weinig van langskomen. Ik kan nog niet zeggen dat het me iets nuttigs heeft opgeleverd.” Een mediathecaris van een andere school is een actief lid van de BMO geweest, maar heeft haar lidmaatschap inmiddels weer opgezegd. “Ik ben enthousiast begonnen: ik ging naar de jaarlijkse bijeenkomsten en naar een regiogroep. Maar het had niet het niveau van professionaliteit dat ik graag zou zien. Heel jammer.”

4.11 Opleiding mediathecarissen

We hebben de mediathecarissen (n = 187) een aantal vragen gesteld over hun opleiding en cursussen die zij hebben gevolgd.

Circa drie op de vijf (57%) mediathecarissen heeft een hbo-diploma als hoogst afgeronde opleiding.

We hebben de mediathecarissen open gevraagd wat de naam is van hun hoogst afgeronde opleiding. Alleen van het mbo en het hbo hebben we voldoende respons om de rode draad van de meest genoemde opleidingen te kunnen geven.

Mbo

- Medewerker Informatiedienstverlening in Openbare Bibliotheken¹⁶;
- Middelbaar Economisch en Administratief Onderwijs (MEAO)¹⁷.

Hbo

- Bibliotheek en Documentatie Academie (BDA/BDI/IDM)¹⁸.

Driekwart (76%) van de mediathecarissen heeft opleidingen en/of cursussen gevolgd die te maken hebben met hun functie in de mediatheek. Een kwart (27%) van de mediathecarissen heeft de Bibliotheekacademie met specialisatie onderwijs BDA/BDI/IDM gevolgd. Een vijfde (22%) heeft GO-opleidingen voor mediawijsheid gevolgd.

¹⁶ Een opleiding op mbo-niveau 4, tot 2018 aangeboden.

¹⁷ MEAO is een voormalige Nederlandse onderwijsterm. De term werd gebruikt voor 2- tot 4-jarige opleidingen op mbo-niveau in de economische en administratieve beroepensfeer, zoals opleidingen voor typiste, secretaresse, receptionist en boekhoudkundig medewerker. De term is afgeschaft in 1996.

¹⁸ De hbo-opleiding voor medewerkers in het bibliotheek- en archiefwezen heeft door de jaren heen verschillende namen gehad. De BDA (Bibliotheek- en Documentatie Academie), een 3-jarige hbo-opleiding die in 1964 werd opgericht, bood de mogelijkheid tot het volgen van een specialisatie in het bibliotheekwerk, zoals de opleiding voor schoolbibliothecaris, later onderwijsmediathecaris. De opleiding kreeg in 1986 de naam BDI (Bibliotheek en Documentaire Informatie), en werd een 4-jarige hbo-opleiding. De mogelijkheid tot het volgen van specialisaties verdween. In 1996 werd de naam van de opleiding gewijzigd in IDM (Informatiedienstverlening en -Management). Binnen de opleiding IDM was minder aandacht voor de bibliotheektechnische aspecten dan voorheen. De opleiding IDM heeft tot 2014 bestaan of ging op in een ict- of mediaopleiding.

We hebben de mediathecarissen open gevraagd waar zij behoefte aan hebben op het gebied van kennis, opleidingen en cursussen om hun werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen vervullen. De antwoorden van de mediathecarissen zijn erg divers. We hebben deze zoveel mogelijk gecodeerd. Hieronder geven we de meest genoemde antwoorden weer.

Waar heeft u behoefte aan op het gebied van kennis/opleidingen/cursussen om uw werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen vervullen?

1. Geen behoefte aan (37%);
2. Cursus leesbevordering (17%);
3. Kennis over (nieuwe) (jeugd)literatuur (8%);
4. Cursus/opleiding over mediawijsheid (6%);
5. Kennis op het gebied van ICT/digitale vaardigheden (6%).

Onderwijskennis

In de gesprekken kwam op verschillende manieren naar voren dat het een grote pré is als een mediathecaris over didactische en onderwijskundige kennis en vaardigheden beschikt. Een van de mediathecarissen vertelde bijvoorbeeld: “In mijn eerste jaar als mediathecaris ben ik er echt tegenaan gelopen dat ik gewoon te weinig kennis van het onderwijs had. Wat heeft het onderwijs nodig? Hoe werkt een school? Wat is een leerlingvolgsysteem? Daar had ik allemaal graag meer over willen weten.”

Een ander zou een nieuwe opleiding voor mediathecarissen wensen met flink veel didactiek erin. “Het mooiste is als een mediathecaris ook lessen geeft of heeft gegeven, want dan weet je wat er speelt in de lespraktijk, wat de problemen en directe behoeften zijn. Dan

ervaar je hoe de structuur van de school werkt en hoe de dynamiek in een klas is. Dan ben je een betere gesprekspartner voor docenten.”

Persoonlijke eigenschappen

Niet alleen de opleiding van mediathecarissen doet ertoe, maar ook hun persoonlijke kwaliteiten. “De sleutel is: goed kunnen kletsen en communiceren” vertelde een van de geïnterviewde mediathecarissen. “En vooral: enthousiasme voor je vak uitstralen. Een mediathecaris moet open zijn, een introverte binnenvetter bereikt niks. Je moet van alles wat weten en je moet vooral van mensen en leerlingen houden.”

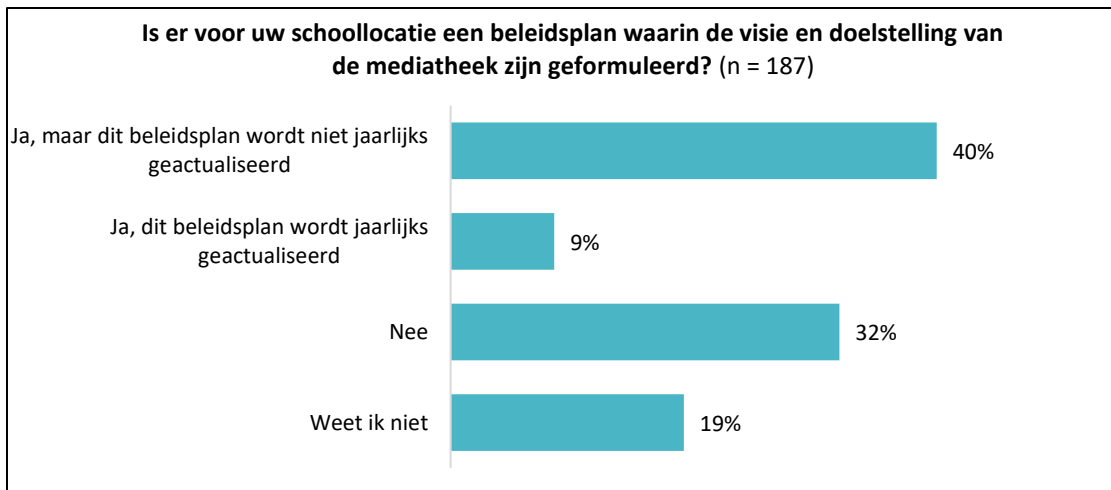
Twee andere mediathecarissen benadrukten dat je je als mediathecaris niet te snel beledigd of gepasseerd moet voelen. Het onderwijs is altijd leidend en de mediathecaris biedt daar ondersteuning bij. Zo’n houding moet bij je passen. “De docent zet de kaders en ik moet mij daarbij aansluiten. Soms word ik vergeten, dan kom ik erachter dat docenten met iets bezig zijn waarvan ik denk: waarom gebruiken jullie mij niet? Maar dan moet je niet zeuren, erop afgaan en je enthousiasme laten zien”. Of in de woorden van een andere mediathecaris: “Wij moeten leveren als de vraag er is. De vraag zelf gaan oproepen werkt gewoon niet.”

Positie binnen de school

Een van de geïnterviewde mediathecarissen betoogde dat schoolleiders de verantwoordelijkheid hebben om goed in te schatten wat voor mediathecaris ze in huis hebben: een administratieve kracht of een hbo’er met academisch denkniveau. “Directeuren hebben nogal eens de neiging om automatisch administratieve klussen door de mediathecaris te laten doen. Dat is jammer. Voor een mediathecaris is het daarom heel fijn als je de kans krijgt in een werkgroep te gaan. Want vanuit zo’n positie is het gemakkelijker te melden dat je ergens ideeën over hebt, dan vanuit een plek waar je vaak over het hoofd gezien wordt.”

4.12 Beleidsplan mediatheek

We hebben de mediathecarissen (n = 187) gevraagd of er voor hun schoollocatie een beleidsplan is waarin de visie en doelstelling van de mediatheek zijn geformuleerd. Een derde (32%) van de schoollocaties heeft dit niet. Twee op de vijf schoollocaties (40%) hebben wel een beleidsplan, maar dit wordt niet jaarlijks geactualiseerd.

Beleidsplan mediatheek

Beleidsplannen spelen geen rol van betekenis voor de mediatheken op de bezochte scholen. In geen van de gesprekken werd op eigen initiatief naar een beleidsplan verwezen, niet door mediathecarissen en ook niet door schoolleiders. Desgevraagd vertelde een mediathecaris dat ze samen met haar collega in 2022 een beleidsplan voor de mediatheek heeft geschreven, maar dat ze daar nooit meer iets over gehoord heeft. Een andere mediathecaris is gestopt met het schrijven van beleidsplannen. “Dat deed ik vroeger wel, maar ik ben daarmee gestopt. Ik had het gevoel dat ik het vooral voor mezelf deed, om zelf mijn visie en uitgangspunten te bepalen. Verder zat niemand hier op school er echt op te wachten. De speerpunten die ik nu heb, bespreek ik wel, maar dat is meer mondeling.”

Beleidsoverleg op schoolleidersniveau

Alle schoolleiders kregen tijdens het interview de vraag voorgelegd: ‘Staat het onderwerp mediatheek bij u op de beleidsagenda?’ en ‘Staat de mediatheek op de agenda van overleg met het bestuur of andere bovenschoolse organen?’. Geen van de geïnterviewde schoolleiders antwoordde bevestigend op deze vragen. Typerend was het antwoord van deze schoolleider: “Nee, de mediatheek staat niet op de agenda van overleg met de andere directeuren of met de teamleiders. Het is echt iets wat je met je eigen school regelt. Wij hebben het zelf heel mooi voor elkaar, maar dat wil niet zeggen dat de andere vier scholen dat ook hebben. Er is geen beleid dat daarop stuurt. De onderwijsinhoudelijke zaken liggen binnen ons bestuur toch wel vaak op de scholen zelf, omdat we heel verschillend opereren.”

Grilligheid van beleidsmakers en besturen

“Kijk” legde een van de schoolleiders tijdens het interview uit. “Tien of vijftien jaar geleden keken de besturen, bouwboeren en financiële mensen je raar aan als je een mediatheek op je school wilde. Wij hebben het hier op school gelukkig altijd gewoon doorgezet, maar ik ben er wel om uitgelachen. Op het moment zitten we in een tijdperk waarin lezen weer heel belangrijk wordt gevonden, maar mijn zorg is dat dat over een paar jaar weer verdwijnt. Dat heeft te maken met de wispelturigheid van beleidsmakers en met schoolmanagers die niet werken vanuit een onderwijsvisie, maar vanuit een bedrijfskundige visie. Om aan echt goed leesonderwijs te doen, heb je schoolleiders nodig die uit het onderwijs komen, maar die zullen de aankomende jaren steeds minder worden. Ik denk dat we er steeds meer managers voor terugkrijgen. Zij doen alleen wat aan lezen als dat op dat moment op de agenda van de minister staat. Mijn advies is dus om vooral richting Den Haag te lobbyen als het om mediatheken gaat. Of ga eens in gesprek met opleidingsinstituten zoals NCOI, waar de onderwijsmanagers hun diploma halen.”

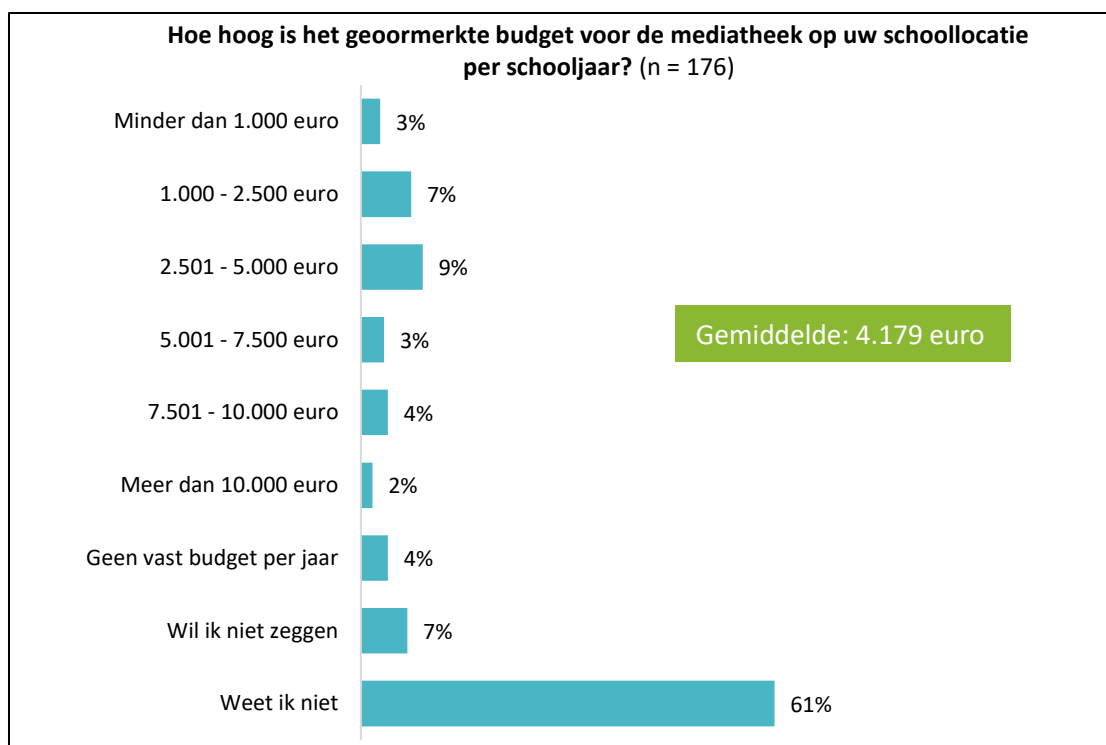
4.13 Budget mediatheek

We hebben de schoolleiders (n = 176) en de mediathecarissen (n = 187) een aantal vragen gesteld over het budget van de mediatheek. De resultaten bespreken we in deze paragraaf.

Aan de schoolleiders hebben we allereerst gevraagd hoe hoog het geormerkte budget voor de mediatheek op hun schoollocatie is per schooljaar. De schoolleiders konden bij deze open vraag een bedrag in euro's invullen. Op basis van deze antwoorden hebben we het gemiddelde berekend. Tevens hebben we de antwoorden van de schoolleiders gecategoriseerd (ingedeeld in een categorie). In de onderstaande grafiek geven we zowel het gemiddelde als de gecategoriseerde antwoorden weer.

Een groot deel van de schoolleiders (61%) weet niet hoe hoog het geormerkte budget is voor de mediatheek per schooljaar. Schoolleiders die wel een bedrag noemen hebben het vaakst een budget van tussen de 2.501 en 5.000 euro (9%) of tussen de 1.000 en 2.500 euro (7%). Het gemiddelde geormerkte budget voor de mediatheek per schooljaar is 4.179 euro¹⁹.

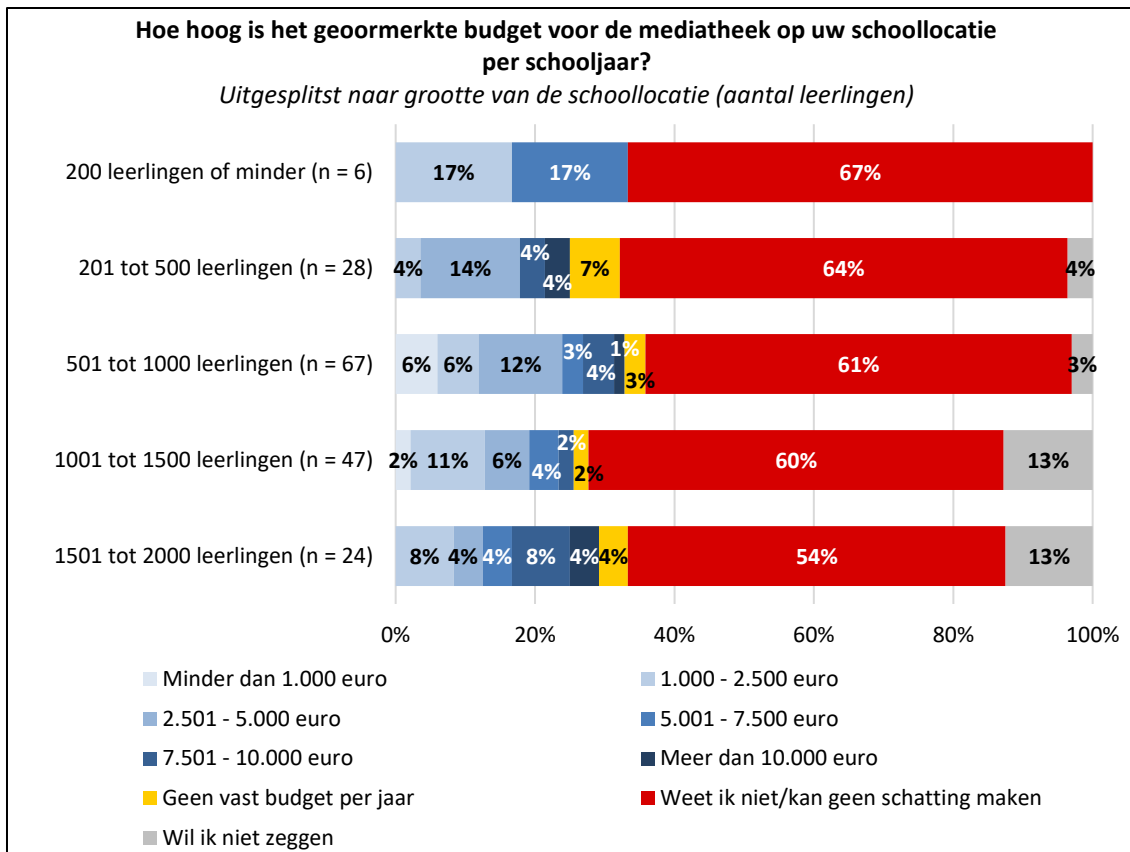
¹⁹ Bij het berekenen van het gemiddelde hebben we alleen de resultaten meegenomen van de schoolleiders die wel een bedrag noemen als antwoord op deze vraag. Ook hebben we bij het berekenen van het gemiddelde de uitbijters buiten beschouwing gelaten. Uitbijters zijn waarden die relatief ver van de overige data verwijderd liggen. Voor het bepalen van de uitbijters hebben we gebruik gemaakt van een berekening op basis van de interkwartielafstand. We beschouwen als uitbijters waarden die meer dan 1,5 keer de interkwartielafstand hoger zijn van de waarde van het derde kwartiel of waarden die meer dan 1,5 keer de interkwartielafstand lager zijn dan de waarde van het eerste kwartiel. In de praktijk betekent dit dat we de resultaten van schoolleiders die een budget noemen van meer dan 13.375 euro (n = 3) niet hebben meegenomen in de berekening van het gemiddelde budget.

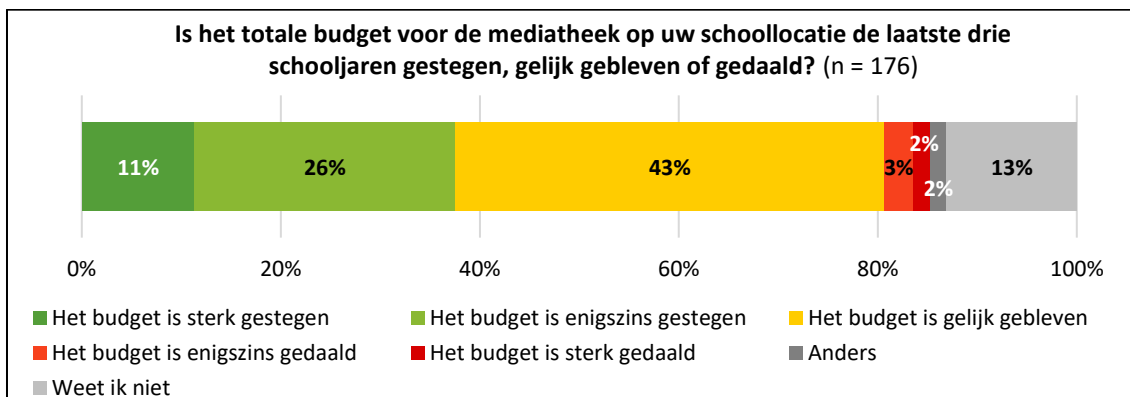
In de onderstaande grafiek splitsen we de resultaten uit naar schoolgrootte (gemeten in aantal leerlingen)²⁰.

Alleen bij scholen met 1501 tot 2000 leerlingen is het percentage schoolleiders dat een budget noemt boven de 5.001 euro (16%) hoger dan het percentage dat een bedrag noemt van 5.000 euro of lager (12%).

²⁰ Van schoolleiders van schoollocaties met 2001 of meer leerlingen hebben we onvoldoende respons (minder dan n = 5) om de resultaten voor deze schoollocaties apart weer te geven.

Tevens hebben we de schoolleiders gevraagd hoe het totale budget voor de mediatheek zich de afgelopen drie schooljaren heeft ontwikkeld. Op ruim een derde (37%) van de schoollocaties is het budget gestegen. Op twee vijfde (43%) van de schoollocaties is het budget gelijk gebleven.

We hebben de schoolleiders gevraagd om toe te lichten waarom het totale budget voor de mediatheek in de afgelopen drie jaar is gestegen, gedaald of gelijk gebleven. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Het budget is sterk / enigszins gestegen

- Subsidies (NPO gelden);
- Veel aanschaf nieuwe boeken;
- Leesbevordering is een grote prioriteit geworden.

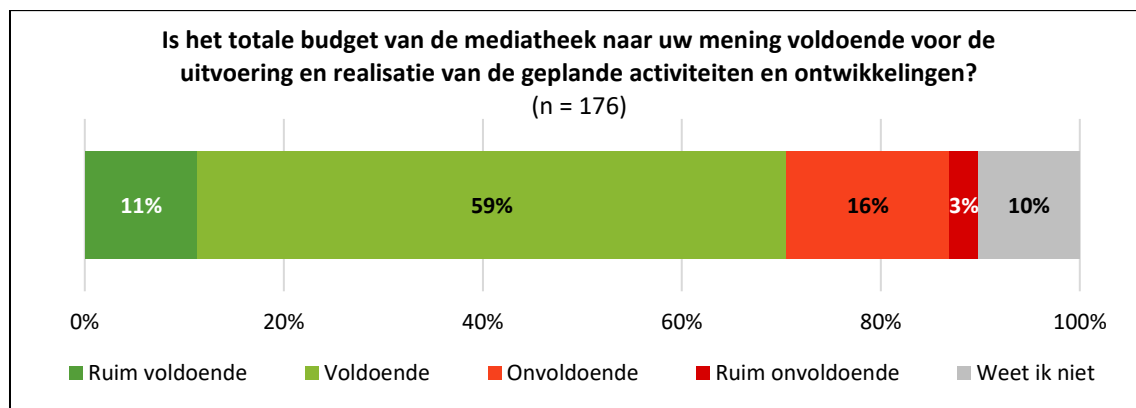
Het budget is gelijk gebleven

- Het is toereikend.

Het budget is sterk / enigszins gedaald

Er is te weinig respons om de antwoorden samen te vatten.

Ook hebben we de schoolleiders gevraagd of het totale budget van de mediatheek naar hun mening voldoende is voor de uitvoering en realisatie van de geplande activiteiten en ontwikkelingen. 70% van de schoolleiders geeft aan dat het totale budget van de mediatheek naar hun mening voldoende is. Een vijfde (19%) vindt het budget onvoldoende.

We hebben de schoolleiders gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

(Ruim) voldoende

- Genoeg om (boeken)collectie te vernieuwen;
- Voldoende voor de huidige manier van werken, maar krap voor nieuwe investeringen.

(Ruim) onvoldoende

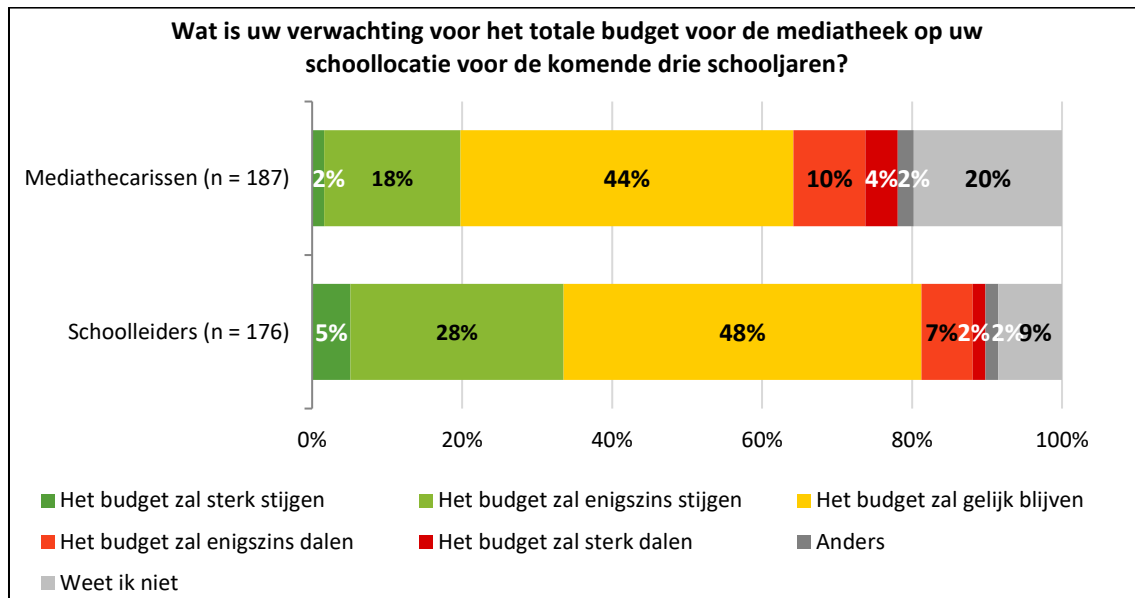
- Er zijn meer middelen nodig voor uitbreiding/actualisering van de collectie;
- Te weinig voor (voldoende) inzet personeel.

Weet ik niet

- (Nog) geen inzicht in het budget dat de mediatheek nodig heeft.

Aan de schoolleiders en de mediathecarissen hebben we gevraagd hoe zij verwachten dat het totale budget van de mediatheek op hun schoollocatie zich de komende drie jaar zal ontwikkelen.

De meeste mediathecarissen (44%) en schoolleiders (48%) verwachten dat het totale budget voor de mediatheek de komende drie schooljaren gelijk zal blijven. Schoolleiders (33%) verwachten vaker dan mediathecarissen (20%) dat het budget sterk of enigszins zal stijgen. Mediathecarissen (14%) verwachten vaker dan schoolleiders (9%) dat het budget sterk of enigszins zal dalen.

We hebben de mediathecarissen en schoolleiders gevraagd hun antwoorden toe te lichten. Hieronder en op de volgende pagina geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Mediathecarissen

Het budget zal sterk / enigszins stijgen

- Inflatie / stijging van boekenprijzen;
- Toename aantal leerlingen.

Het budget zal gelijk blijven

- Ik verwacht geen wijzigingen;
- Dit hoop ik / is onzeker.

Het budget zal sterk / enigszins dalen

- Dalend aantal leerlingen;
- Verkleining/sluiting mediatheek.

Weet ik niet

- Geen invloed op / onduidelijk.

Schoolleiders

Het budget zal sterk / enigszins stijgen

- Subsidie basisvaardigheden geeft een impuls.

Het budget zal gelijk blijven

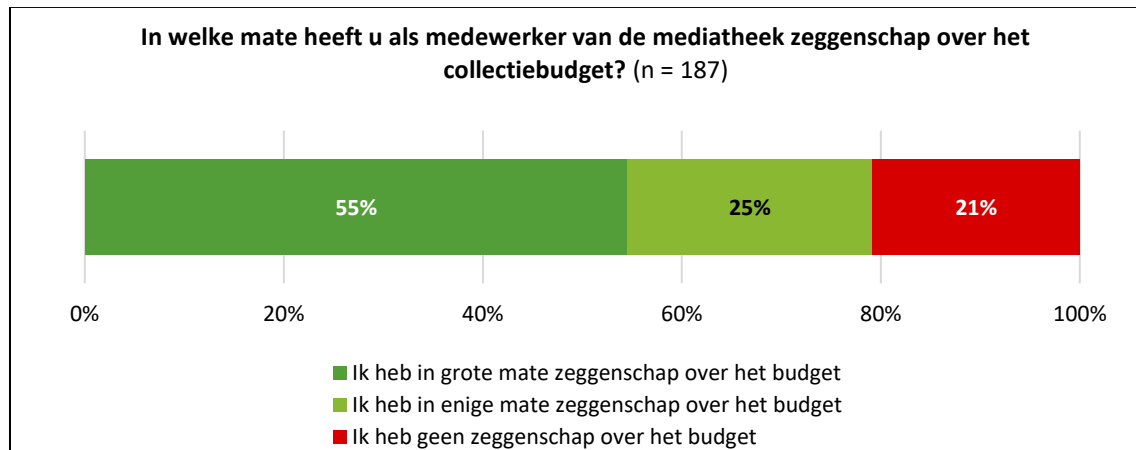
- Geen voorziene veranderingen.

Het budget zal sterk / enigszins dalen

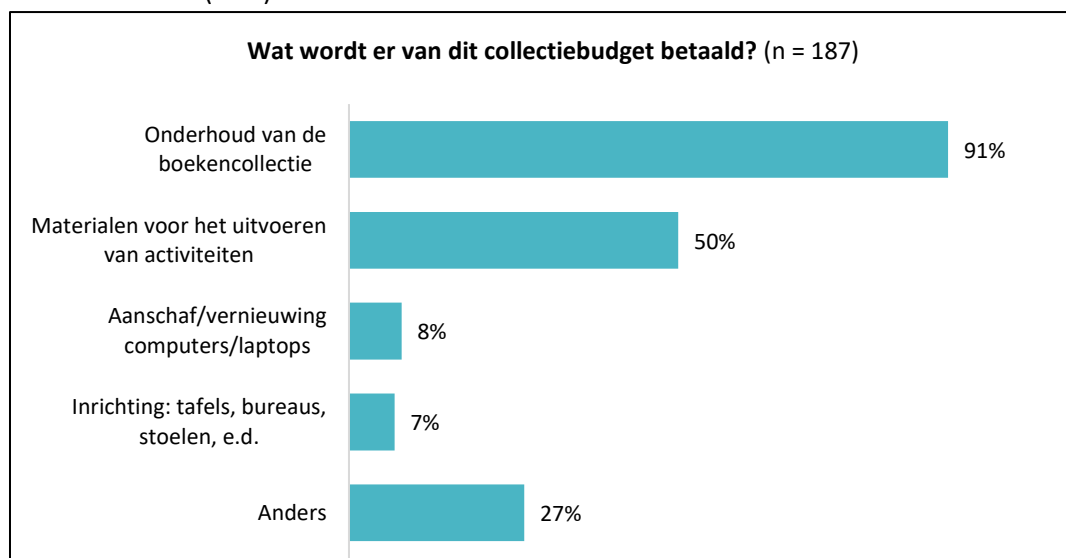
Er is te weinig respons om de antwoorden samen te vatten.

Aan de mediathecarissen (n = 187) hebben we tevens een aantal vragen gesteld over het collectiebudget van de mediatheek.

Het merendeel van de mediathecarissen (80%) heeft in grote of enige mate zeggenschap over het collectiebudget van de mediatheek.

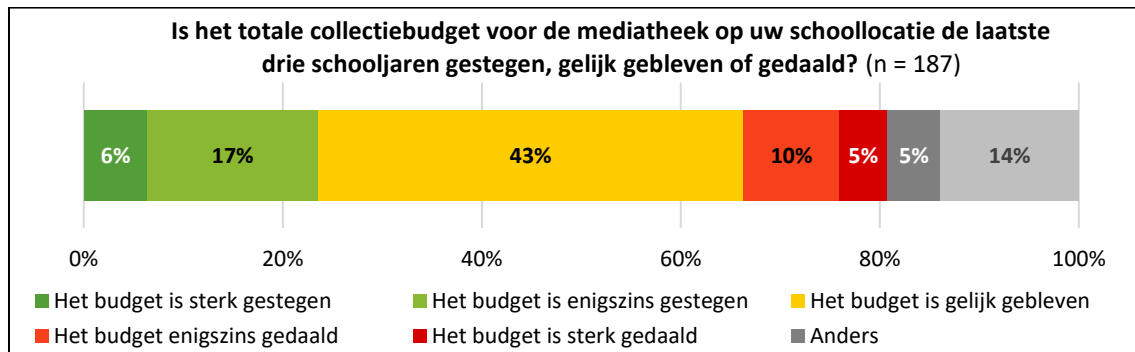

Volgens mediathecarissen wordt het collectiebudget het meest gebruikt voor het onderhoud van de boekencollectie (91%).

We hebben de mediathecarissen gevraagd hoe het collectiebudget van de mediatheek op hun schoollocatie zich de afgelopen drie jaar heeft ontwikkeld.

Twee vijfde (43%) van de mediathecarissen geeft aan dat het totale collectiebudget voor de mediatheek op hun schoollocatie gelijk is gebleven. Circa een kwart (23%) geeft aan dat het collectiebudget is gestegen. Op 15% van de schoollocaties is het collectiebudget gedaald.

We hebben de mediathecarissen gevraagd om toe te lichten waarom het collectiebudget voor de mediatheek in de afgelopen drie jaar is gestegen, gedaald of gelijk gebleven. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Het budget is sterk / enigszins gestegen

- Boeken zijn duurder geworden.

Het budget is gelijk gebleven

- Het budget is toereikend;
- Het budget is al zolang ik in de mediatheek werk hetzelfde.

Het budget is sterk / enigszins gedaald

- Bezuinigingen;
- Leerlingenaantal gedaald.

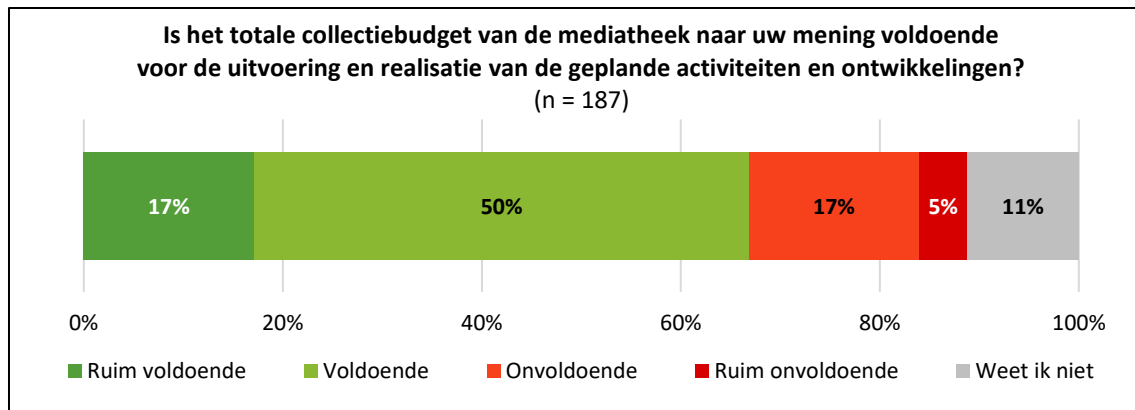
Anders

- Geen structureel collectiebudget.

Weet ik niet

- Geen zicht op.

Twee derde (67%) van de mediathecarissen vindt dat het collectiebudget van de mediatheek op hun schoollocatie (ruim) voldoende is voor de uitvoering en realisatie van de geplande activiteiten en ontwikkelingen.

We hebben de mediathecarissen gevraagd om hun antwoorden toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

(Ruim) voldoende

- Genoeg om de (boeken)collectie te vernieuwen.

(Ruim) onvoldoende

- De prijs van boeken is gestegen;
- Niet genoeg om de collectie actueel/aantrekkelijk te houden.

4.14 Kwaliteitsmonitoring mediatheek

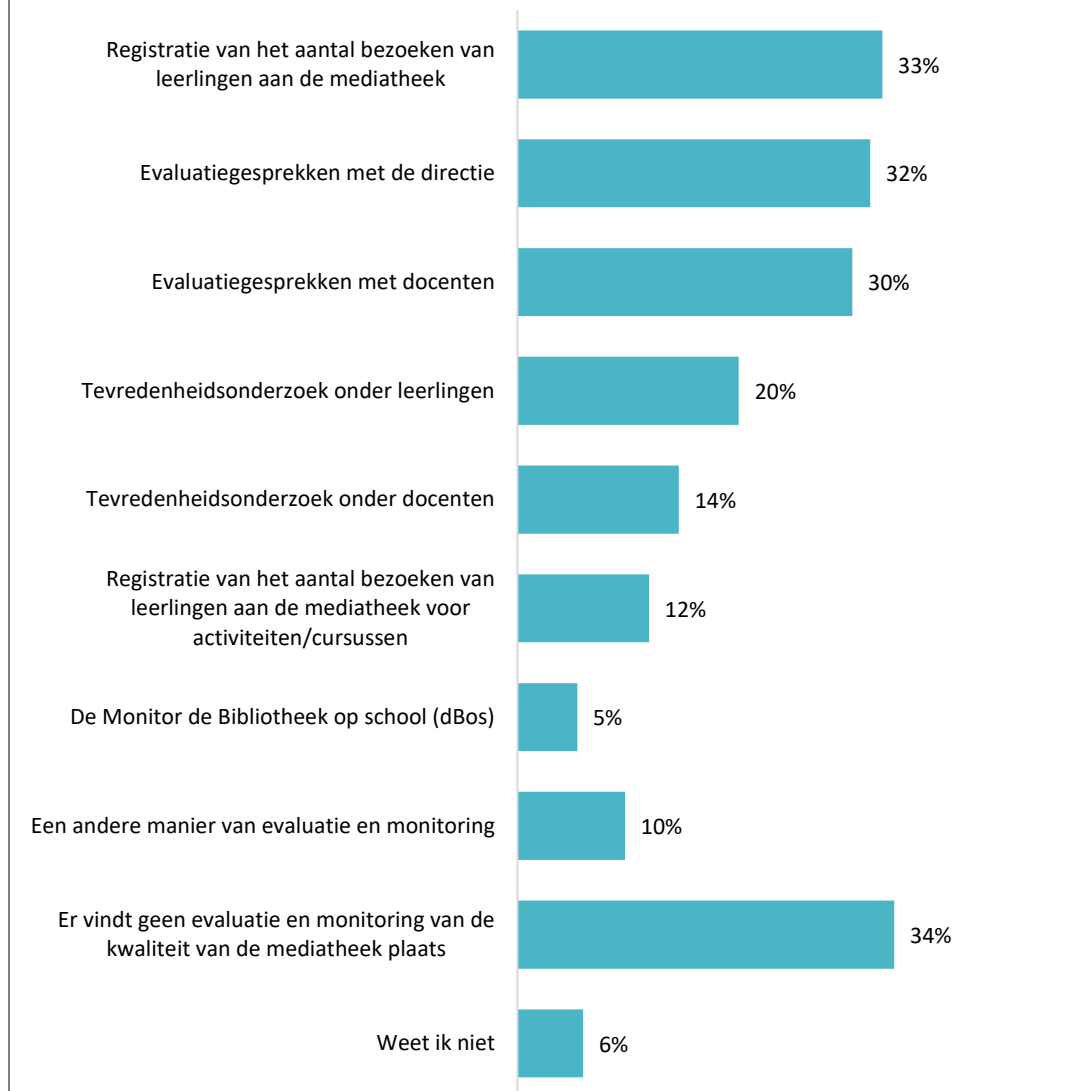
We hebben de mediathecarissen (n = 187) gevraagd welke vormen van evaluatie en monitoring van de kwaliteit van de mediatheek er plaatsvinden op hun schoollocatie.

60% van de mediathecarissen geeft aan dat er op hun school een vorm van evaluatie en kwaliteitsmonitoring van de mediatheek plaatsvindt. Op een derde (34%) van de schoollocaties vindt geen evaluatie en monitoring van de kwaliteit van de mediatheek plaats. 6% weet niet of dit gebeurt.

De meest voorkomende vormen van evaluatie en kwaliteitsmonitoring zijn: registratie van het aantal bezoeken van leerlingen aan de mediatheek (33%), evaluatiegesprekken met de directie (32%) en evaluatiegesprekken met docenten (30%).

Welke vormen van evaluatie en monitoring van de kwaliteit van de mediatheek vinden er plaats op uw schoollocatie? (n = 187)

Meerdere antwoorden mogelijk

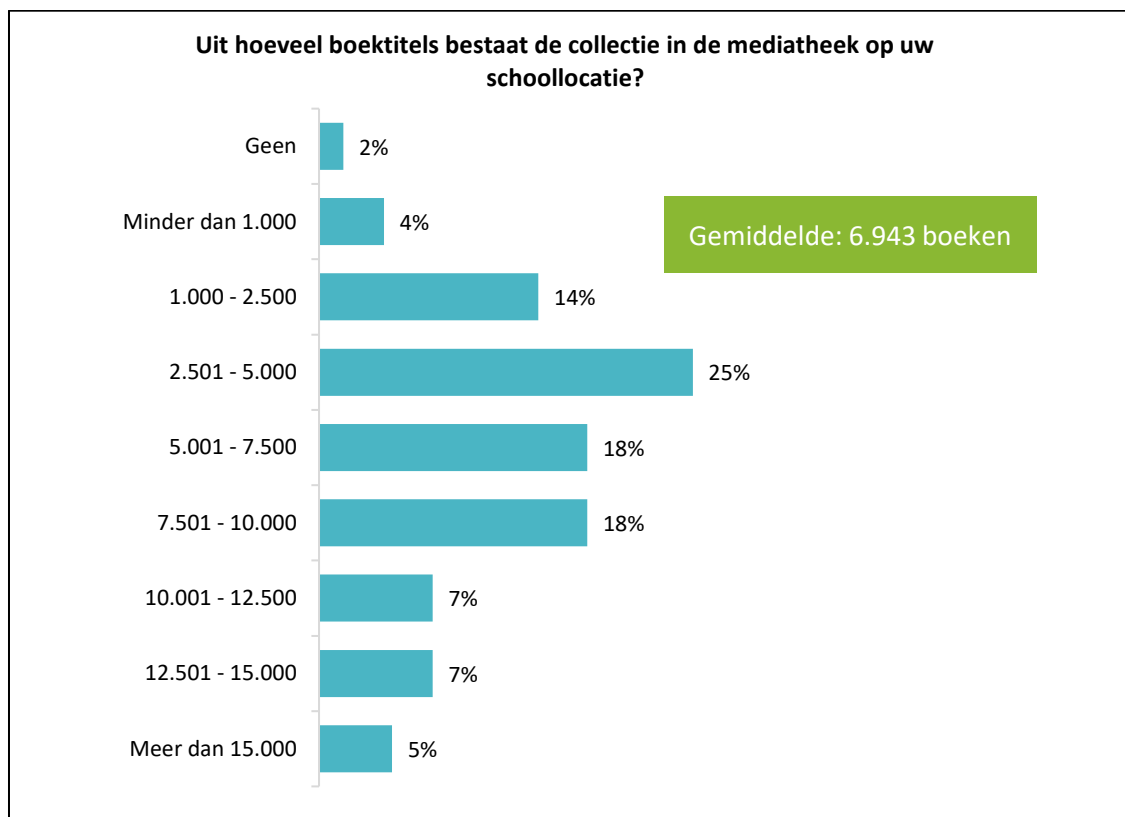
Monitor de Bibliotheek op school

Vier van de bezochte scholen namen deel aan het programma De Bibliotheek op school, waarvan een nog maar sinds kort. De drie mediathecarissen met monitoreervaring zijn kritisch. Eén mediathecaris gaf door dat de vmbo-leerlingen op haar school de monitorvragen lastig vinden. Een ander noemde de planning ongelukkig: “Hij komt eigenlijk altijd in de drukste periode van het schooljaar.” Een derde mediathecaris was vooral kritisch over wat de monitor oplevert: “Die monitor is niet heel zinvol. Je kunt de resultaten per klas zien, maar we hebben wel ons best moeten doen om die informatie boven water te kunnen krijgen. We kregen een soort standaard uitkomst. Als je het per klas wil zien, moet de leesconsulent dat handmatig uit de gegevens gaan halen. Wij wilden het vooral zien per schooltype. Dat is uiteindelijk wel gelukt, maar het is niet representatief omdat niet iedereen de vragenlijst ingevuld had.”

4.15 De boekencollectie

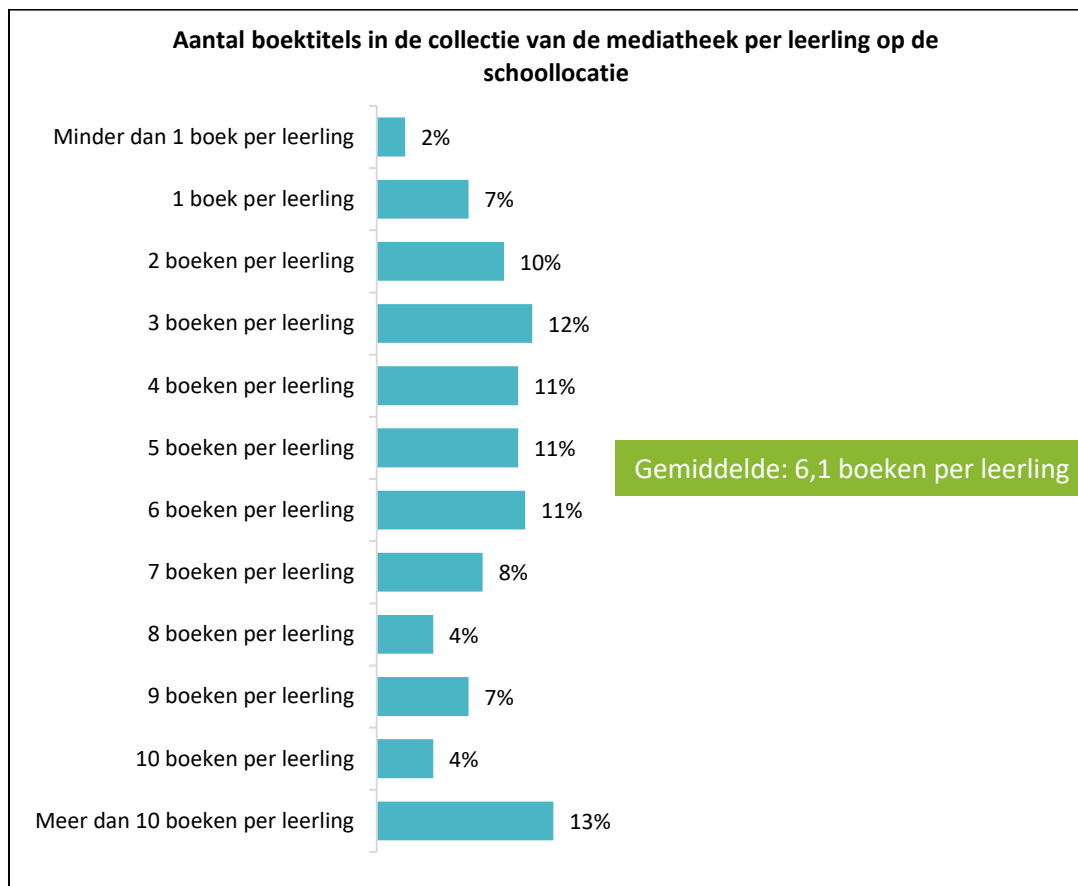
We hebben de mediathecarissen (n = 187) een aantal vragen gesteld over de boekencollectie van de mediatheek op hun schoollocatie. In deze paragraaf bespreken we de resultaten.

Twee op de vijf mediathecarissen (39%) geven aan dat de collectie in hun mediatheek uit 1.000 tot 5.000 boeken bestaat. Iets meer dan een derde (35%) geeft aan dat de boekencollectie op hun schoollocatie uit 5.001 tot 10.000 boeken bestaat. Gemiddeld bestaat de collectie van mediatheken uit 6.943 boeken.

We hebben de mediathecarissen gevraagd wat het totale aantal leerlingen is op hun schoollocatie. Hiermee kunnen we per schoollocatie berekenen wat het aantal boeken in de collectie van de mediatheek is per leerling op de schoollocatie.

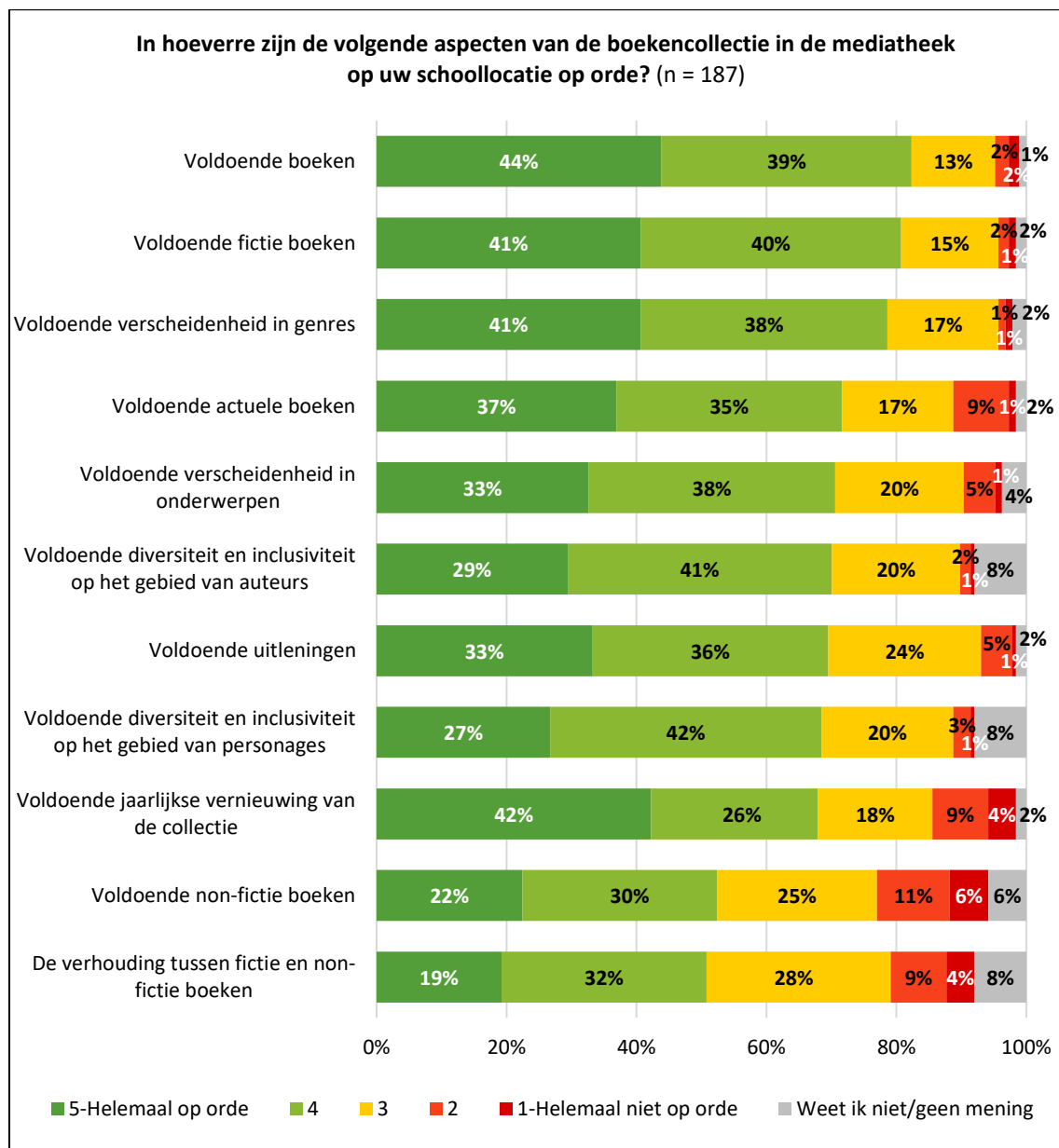
Gemiddeld hebben de mediatheken 6,1 boeken per leerling in hun collectie. Een vijfde (19%) van de schoollocaties heeft minder dan de aanbevolen norm van 3 boektitels per leerling in de boekencollectie van hun mediatheek.

Nabijheid van boeken

Vrijwel alle geïnterviewden benadrukten het belang van de nabijheid van boeken op vo-scholen; zowel degenen die op vmbo- als degenen die op havo/vwo-scholen werken. Een schoolleider die zowel op een brede schoolgemeenschap mét, als een brede scholengemeenschap zónder eigen mediatheek heeft gewerkt, vertelde: “De openbare bibliotheek op mijn vorige school was heel dichtbij gevestigd, Desondanks was voor leerlingen de drempel om naar de bibliotheek toe te gaan toch veel hoger dan om naar de eigen mediatheek te gaan. Dat is toch meer vertrouwd terrein voor ze.”

Verder hebben we de mediathecarissen gevraagd in hoeverre verschillende aspecten van de boekencollectie in hun mediatheek op orde zijn. Circa vier vijfde van de mediathecarissen geeft aan dat er op hun schoollocatie voldoende boeken zijn (83%), voldoende fictie boeken (81%) en een voldoende verscheidenheid in genres (79%). Het minst op orde zijn de hoeveelheid non-fictie boeken en de verhouding tussen fictie en non-fictie boeken.

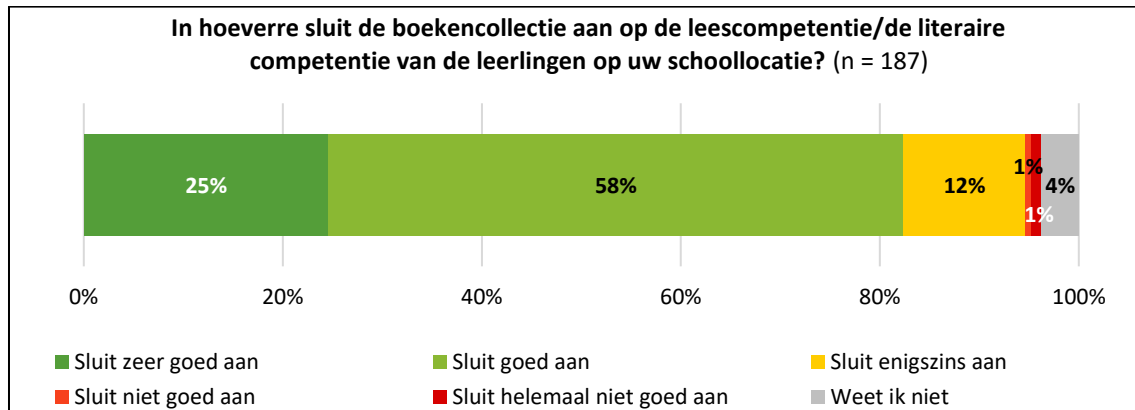
Informatieve boeken

De mediathecarissen op de havo/vwo-scholen lenen niet veel informatieve boeken meer uit, behalve aan havo- of vwo-leerlingen die met hun profielwerkstuk bezig zijn. Soms schaffen ze op verzoek een specifiek boek aan, als er om een bepaalde titel wordt gevraagd door leerlingen of docenten.

Op de scholen die (ook) vmbo-onderwijs bieden, is het beeld gevarieerder en worden informatieve boeken nog wel uitgeleend. Een van de mediathecarissen liet een recente aankoop zien: “Kijk, dit is een van mijn nieuwste aankopen, een motorboek. Dat heb ik aangeschaft na een gesprek met een van de leraren van een vmbo-klas (basisberoepsgerichte leerweg). Hij vertelde dat een aantal van zijn leerlingen over brommers en motoren wilden lezen. Zoiets had ik al eerder meegemaakt, met een groepje jongens die hier op zoek waren naar een boek over trekkers. Toen zei ik: jullie mogen zelf een titel van een boek over trekkers opzoeken op internet en dan koop ik dat voor jullie. Deze jongens kwamen dus met hun laptop en lieten een boek zien. Dat heb ik voor ze gekocht. Ondanks dat ze niet van lezen houden, vonden ze dit boek toch wel heel leuk.”

Ook op de school voor praktijkonderwijs worden juist de informatieve boeken relatief veel gebruikt, vertelde de mediathecaris: “De pro-leerlingen die graag dingen met hun handen doen, lenen ze wel graag, bijvoorbeeld over autotechniek. Ook omdat die boeken veel meer plaatjes hebben. Wij hebben daarom vrij veel informatieve boeken. Het is best een uitdaging om geschikte informatieve boeken te vinden. Als je in de catalogus van de openbare bibliotheek kijkt, vind je heel veel informatieve boeken voor kinderen tot een jaar of negen en daarna voor volwassenen. Daar tussenin is het gauw óf te kinderachtig óf alweer te moeilijk. We kopen daarom ook veel tweedehandse boeken die soms al lang uit de handel zijn.”

Veruit de meeste mediathecarissen (83%) geven aan dat de boekencollectie (zeer) goed aansluit op de leescompetentie of literaire competentie van de leerlingen op hun schoollocatie.

We hebben de mediathecarissen gevraagd hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Sluit (zeer) goed aan

- Collectie wordt samengesteld in overleg met docenten/vaksecties;
- Ook collecties voor leerlingen met dyslexie of een lager leesniveau.

Sluit enigszins aan

- Verouderde collectie;
- (Te) weinig budget voor nieuwe boeken.

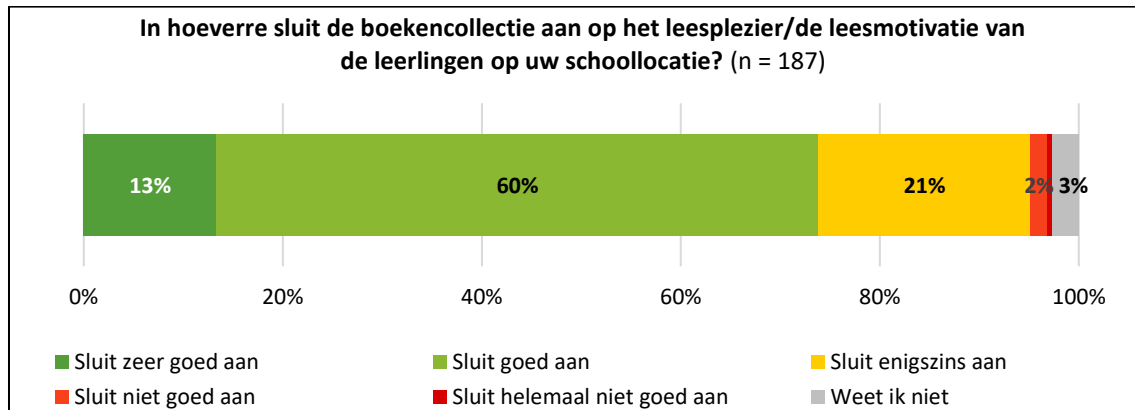
Sluit (helemaal) niet goed aan

Er is te weinig respons om de antwoorden samen te vatten.

Boeken met realiteitswaarde

Een van de geïnterviewde schoolleiders, directeur van een mavo met zo'n driehonderd leerlingen, onderhoudt zelf de collectie van de mediatheek op school. "We werken samen met de lokale boekhandel hier iets verderop. Ik koop daar boeken, ze organiseren af en toe schrijversbezoeken en de leerlingen krijgen er een keer een rondleiding." In overleg met een docent Nederlands schaft hij nieuwe titels aan. "Ik vind het belangrijk dat we boeken hebben die over bijvoorbeeld etniciteit, verliefdheid en seksualiteit gaan, onderwerpen die voor jongeren realiteitswaarde hebben. Ik vind het niet zo belangrijk of het nou een heel modern boek is of niet. Thematieken moeten gewoon aanspreken. We hebben het afgelopen jaar ook boeken aangeschaft rond MeToo en Black Lives Matter. Je wilt gewoon dat boeken bij kinderen iets raken wat ze ook in het dagelijks leven zien."

Verder sluit de boekencollectie volgens een ruime meerderheid (73%) van de mediathecarissen (zeer) goed aan op het leesplezier of de leesmotivatie van de leerlingen op hun schoollocatie.

We hebben de mediathecarissen gevraagd hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Sluit (zeer) goed aan

- Collectie wordt aangevuld op basis van interesses van leerlingen;
- Het aanbod is divers (bijvoorbeeld ook graphic novels);
- Aanschaf van populaire boeken op sociale media (BookTok).

Sluit enigszins aan

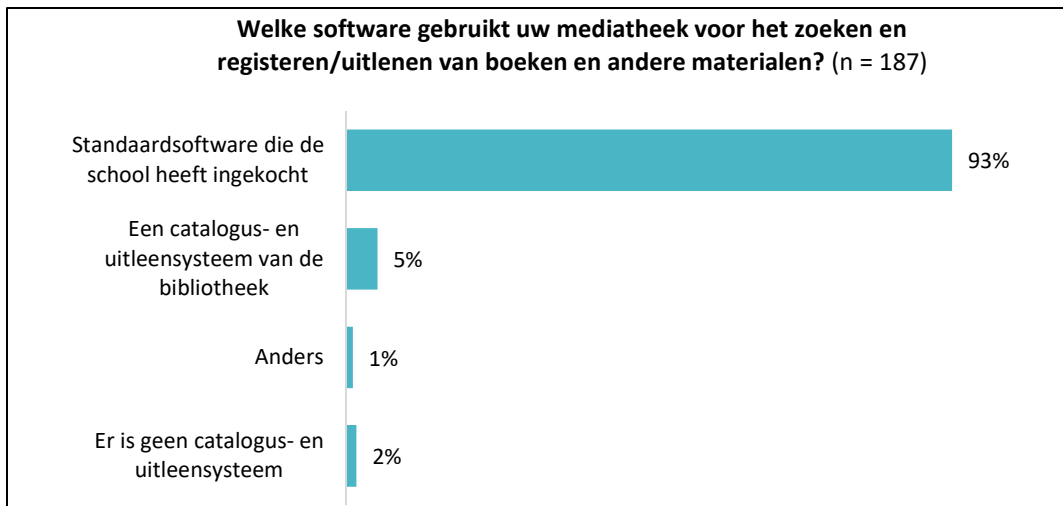
- Leesmotivatie ligt laag bij leerlingen;
- Vaksecties houden vast aan leeslijst (weinig ruimte voor vernieuwing/diversiteit).

Sluit (helemaal) niet goed aan

Er is te weinig respons om de antwoorden samen te vatten.

4.16 Registratie uitleningen

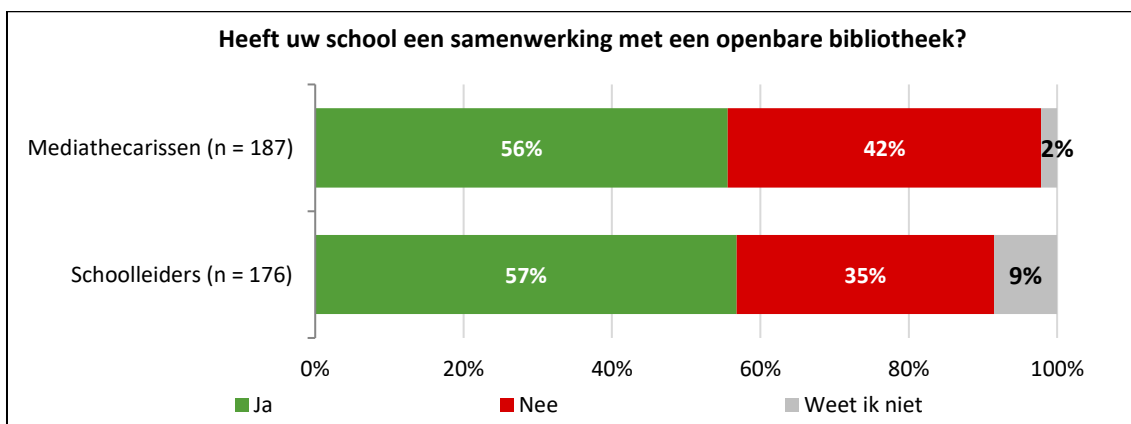
We hebben de mediathecarissen (n = 187) gevraagd welke software zij gebruiken voor het zoeken en registreren van boeken en andere materialen in de mediatheek. Bijna alle mediathecarissen (93%) gebruiken een standaardsoftware die de school heeft ingekocht. Bij vrijwel alle mediathecarissen gaat dit om Aura.

4.17 Samenwerking met de openbare bibliotheek

We hebben de schoolleiders (n = 176) en de mediathecarissen (n = 187) een aantal vragen gesteld over de samenwerking van hun school met de openbare bibliotheek.

Ruim de helft van de schoolleiders (57%) en mediathecarissen (56%) geeft aan dat hun school een samenwerking heeft met een openbare bibliotheek.

Aan de mediathecarissen (n = 104; 56%) en schoolleiders (n = 100; 57%) waarvan de school wel een samenwerking heeft met een openbare bibliotheek, hebben we gevraagd hoe deze samenwerking eruit ziet. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Hoe ziet deze samenwerking met de openbare bibliotheek eruit?

Mediathecarissen

- Bestellen van collecties/aanvullende materialen;
- Leesbevorderingsactiviteiten (bijv. voorleeswedstrijd Read2Me);
- Contact met leesconsulent.

Schoolleiders

- Aanvulling op (boeken)collectie;

- Automatisch lidmaatschap leerlingen.

Regionaal overleg

Een van de mediathecarissen vertelde veel contact te hebben met de lokale bibliotheek en met de mediathecarissen van scholen in de omgeving. Dat komt door het regionale overleg dat de bibliotheek elke twee maanden op een van de scholen organiseert. Tijdens zo'n bijeenkomst bespreken de mediathecarissen wat er speelt op hun school, maar ook wisselen ze van gedachten over praktische zaken zoals hoe je de sectie Nederlands kunt betrekken bij de mediathek of hoe je met boetes voor de laat ingeleverde boeken omgaat. Ze toonde zich enthousiast over dit overleg. "Je hoort hoe het op andere scholen gaat en daar pik je de dingen uit waar je zelf wat mee kunt." Een andere positieve bijkomstigheid is dat de bibliotheek hoort waar de mediathecarissen tegenaan lopen en daarop in kan springen. Dat heeft bijvoorbeeld geresulteerd in een gezamenlijk project over mediawijsheid.

Aan de mediathecarissen waarvan de school geen samenwerking heeft met een openbare bibliotheek (n = 79; 42%), hebben we gevraagd wat hier de reden voor is²¹. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Wat is de reden dat uw school geen samenwerking heeft met een openbare bibliotheek?

Mediathecarissen

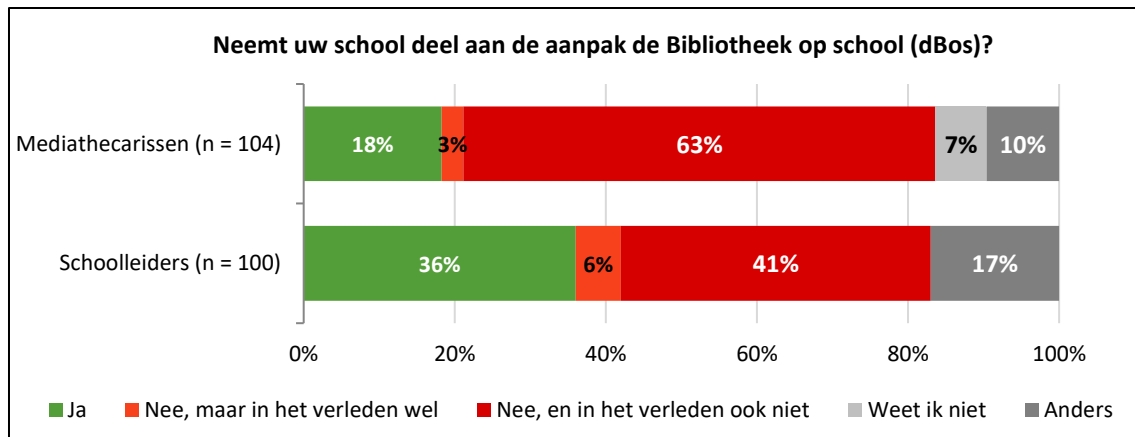
- Eigen collectie is al ruim/passend genoeg;
- Genoeg eigen expertise.

Vervolgens hebben we aan de mediathecarissen (n = 104) en de schoolleiders (n = 100) van scholen die een samenwerking hebben met een openbare bibliotheek gevraagd of hun school deelneemt aan de aanpak de Bibliotheek *op school* (dBos). Hierbij hebben we de Bibliotheek op school als volgt beschreven:

De Bibliotheek op school (dBos) is een structurele samenwerking tussen de school en bibliotheek met als doel taalontwikkeling, leesplezier en mediawijsheid van jongeren te vergroten.

Een derde (36%) van de schoolleiders en een vijfde (18%) van de mediathecarissen geeft aan dat hun school deelneemt aan de Bibliotheek *op school*. Twee derde (66%) van de mediathecarissen en circa de helft (47%) van de schoolleiders geven aan dat hun school niet deelneemt aan dBos.

²¹ Deze vraag is niet voorgelegd aan schoolleiders van scholen waarvan de mediathek geen samenwerking heeft met een openbare bibliotheek.

Aan de mediathecarissen (n = 19; 18%) en schoolleiders (n = 36; 36%) waarvan de school wel deelneemt aan de aanpak dBos, hebben we gevraagd wat de reden hiervoor is. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Wat is de reden dat uw school deelneemt aan de aanpak de Bibliotheek *op school* (dBos)?

Mediathecarissen

- (Betere) leesbevordering.

Schoolleiders

- Vergroten leesmotivatie;
- Verhogen taal-/leesniveau.

Combinatie van de Bibliotheek *op school* en een mediathecaris

Twee mediathecarissen legden uit dat de Bibliotheek *op school* en mediathecaris elkaar kunnen versterken. De een betoogde: "Het is voor een openbare bibliotheek heel lastig om een vinger achter het onderwijsproces te krijgen. Een mediathecaris is dan hard nodig als intermediair. Een mediathecaris draait mee in het systeem, die weet hoe ingewikkeld de roosters zijn en dat je met een lesprogramma zit dat een jaar van tevoren al bekend moet zijn." De ander meent dat de mediathecaris zorgt voor de verbinding tussen mediathecaris en leerling. Als die schakel ontbreekt, wordt er niet veel uitgeleend, denkt ze. "Docenten denken er niet altijd aan om leerlingen naar de mediathecaris te sturen of ze hebben er geen tijd voor om dat te doen."

Aan de mediathecarissen (n = 3; 3%) en schoolleiders (n = 6; 6%) waarvan de school gestopt is met de aanpak dBos, hebben we gevraagd wat de reden hiervoor is. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Wat is de reden dat uw school gestopt is met deelname aan de aanpak de Bibliotheek *op school* (dBos)?

Mediathecarissen

Er zijn te weinig antwoorden om samen te vatten. Voorbeelden van gegeven antwoorden zijn:

- *“Er werd te weinig gebruik van gemaakt.”*
- *“De school heeft ervoor gekozen om een mediatheek in eigen beheer te hebben, zodat de boeken beter afgestemd zijn op de leerlingpopulatie (VMBO gt, kader, basis en Praktijkonderwijs) en de leerlingen op elke dag laagdrempelig boeken kunnen lenen.”*
- *“Corona en AVG”*

Schoolleiders

- Zoekraken van boeken.

Gestopt met de Bibliotheek op school

Eén van de bezochte scholen - een school voor vmbo en praktijkonderwijs - heeft in het verleden wel meegedaan aan de Bibliotheek *op school*, maar is daar weer mee gestopt. De mediathecaris legde uit wat de reden was voor dat besluit: “Jaren geleden – nog voor mijn tijd – deed de school mee aan het programma de Bibliotheek op School. Toen was hier een uitleenrobot, dus leerlingen konden zelf een boek gaan halen. Drie uurtjes in de week was er een leesconsulent, om alles even op te ruimen en weer op volgorde te leggen. Dat werkte dus niet. Leerlingen gaan dan lopen klieren. Dat is niet omdat ze vervelend zijn, maar dat is een stukje onvermogen. Zij kunnen moeilijk zelf een boek kiezen, raken snel overweldigd door de hoeveelheid boeken. Deze leerlingen hebben echt begeleiding nodig bij het zoeken van een boek. We zijn eigenlijk de hele dag aan het helpen. Deze doelgroep heeft dat echt nodig, is onze ervaring.”

Aan de mediathecarissen (n = 65; 63%) en schoolleiders (n = 41; 41%) waarvan de school nooit heeft deelgenomen aan de aanpak dBos, hebben we gevraagd wat de reden hiervoor is. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Wat is de reden dat uw school nooit heeft deelgenomen aan de aanpak de Bibliotheek op school (dBos)?

Mediathecarissen

- Toereikende eigen collectie;
- Genoeg expertise van mediathecaris(sen);
- Te duur.

Schoolleiders

- dBos niet bekend;
- Voldoende expertise/collectie eigen mediatheek.

Nooit deelgenomen aan de Bibliotheek op school

Een van de mediathecarissen (ooit werkzaam geweest in een openbare bibliotheek) ziet helemaal niets in de Bibliotheek *op school*. “Ik weet zo veel van bibliotheken en daarom weet ik dat er een groot gapend gat zit tussen bibliotheken en mediatheken. Onze

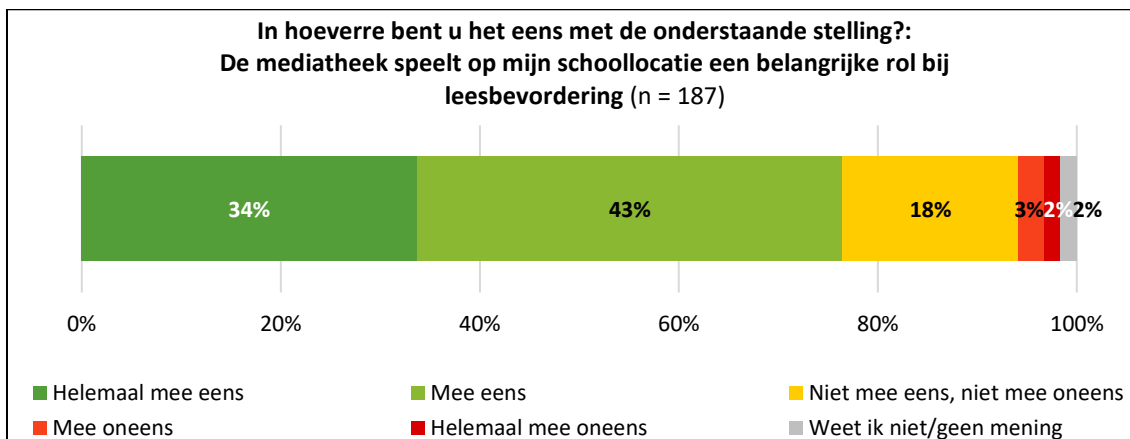
mediatheek is specifiek ingericht op de behoeftes van het onderwijs zoals het hier op school gegeven wordt. Dat vind ik hét grote belang van de mediatheek op school.” Ze verwijst naar de specifieke indeling van boeken in niveaus en themarubrieken die ze zelf heeft ontwikkeld. Die indeling sluit naadloos aan bij de lessen. Dat helpt gewoon om de collectie te laten leven bij de school.” Wat vindt ze van Lezen voor de lijst? “Nee, dat vind ik veel te traag en is dus nooit actueel.”

Soms belemmeren organisatorische zaken samenwerking in het kader van de Bibliotheek op school, zoals de school met twee locaties die in het werkgebied van twee verschillende gemeenten vallen. De directie van deze school is geïnteresseerd in deelname aan de Bibliotheek op school, maar heeft te maken met twee bibliotheken die het volgens de mediathecaris al drie jaar niet voor elkaar krijgen om de school een gezamenlijk aanbod te doen.

4.18 Aandacht voor leesbevordering

We hebben de mediathecarissen (n = 187) en de schoolleiders (n = 176) een aantal vragen gesteld over de aandacht voor leesbevordering vanuit de mediatheek op hun schoollocatie.

Aan de mediathecarissen hebben we gevraagd in hoeverre de mediatheek een belangrijke rol speelt op hun schoollocatie bij leesbevordering. Driekwart (77%) van de mediathecarissen geeft aan dat hun mediatheek een belangrijke rol speelt bij leesbevordering op hun schoollocatie (zij zijn het (helemaal) eens met de stelling).

We hebben de mediathecarissen gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

(Helemaal) mee eens

- De mediathecaris adviseert docenten over nieuwe/relevante boeken;
- De mediatheek promoot (nieuwe) boeken bij leerlingen.

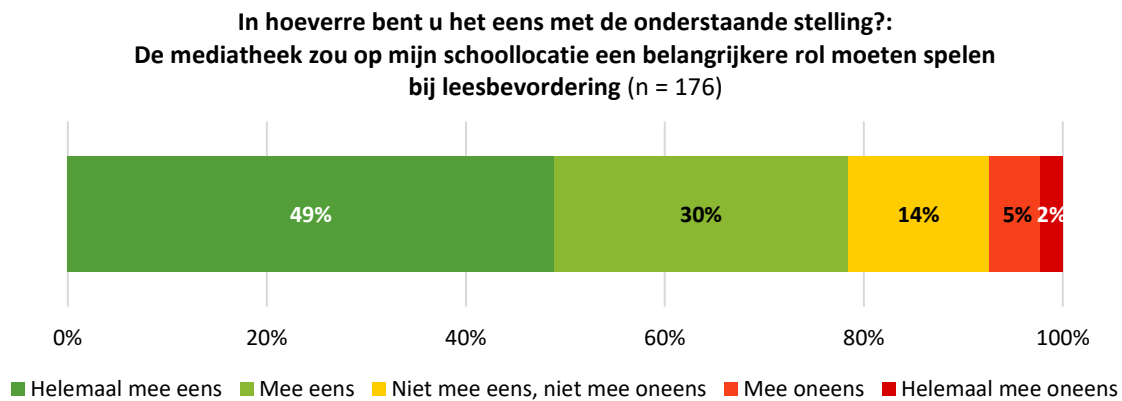
Niet mee eens, niet mee oneens

- Docenten/vaksecties maken niet genoeg gebruik van de kennis van mediathecaris(sen).

(Helemaal) mee oneens

- De verantwoordelijkheid voor leesbevordering ligt (meer) bij vakdocenten.

Aan de schoolleiders hebben we gevraagd in hoeverre zij vinden dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijkere rol zou moeten spelen bij leesbevordering. Vier op de vijf schoolleiders (79%) vinden dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijkere rol zou moeten spelen bij leesbevordering (zij zijn het (helemaal) eens met de stelling).

We hebben de schoolleiders gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

(Helemaal) mee eens

- Toegankelijke mediatheek maakt lezen makkelijker;
- Samenwerking met vaksecties belangrijk;
- De mediatheek speelt nu al een belangrijke rol bij leesbevordering.

Niet mee eens, niet mee oneens

- Verantwoordelijkheid ligt bij vaksecties, mediatheek vooral faciliterend.

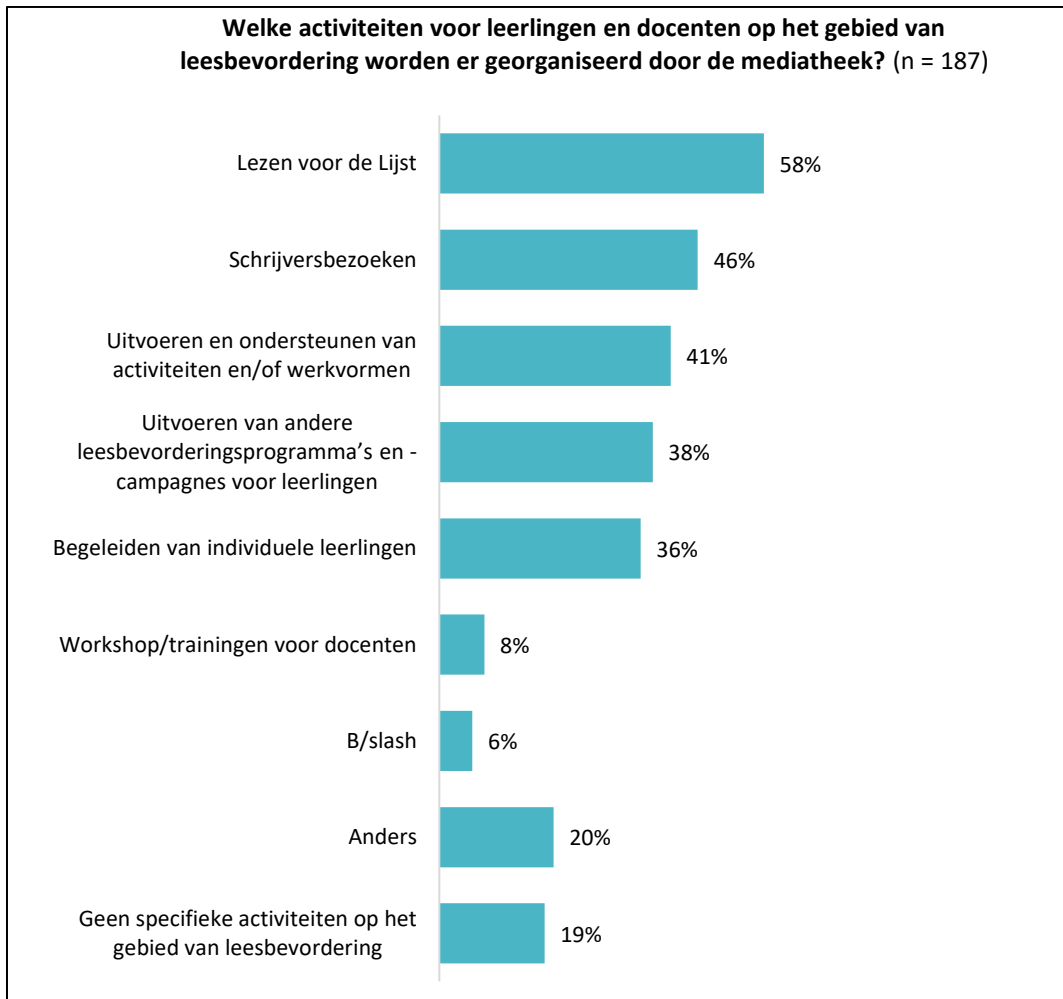
(Helemaal) mee oneens

- Mediatheek heeft al een belangrijke rol.

We hebben de mediathecarissen (n = 187) gevraagd welke activiteiten op het gebied van leesbevordering op hun schoollocatie georganiseerd worden door de mediatheek.

Vier op de vijf mediatheken (81%) organiseren activiteiten op het gebied van leesbevordering. 19% van de mediathecarissen geeft aan dat de mediatheek op hun schoollocatie geen specifieke activiteiten op het gebied van leesbevordering organiseert.

Circa drie op de vijf mediatheken (58%) gebruikt Lezen voor de Lijst. Circa de helft (46%) organiseert schrijversbezoeken.

Twee derde (67%) van de mediatheken organiseert campagnes op het gebied van leesbevordering. Een derde (33%) van de mediathecarissen geeft aan dat de mediatheek op hun schoollocatie geen campagnes op het gebied van leesbevordering organiseert.

De helft (51%) van de mediatheken organiseert de Boekenweek voor Jongeren. Een derde (35%) organiseert de Jonge Jury.

We hebben de mediathedarissen en de schoolleiders tot slot over het thema leesbevordering gevraagd welke kansen en mogelijkheden zij zien voor de mediatheek op hun schoollocatie als het gaat om leesbevordering. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u voor de mediatheek op uw schoollocatie als het gaat om leesbevordering?

Mediathedarissen

- Betere samenwerking met talensecties (vooral Nederlands);
- Vernieuwde collectie die inspeelt op interesses leerlingen;
- Meer schrijversbezoeken.

Schoolleiders

- Aansprekende collectie voor jeugd;
- Uitnodigende/rustige plekken om te lezen;
- (Betere) samenwerking met bibliotheek.

Samenwerking met de sectie Nederlands

Zoals blijkt uit bovenstaande opsomming, zien veel respondenten kansen en mogelijkheden voor versteviging van de samenwerking met de talentocenten en dan met name de docenten Nederlands. In de interviews gaven de mediathedarissen voorbeelden van mogelijke samenwerkingsvormen met de sectie Nederlands. Zo vertelde een van hen: "Ik heb afgelopen jaar voor het eerst bij de mondelinge examens Nederlands gezeten. Dat vond ik helemaal geweldig. Dat werkte ook uitstekend, want daardoor kreeg ik veel beter in de

gaten wat de leerlingen graag lezen, hoe die vragen gaan en hoe ze een boek tot zich nemen. Het gaf me veel inzicht, maar het gaf me ook een boost.”

Een ander had kort voor het interview contact met de sectie Nederlands over de nieuwe app LEES. “Die app is echt een perfecte vervanging van de klassenset. Toen ik erover las, stuurde ik meteen een bericht naar de sectie Nederlands en zij reageerden enthousiast. Het was meteen een succes!” Zij beschreef ook hoe ze kleine groepjes uit 3-vmbo begeleidt bij het lezen. “Ik heb in de rust van de mediatheek samen gelezen met kleine groepjes zwakke lezers, die daarvoor uit de les kwamen. We lazen een kwartier en bespraken daarna wat ze gelezen hadden. Dat is zo goed bevallen, dat we het dit jaar weer gaan draaien.”

Zie ook good practice 3.

Good practice 3: De sectie Nederlands is de spil

Afdelingsleider Coby Kruithof geeft leiding aan het team zorg en welzijn op Het Element, een school voor vmbo (basisberoepsgerichte en kaderberoepsgericht leerweg). Ze vindt lezen zo belangrijk dat ze zich nauwelijks kan voorstellen dat er vmbo-scholen bestaan zonder mediatheek.

Leesoffensief op school

Jaren geleden gingen de leesresultaten van de leerlingen op school achteruit. Toen is er een plan gemaakt om deze tendens te keren en de leesresultaten te verbeteren. Er kwam meer aandacht voor begrijpend lezen en het team besloot de focus te leggen op leesbevordering. Er zijn boeken aangeschaft zodat de collectie weer up-to-date was en in ieder lokaal Nederlands kwam een boekenkastje. Later kwam er dankzij de Bibliotheek *op school* een grote mediatheek met frontale opstelling van de boeken. Fictie en non-fictie staan op thema bij elkaar. “Juist op een vmbo is lezen zo belangrijk! Havo- en vwo-leerlingen vinden hun weg wel naar de bibliotheek, want die willen leren, maar vmbo-leerlingen zullen niet zo gauw naar een openbare bibliotheek gaan. Op het vmbo gaan leerlingen nooit lezen als je er geen aandacht aan besteedt.”

Lezen moet zichtbaar zijn

De zichtbaarheid van de mediatheek is cruciaal, vindt Kruithof. Een recente belangrijke beslissing rondom de mediatheek die zij het afgelopen schooljaar heeft genomen, was dan ook om te investeren in een goede inrichting van de mediatheek. De mediatheek moet er mooi, aantrekkelijk en uitnodigend uitzien: “We wilden goede zitplekken en banken kwamen, zodat het voor leerlingen aantrekkelijk is om binnen te komen.” Het was een bewuste keuze van de schoolleiding om de nieuwe mediatheek een mooie centrale plek in het nieuwe schoolgebouw te geven, waar de leerlingen vaak langslopen.

De rol van de sectie Nederlands

Kruithof laat veel mediatheekzaken bij Jan Schut, de docent Nederlands die ook de trekker van de bibliotheek is. Hij krijgt veel ruimte en inspraak over de inrichting, collectie, subsidies en gelden die ingezet worden om boeken aan te schaffen. Kruithof: “Hij regelt en organiseert het allemaal. Ik weet dat het dan helemaal goed zit.” Schut vertelt dat de bibliotheek en leesbevordering standaard op de agenda van sectie-overleg staan. De leraren delen ook vaak met elkaar welke boeken ze hebben gelezen en of ze geschikt zijn voor hun leerlingen. De docenten lezen dus veel, want dat is

een voorwaarde om leerlingen boeken te kunnen aanreiken. Bij sollicitanten is het een pre als iemand veel young adult-boeken heeft gelezen en daar enthousiast over is.

De docenten Nederlands promoten ook bij collega's van andere vakken dat leerlingen daar lezen, bijvoorbeeld als ze klaar zijn met hun opdrachten. Of ze raden boeken aan die raken aan hun vak. De docenten krijgen daar niet speciaal uren voor, het is gewoon een 'mindset'. Schut vindt: "Kletsen over boeken met collega's kan ook prima in de wandelgangen. Ik denk dat dat bij onze professionaliteit hoort."

Verschillen tussen onderwijsniveaus

De geïnterviewden die werken op scholen voor zowel vmbo als havo/vwo denken dat leesbevordering in alle lagen van het onderwijs nodig is: bij havo/vwo-leerlingen net zo goed als bij vmbo-leerlingen. Een mediathecaris legde uit: "Tussen de leerlingen zitten wel verschillen voor wat betreft lezen, maar dat plak ik niet vast aan een schoolniveau. Het kan best dat een vmbo-leerling graag en veel leest en een leerling uit havo 5 er een hekel aan heeft. De nabijheid van boeken is voor iedereen nodig." Een ander wees erop dat het gemiddelde leesplezier bij vmbo-leerlingen doorgaans wel minder is dan bij havo/vwo-leerlingen. "Als ik in de brugklassen kom aan het begin van het jaar, en ik vraag wie er wel eens voor zijn plezier een boek leest, gaan er bij de vwo-leerlingen veel meer handen omhoog dan bij de vmbo-leerlingen. Je weet gewoon dat je net iets andere boeken moet vinden voor de vmbo'ers."

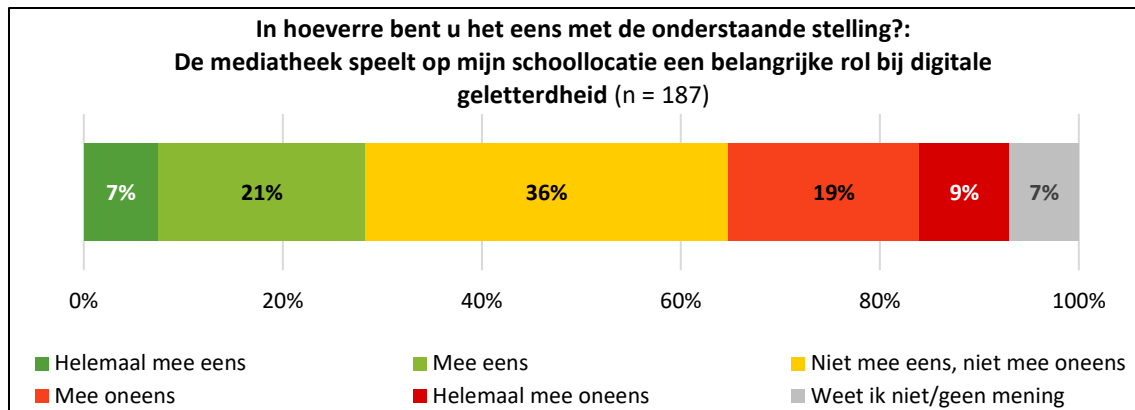
Tot slot vertelde een schoolleider het jammer te vinden dat het programma de Bibliotheek *op school* zich op haar school, een brede scholengemeenschap, zo expliciet richt op het vmbo. "Veel leerlingen zijn moeilijk aan het lezen te krijgen, dat geldt voor alle lagen. Daar maken wij geen onderscheid in. De Bibliotheek *op school* richt zich meer op het vmbo, maar waar het kan richten we ons net zo goed op havo-leerlingen als op vmbo'ers."

4.19 Aandacht voor digitale geletterdheid

We hebben de schoolleiders (n = 176) en de mediathecarissen (n = 187) ook een aantal vragen gesteld over de aandacht voor digitale geletterdheid vanuit de mediatheek op hun schoollocatie.

We hebben mediathecarissen gevraagd in hoeverre de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijke rol speelt bij digitale geletterdheid.

Ruim een kwart (28%) van de mediathecarissen geeft aan dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijke rol speelt bij digitale geletterdheid (zij zijn het (helemaal) eens met de stelling). Eveneens 28% geeft aan dat de mediatheek op hun schoollocatie geen belangrijke rol speelt bij digitale geletterdheid (zij zijn het (helemaal) oneens met de stelling). Iets meer dan een derde (36%) is het niet eens maar ook niet oneens met de stelling.

We hebben de mediathecarissen gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

(Helemaal) mee eens

- Les in mediawijsheid/informatievaardigheid in mediatheek;
- Mediathecaris ondersteunt leerlingen met vinden van (betrouwbare) bronnen.

Niet mee eens, niet mee oneens

- Verantwoordelijkheid ligt meer bij (vak)secties.

(Helemaal) mee oneens

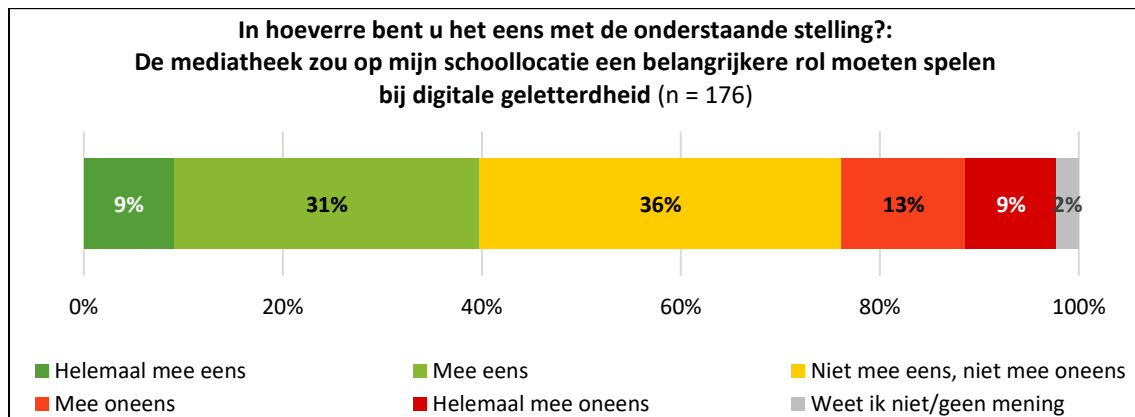
- Komt aan bod in aparte vakken/lessen.

Rol mediatheek bij digitale geletterdheid

Net als uit de vragenlijstresultaten, bleek ook uit de interviews dat schoolleiders het nog niet zo vanzelfsprekend vinden dat de mediatheek een rol speelt op het gebied van digitale vaardigheid. Een geïnterviewde schoolleider betoogde dat digitale geletterdheid geen onderwerp is waar de mediatheek zich op zou moeten richten. “Alle leerlingen hebben een iPad, dus alle docenten moeten sowieso met mediawijsheid en ict-vaardigheden bezig zijn in de les. Daarom vind ik dat geen doelen voor de mediatheek.” Meerdere mediathecarissen hebben meegemaakt dat de schoolleiding tegenhield dat zij zich bezighielden met digitale geletterdheid. Een van hen (gediplomeerd mediacoach) mocht van een vorige directeur geen lessen digitale geletterdheid geven, omdat ze geen hbo-diploma had. Een ander voorbeeld: een mediathecaris van een andere school meldde zich aan voor een plaats in de werkgroep die zich gaat buigen over mediawijsheid en burgerschap. De schoolleiding op deze school besloot tot haar spijt dat er alleen docenten lid mochten worden van deze werkgroep. Aan de andere kant waren er onder de geïnterviewde mediathecarissen ook twee gediplomeerd mediacoaches die door de schoolleiding juist bewust zijn aangesteld als voorzitter van de werkgroep digitale geletterdheid. Daarbij speelde deels ook mee dat de schoolleiding het een goede keuze vond om deze taak door iemand laten vervullen die niet aan een bepaalde vaksectie verbonden is. (Zie ook good practice 4.)

Aan de schoolleiders hebben we gevraagd in hoeverre zij vinden dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijkere rol zou moeten spelen bij digitale geletterdheid.

Twee op de vijf schoolleiders (40%) vindt dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijkere rol zou moeten spelen bij digitale geletterdheid (zij zijn het (helemaal) eens met de stelling). Een vijfde (22%) is het oneens met de stelling, zij vinden niet dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijkere rol zou moeten spelen bij digitale geletterdheid.

We hebben de schoolleiders gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

(Helemaal) mee eens

- Als ondersteuning van / aanvulling op (vak)lessen.

Niet mee eens, niet mee oneens

- Er zijn aparte lessen/vakken voor;
- Verantwoordelijkheid ligt bij (vak)docenten;
- Mediatheek moet zich richten op leesvaardigheid.

(Helemaal) mee oneens

- Er zijn aparte lessen/vakken voor;
- Verantwoordelijkheid moet liggen bij (vak)docenten.

We hebben de schoolleiders en de mediathedarissen een aantal aspecten van digitale geletterdheid voorgelegd en hen gevraagd in hoeverre de mediatheek op hun schoollocatie aan ieder van deze aspecten aandacht besteedt.

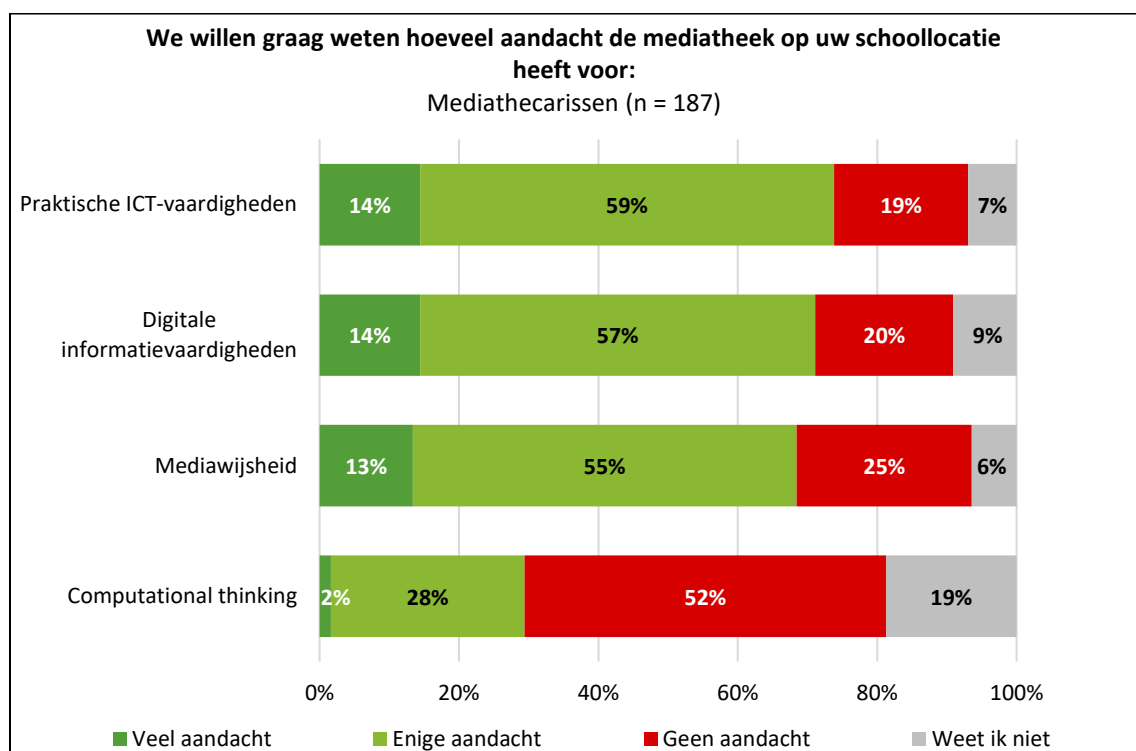
We hebben de verschillende aspecten als volgt toegelicht:

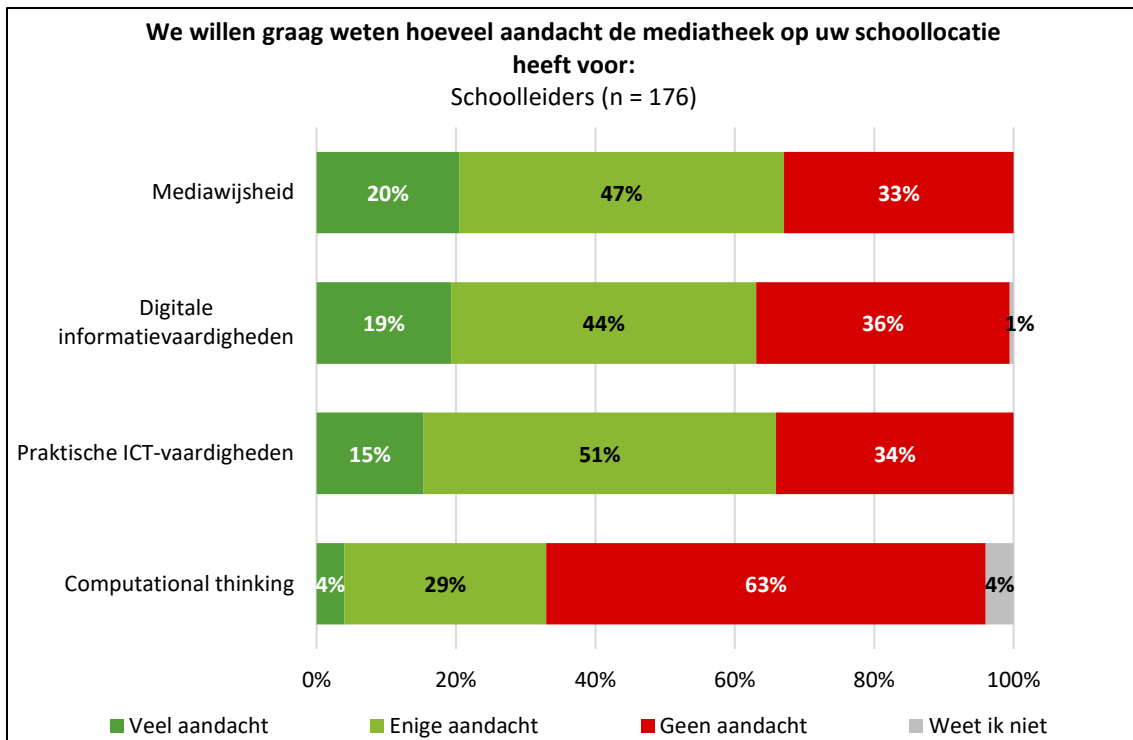
1. **Praktische ICT-vaardigheden van leerlingen:** het benutten van de mogelijkheden van digitale technologie en inzicht krijgen in de werking van digitale apparaten.
2. **Computational thinking:** het (her)formuleren van complexe problemen met behulp van denkvaardigheden en strategieën zodat computertechnologie kan bijdragen aan het oplossen van die problemen.

3. **Digitale informatievaardigheden van leerlingen:** het systematisch, effectief en efficiënt gebruikmaken van digitale bronnen bij het verzamelen, evalueren, verwerken en delen van digitale informatie.
4. **Mediawijsheid:** het kritisch en bewust omgaan met digitale media in een gemedialiseerde samenleving.

Op de volgende pagina geven we de resultaten van de mediathecarissen en de schoolleiders weer.

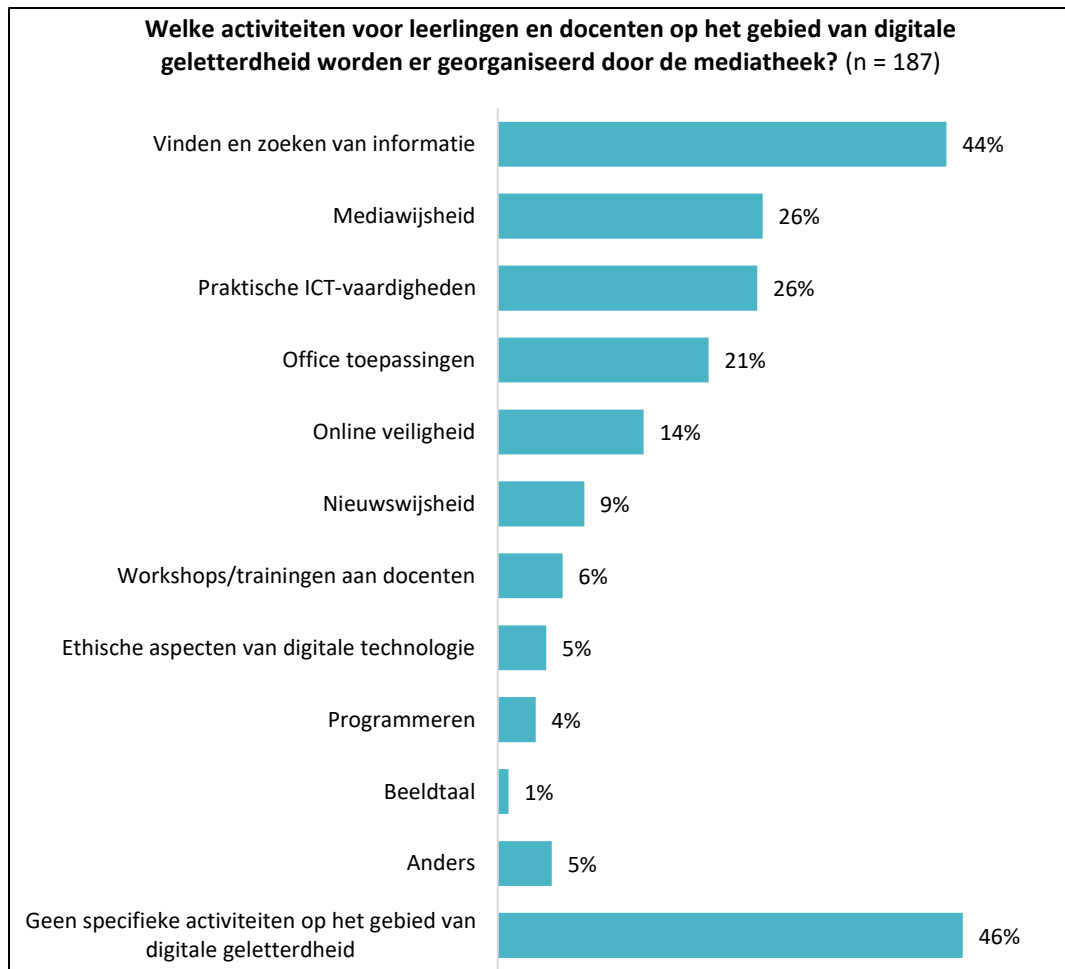
Uit zowel de antwoorden van de mediathecarissen als die van de schoolleiders blijkt dat een groot deel van de mediatheken (circa twee derde tot driekwart) in ieder geval enige aandacht besteedt aan praktische ICT-vaardigheden, digitale informatievaardigheden en mediawijsheid. Aan computational thinking wordt bij de meeste mediatheken geen aandacht besteed.

We hebben de mediathecarissen gevraagd welke activiteiten en campagnes op het gebied van digitale vaardigheden worden georganiseerd door de mediatheek op hun schoollocatie.

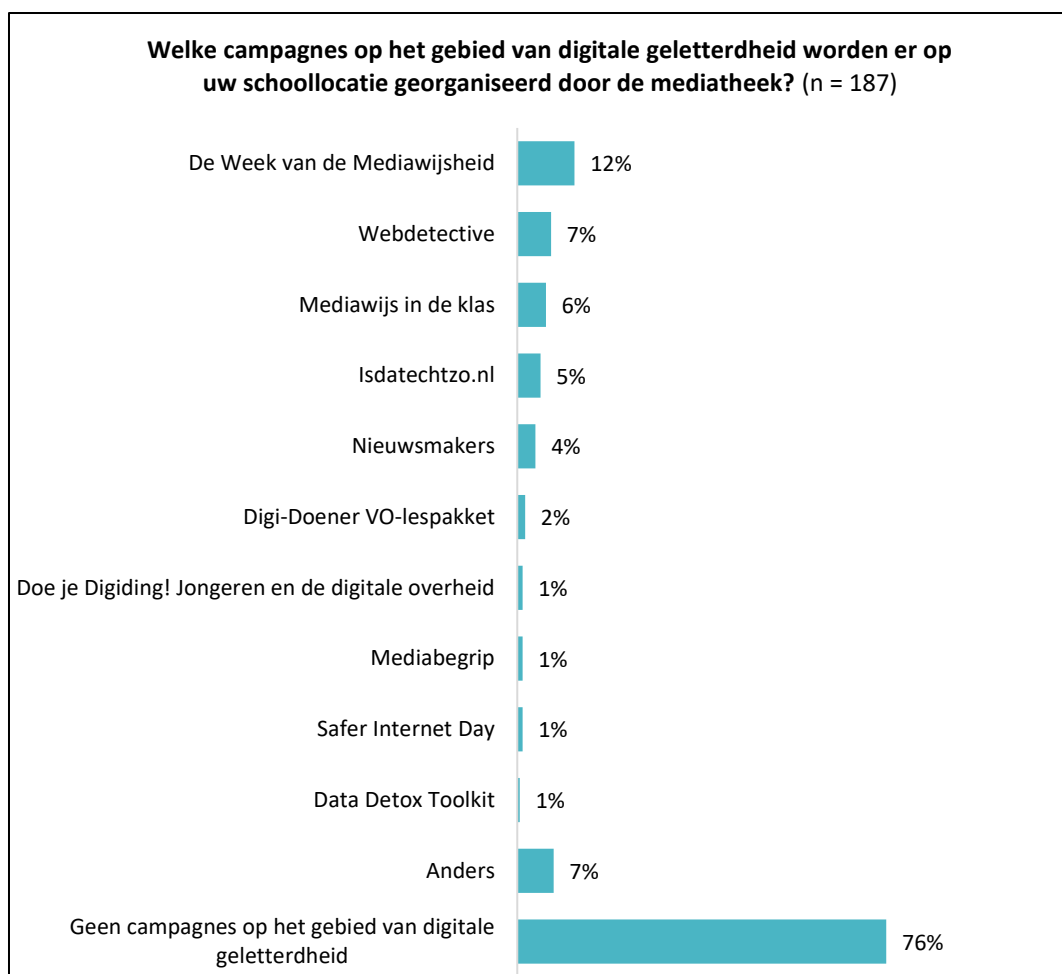
Bijna de helft van de mediathecarissen (46%) geeft aan dat er geen specifieke activiteiten op het gebied van digitale geletterdheid worden georganiseerd door de mediatheek op hun schoollocatie. Het vinden en zoeken van informatie wordt het meest georganiseerd door mediatheken (44%).

Vraagarticulatie

Volgens een van de mediathecarissen is het probleem van de rol van de mediathecaris bij digitale geletterdheid dat de vaksecties vaak niet zo goed weten wat ze kunnen hebben aan de mediatheek, ze hebben geen duidelijke vraag aan de mediatheek. Ze legde uit: “Ik hoor docenten soms klagen over leerlingen die slechte profielwerkstukken schrijven. Dan denk ik: welke informatie hebben ze dan eigenlijk gebruikt? Daarom heb ik contact gelegd met de sectie biologie. Ik geef nu aan het begin van het schooljaar een workshop over het gebruik van bronnen en over bronvermeldingen, specifiek gericht op biologie.”

Veruit de meeste mediathecarissen (76%) geven aan dat er geen campagnes op het gebied van digitale geletterdheid worden georganiseerd door de mediatheek. De campagne die het meest door mediatheken wordt georganiseerd is De Week van Mediawijsheid (12%).

We hebben de mediathecarissen en de schoolleiders tot slot over het thema digitale geletterdheid gevraagd welke kansen en mogelijkheden zij zien voor de mediatheek op hun schoollocatie als het gaat om digitale geletterdheid. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Welke kansen/mogelijkheden ziet u voor de mediatheek op uw schoollocatie als het gaat om digitale geletterdheid?

Mediathecarissen

- Meer samenwerking met docenten voor lessen/campagnes;
- Kennis is er, maar gebrek aan tijd/personeel;
- Geen mogelijkheden, verantwoordelijkheid ligt bij docenten/mentoren.

Schoolleiders

- Weinig/geen mogelijkheden, digitale geletterdheid is geïntegreerd in lessen;
- Ondersteuning bij bronnenonderzoek.

Good practice 4 Contact zoeken met docenten

Mediathecaris Linda Smit werkt op een school voor vmbo, havo en vwo. Ze is de trekker van de werkgroep digitale geletterdheid op school.

Midden in de school

Smit is een mediathecaris die midden in de school staat. Ze vindt het belangrijk om in de pauze in de lerarenkamer te gaan zitten en zich niet af te zonderen." Je moet bij een team op bezoek gaan en laten zien wie je bent en wat je doet. Je kunt iets in nieuwsbrieven schrijven over nieuwe boeken. En gewoon een-op-een veel lobbyen en contact zoeken met de docenten." Ze geeft een voorbeeld van hoe ze dat doet. "Regelmatig merk ik in de mediatheek dat er veel leerlingen uit dezelfde klas komen die zoeken naar een boek over een bepaald onderwerp. Dan zijn de boeken over dat onderwerp al snel uitgeleend en sta ik aan iedereen individueel uit te leggen hoe Google Boeken werkt. Dat is niet handig natuurlijk. Op een gegeven moment gebeurde dat een keer of drie vlak na elkaar, dus vroeg ik van welke docent ze les hebben. Dan loop ik naar die docent en vraag ik of ik in de klas even zal uitleggen hoe ze via Google Boeken informatie kunnen vinden. En of ik de volgende keer meteen aan het begin van zo'n lessenblok even langs zal komen om wat uit te leggen."

Basisscholen op bezoek

Ieder jaar tijdens de Kinderboekenweek komen veertien basisscholen op bezoek voor een auteursbezoek. Smit heeft deze traditie jaren geleden bedacht en georganiseerd. "We hadden hier ieder jaar al een schrijver op bezoek voor de brugklassen. Maar daar kon best nog iets bij. Ik wil graag iets toevoegen, eraan bijdragen dat de wereld een stukje beter wordt. En ik wil heel graag dat kinderen blijven lezen, dat gun ik ook basisschoolkinderen." Bij zo'n schrijversbezoek komen steeds twee groepen 8 van verschillende basisscholen. Na afloop krijgen de klassen ook een gesigneerd boek mee van de schrijver voor hun schoolbibliotheek. "We hebben daar als school zelf natuurlijk ook belang bij, want als ze op deze school geweest zijn, weten de kinderen al een beetje hoe het hier is en zie je ze op de open dag terug met hun ouders."

Digitale geletterdheid

Smit is voorzitter van de werkgroep digitale geletterdheid en geeft lessen mediawijsheid. Op dit moment is ze samen met een startend docent tekenen bezig met het ontwerpen van een lessenserie rond mediawijsheid. De mediathecaris betaalt de uren van de tekendocent met een subsidie die zij zelf heeft aangevraagd bij de GGD in het kader van de Gezonde School. "Ik wist dat zij was afgestudeerd op digitale geletterdheid en ik kan haar hiervoor uit dit potje betalen. We gaan een module maken voor leerlingen voor 2-vmbo als vervolg op lessen over sexting. Daarbij gaan ze met de handen iets ontwerpen over prikkels die op je afkomen en dat je daar mentaal eigenlijk heel moe van wordt." Daarnaast is ze samen met een maatschappijleerdocent bezig een plan te schrijven over de inzet van ChatGPT.

Een ander initiatief van Smit was het jaarlijkse bezoek van de wijkagent om met tweedeklassers over sexting te praten. "Die agent is een jonge vent, leerlingen vonden het altijd heel erg leuk. Ik introduceerde het onderwerp altijd zelf en benadrukte dat ze me altijd kunnen opzoeken als er wat is. Vervolgens gaf de agent de les. Ouders waren er ook zo blij mee, dat er door iemand anders dan

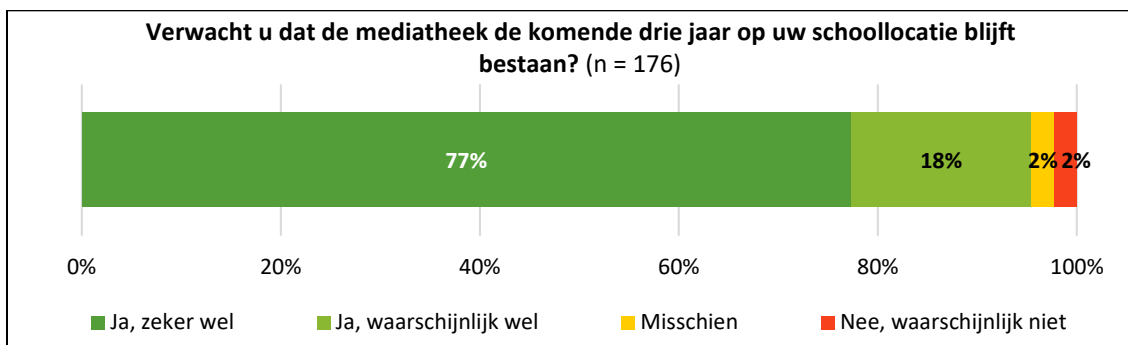
zij zelf met hun kind werd gepraat over sexting. Helaas zijn de bezoeken nu gestopt omdat de lokale politie geen tijd meer heeft voor educatieve bezoeken. Daarom geef ik deze lessen nu samen met een aantal jongerenwerkers op Valentijnsdag.”

Smit vindt het soms best moeilijk om trekker van de werkgroep digitale geletterdheid te zijn. “Ik zie gewoon hoe druk die docenten het hebben. Dan bekruipt me het gevoel dat ik niet veel bereik, het gaat allemaal veel trager dan ik zou willen. Maar ik houd me maar vast aan wat een van de docenten tegen me zei: dat je blij moet zijn met de kleine stapjes.”

4.20 Toekomst mediatheek

We hebben de schoolleiders (n = 176) en de mediathedarissen (n = 187) een aantal vragen gesteld met betrekking tot de toekomst van de mediatheek op hun schoollocatie. In deze paragraaf bespreken we de resultaten.

De schoolleiders hebben we gevraagd naar hun verwachtingen over het voortbestaan van de mediatheek op hun schoollocatie de komende drie jaar. Veruit de meeste schoolleiders (95%) verwachten dat de mediatheek de komende drie jaar zeker of waarschijnlijk wel blijft bestaan.

We hebben de schoolleiders gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Ja, zeker/waarschijnlijk wel

- (Blijft een) belangrijke ruimte in school.

Misschien

Er is te weinig respons om de antwoorden samen te vatten. Voorbeelden van gegeven antwoorden zijn:

- “Computerlokaal verdwijnt. We onderzoeken of een schoolbibliotheek mogelijk is.”
- “Er wordt overwogen om de mediatheek te verkleinen dan wel op te heffen, leerlingen kunnen dan naar bibliotheek voor hun boeken.”

Nee, zeker/waarschijnlijk niet

Er is te weinig respons om de antwoorden samen te vatten. Voorbeelden van gegeven antwoorden zijn:

- “Zal waarschijnlijk verder opgaan in het Open Leer Centrum.”

- *“De bibliotheek komt naast onze school te liggen. Er zal daarmee een nauwere samenwerking worden aangegaan, waardoor de mediatheek een kleinere/andere functie zal krijgen.”*

Good practice 5: Nieuwbouwdilemma's

Marieke Peters is teamleider van de atheneum onderbouw op het Titus Brandsmalyceum in Oss, school voor havo, atheneum en gymnasium. Ze is van oorsprong docent klassieke talen en heeft de mediatheek in haar portefeuille.

De toekomst

Als we tijdens het interview naar buiten kijken, zien we naast de school een flink gebouw omhoog komen, waar onder andere de bibliotheek gehuisvest gaat worden, maar ook enkele lokalen voor de school. “Dat is dus een hot item, het spannende hier nu. De bibliotheek komt hiernaast en de vraag is: wat doen we met de mediatheek? Wat is de meerwaarde van onze mediatheek als de bibliotheek aan de overkant van de straat staat?” Peters denkt dat de mediatheek meer brengt dan de openbare bibliotheek kan doen. De mediathecaris, die oog heeft voor welke boeken er veel worden geleend en wat er in de secties wordt behandeld. Maar de mediatheek beschikt ook over een boekenaanbod dat specifiek is afgestemd op de doelgroep en over klassensets. “De mediatheek speelt direct op het schoolse leven in. Dat is bij de bieb straks anders. Wat ik vind van de Bibliotheek *op school*? Daar heb ik nog nooit van gehoord. Ik ga er straks meteen eens naar kijken.”

Rol van de schoolleiding

Peters vindt het haar taak als teamleider om bewustzijn te creëren, om het nut van leesvaardigheid te benadrukken bij docenten van alle vakken, niet alleen maar bij de docenten van de verschillende talen. “Ik probeer als teamleider te stimuleren, te prikkelen, kaders te geven en verbinding te maken.” Ze heeft de indruk dat docenten steeds vaker merken dat leerlingen teksten niet goed begrijpen en dat daarom steeds meer secties leesvaardigheid belangrijk vinden. Vanuit de overtuiging dat leesvaardigheid voor alle vakken belangrijk is, gaat ze ook in gesprek met de mediathecaris. Ze spreken met elkaar over vragen als: hoe stimuleren we de leesvaardigheid van de leerlingen? Welke activiteiten kunnen we ontplooiën, naast het uitlenen van boeken? Ze probeert vervolgens om de mediathecaris zelf verbinding te laten leggen met de secties, want “zij moeten met elkaar de dingen doen”. Ook heeft zij zich er actief voor ingezet dat activiteiten zoals de Voorleeswedstrijd en auteursbezoeken weer op gang zijn gekomen. Die waren tijdens de coronaperiode helemaal verdwenen, maar komen nu gelukkig weer helemaal terug.

Tevens hebben we de schoolleiders open gevraagd welke ontwikkelingen ze verwachten op hun schoollocatie als het gaat om de mediatheek en de functie van de mediathecaris. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Welke ontwikkelingen verwacht u op uw schoollocatie als het gaat om de mediatheek?

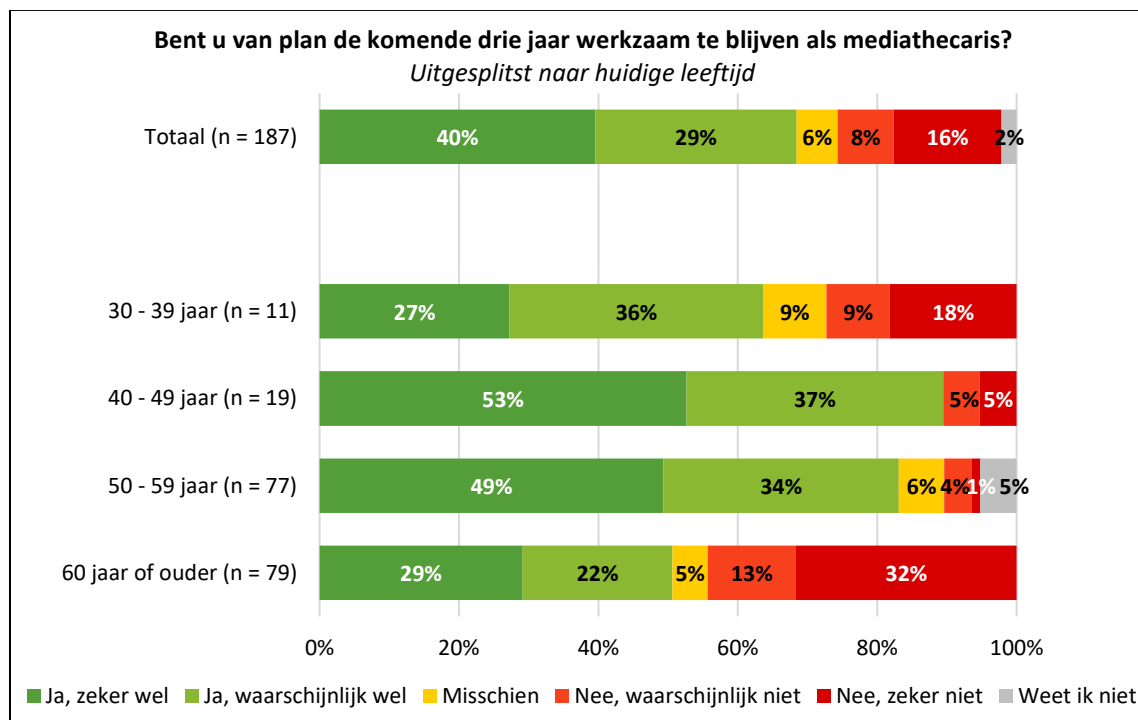
- Steeds meer een multifunctionele (studie)ruimte;
- Meer aandacht voor leesbevordering;
- Meer aandacht voor digitale vaardigheden.

Welke ontwikkelingen verwacht u op uw schoollocatie als het gaat om de functie van mediathecaris?

- Meer naar de rol van onderwijsassistent;
- Meer een ondersteunende/toezichhoudende rol voor leerlingen;
- Meer kennis over ICT/digitale vaardigheden.

De mediathecarissen hebben we allereerst gevraagd of zij zelf van plan zijn om de komende drie jaar werkzaam te blijven als mediathecaris. De resultaten geven we in de onderstaande grafiek weer, uitgesplitst naar huidige leeftijd van de mediathecarissen (zie hiervoor de grafiek op pagina 41).²²

Het merendeel van de mediathecarissen (69%) is zeker of waarschijnlijk wel van plan om de komende drie jaar werkzaam te blijven als mediathecaris. Mediathecarissen in de leeftijdscategorie 40-49 jaar geven het vaakst aan dat ze zeker of waarschijnlijk wel werkzaam willen blijven de aankomende drie jaar (90%).

We hebben de mediathecarissen gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Ja, zeker / waarschijnlijk wel

- Veel werkplezier (door verantwoordelijkheid en afwisseling);
- Laatste baan voor pensioen.

²² Van de mediathecarissen die jonger dan 30 jaar zijn hebben we onvoldoende respons (minder dan n = 5) om de resultaten apart weer te geven. De resultaten van mediathecarissen die jonger dan 30 jaar zijn, zijn wel meegenomen in het totaal.

Misschien

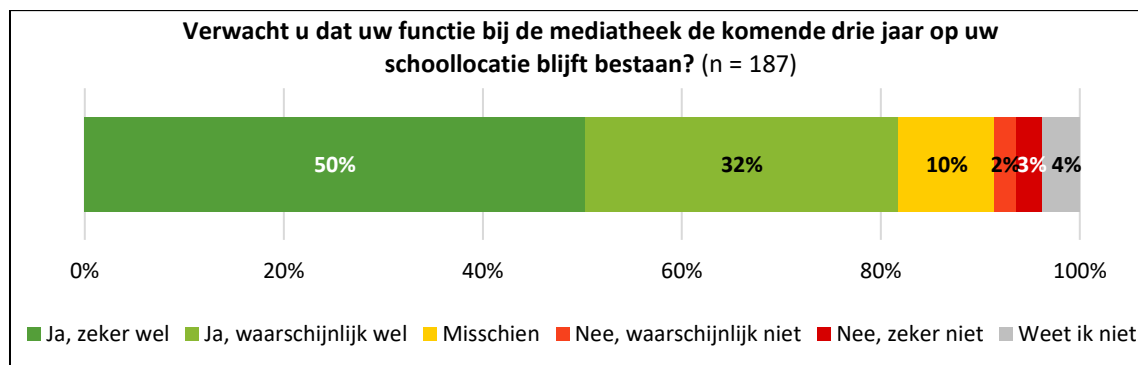
- Hangt af van de plannen binnen de school.

Nee, zeker / waarschijnlijk niet

- Binnen drie jaar met pensioen.

Vervolgens hebben we de mediathecarissen gevraagd of zij verwachten dat hun functie bij de mediatheek

de komende drie jaar zal blijven bestaan op hun schoollocatie. Ruim vier vijfde (82%) van de mediathecarissen verwacht dat hun functie de komende drie jaar blijft bestaan.

We hebben de mediathecarissen gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder geven we de rode draad van de open antwoorden weer.

Ja, zeker/waarschijnlijk wel

- Schoolleiding ziet het belang van de mediatheek/mediathecaris.

Misschien

- Onzekerheid over voortbestaan mediatheek.

Nee, zeker/waarschijnlijk niet

Er is te weinig respons om de antwoorden samen te vatten. Voorbeelden van gegeven antwoorden zijn:

- *“Bezuinigingen.”*
- *“Deel van de functie is overgenomen door leesconsulente. Mijn opvolger (door pensioen ga ik weg) krijgt niet de functie van mediathecaris.”*
- *“Sluiting school.”*
- *“Ik wordt niet vervangen als mediathecaris.”*

Tot slot hebben we de mediathecarissen (n = 187) en de schoolleiders (n = 176) open gevraagd wat de drie belangrijkste ontwikkelingen zijn op hun schoollocatie als het gaat om de mediatheek en de functie van de mediathecaris. Hun antwoorden hebben we gecodeerd. Hieronder geven we de meest genoemde antwoorden weer.

Welke ontwikkelingen verwacht u op uw schoollocatie als het gaat om de mediatheek en de functie van mediathecaris op uw schoollocatie? Kunt u de drie belangrijkste ontwikkelingen noemen? Dit mogen zowel ontwikkelingen op korte als op lange termijn zijn.

Mediathecarissen

1. Meer aandacht voor leesbevordering (37%);
2. Meer aandacht voor digitale vaardigheden (18%);
3. Uitbreiding/vernieuwing boekencollectie (11%);
4. Andere ruimte/inrichting (11%);
5. Mediatheek wordt meer een studie-/werkplek (10%).

Schoolleiders

1. Meer aandacht voor leesbevordering (24%);
2. Uitbreiding/actualisatie boekencollectie (12%);
3. Mediatheek wordt meer ondersteunend voor leerlingen (12%);
4. Meer (inspelen op) digitalisering (11%);
5. Mediathecaris krijgt bredere (digitale) expertise (11%).

Voornemen: meer integreren

Een van de schoolleiders gaf in de vragenlijst aan dat hij in de toekomst meer integratie wil zien tussen mediatheek en de vakprogramma's. In het interview lichtte hij dat voornemen verder toe. "Wat we nu proberen te doen, is dat we boeken koppelen aan kunst en literatuur. Wat heel vaak werd gedaan is dat leerlingen los een boek lezen. Maar waarom kan dat boek niet aan geschiedenis gekoppeld worden? Of aan kunst? Moeten ze gewoon een boek lezen of kun je met die kinderen ook naar het theater waar het boek wordt gespeeld? We willen het vak ckv daar ook bij betrekken. Dan wordt het wat betekenisvoller. Je wilt leerlingen soms ook gewoon inspireren."

Boeken en games

Twee mediathecarissen zouden in de toekomst graag meer doen met boeken en games. "Dat vind ik echt fantastisch" betoogde de een. "Er zijn games waarbij je bladzijdes van een boek te lezen krijgt als onderdeel van die game. Als ik de kennis had, zou ik zelf een app ontwikkelen. Ik zou daar echt graag wat mee willen doen, maar ja, dan heb je tijd, budget en mensen nodig, dus ik weet niet of het er ooit van komt."

De ander vertelde over een succeservaring met twee tweedeklassers "Ken je het boek *Gameboek*? Dat is geschreven als een computerspel. Er kwamen twee jongens uit de tweede klas bij me, dol op gamen, maar niet op lezen. Ik gaf ze het boek *Gameboek* mee, waarin de lezers steeds keuzes moeten maken, welk personage doet wat et cetera. Aan die keuzes hangt een nieuw stukje in het boek. Elke keer als je het leest, is het boek heel anders, want je maakt andere keuzes. Het is een geweldig boek voor jongens. Ze wilden dat boek allebei, maar ik had maar één exemplaar dus ik heb er snel nog een exemplaar van gekocht. Die jongens begonnen meteen met lezen. Ze kwamen tussendoor ook wel eens binnen en dan vroeg ik of ze het leuk vonden. Dan zeiden ze dat ze het geweldig vonden, ze wilden het zelfs

niet meer inleveren en zeiden: 'Nee mevrouw, dat gaat niet want we zijn weer opnieuw begonnen!'. Ze hadden het er ook echt met elkaar over: 'Wie ben jij? Wat doe jij nu? Ik hoop dat ik meer van zulke boeken voor ze kan vinden'."

Overleg formaliseren

Een van de mediathecarissen ziet het formaliseren van overleg met de secties als speerpunt voor de toekomst. "Voor de zomervakantie heb ik het overleg opgestart met de vaksectie maatschappijleer naar aanleiding van een toevallig gesprekje met een docent van die sectie in de wandelgangen. Op dat moment overwoog ik de krantenbank op te zeggen, omdat ik de indruk had dat de krantenbank eigenlijk door niemand gebruikt werd, terwijl die licentie wel erg duur is. Wat bleek? De docenten bleken de krantenbank te raadplegen bij het maken van toetsen, maar dat wist ik niet, want daarvoor hoeven ze niet fysiek naar de mediatheek toe te komen. Na overleg heeft de vaksectie nu een aantal opdrachten geformuleerd voor de leerlingen waarbij ze actief de krantenbank moeten raadplegen. Dit was heel toevallig. Ik zou het overleg met de vaksecties daarom liever formaliseren en bijvoorbeeld vastleggen dat ik jaarlijks bij ten minste één sectievergadering aanwezig ben."

4.21 Resultaten uitgesplitst naar achtergrondkenmerken

We hebben de resultaten uitgesplitst naar de volgende achtergrondkenmerken:

- Schoolgrootte (gemeten middels het aantal leerlingen op de schoollocatie);
- Schooltype;
- Regio (waarbij we gebruik hebben gemaakt van de Nielsen indeling);
- Leeftijd van de mediathecarissen;
- Werkervaring van de mediathecarissen (gemeten middels het aantal jaar dat de mediathecarissen werkzaam zijn in de mediatheek).

Hieronder geven we per achtergrondkenmerk de belangrijkste verschillen in de resultaten weer.

Schoolgrootte

1. Op schoollocaties met 500 of minder leerlingen heeft de mediatheek significant vaker geen eigen ruimte dan op grotere schoollocaties.
2. Schoolleiders van schoollocaties met 500 of minder leerlingen geven minder hoge cijfers voor de mediatheek op hun schoollocatie. Zij geven significant minder vaak een 8 dan schoolleiders van grotere schoollocaties.
3. Schoollocaties met 1001 tot 1500 leerlingen hebben significant minder vaak een samenwerking met de openbare bibliotheek dan scholen met meer en minder leerlingen.
4. Op schoollocaties met 1500 tot 2000 leerlingen is de mediathecaris significant vaker alleen werkzaam voor de mediatheek. Mediathecarissen die werken op schoollocaties met 501 tot 1000 leerlingen hebben significant vaker nog andere taken op de school.
5. Mediathecarissen op schoollocaties met 201 – 500 leerlingen werken minder uren in de mediatheek. Zij zijn significant vaker minder dan 20 uur in de week werkzaam in de mediatheek, en significant minder vaak 30 uur of meer.
6. Kleine schoollocaties (201 – 500 leerlingen) hebben significant minder uren medewerkers in de mediatheek dan schoollocaties met een hoger leerlingaantal.

7. Mediathecarissen van kleine schoollocaties (201 – 500 leerlingen) zijn minder vaak lid van de BMO.
8. Schoollocaties met 201-500 leerlingen zijn significant vaker minder dan 100 m² groot.
9. Mediathecarissen van scholen met 201 – 500 leerlingen geven significant minder vaak aan dat zij voldoende boeken hebben.

Schooltype

1. Op brede scholen (hiermee bedoelen we: schoollocaties die zowel een vmbo-, havo- als vwo-afdeling hebben) en havo-vwo scholen heeft de mediatheek significant het vaakst een eigen ruimte. Op vmbo-praktijkonderwijs scholen heeft de mediatheek het significant het minst vaak een eigen ruimte en wordt de mediatheek significant vaker gedeeld met een andere ruimte.
2. Schoolleiders van havo-vwo scholen geven significant het vaakst een 8 of hoger voor de mediatheek op hun schoollocatie. Schoolleiders van vmbo scholen en vmbo-praktijkonderwijs scholen geven significant minder vaak een 8 of hoger voor de mediatheek op hun schoollocatie.
3. Vmbo-praktijkonderwijs scholen hebben significant vaker een samenwerking met een openbare bibliotheek dan andere schoolniveaus.
4. Vmbo en vmbo-havo scholen nemen significant vaker dan andere schooltypes deel aan de Bibliotheek *op school*.²³
5. Vmbo-scholen en vmbo-havo scholen hebben significant minder uren betaalde medewerkers in de mediatheek. Ook als het gaat om het totaal aantal uren dat er medewerkers (betaald en onbetaald) aanwezig zijn in de mediatheek hebben vmbo-scholen significant vaker minder uren medewerkers in de mediatheek.
6. Schoolleiders van vmbo-scholen zijn het significant vaker oneens met de stelling dat de mediatheek op hun school een belangrijkere rol moet spelen bij digitale geletterdheid. Schoolleiders van brede scholen zijn het significant minder vaak oneens met deze stelling.
7. Vmbo-scholen en vmbo-havo scholen hebben significant vaker een kleinere mediatheek (onder de 100 m²) dan andere onderwijsniveaus. Brede scholen hebben significant vaker een grote mediatheek van 300 m² of meer.
8. Geen van de vwo-scholen maken gebruik van de Bibliotheek *op school*.
9. Vmbo-scholen beschikken significant minder vaak over een groot aantal boeken (10.000 of meer).
10. Mediatheken op brede scholen hebben significant vaker dan andere scholen minder dan 3 boeken per leerling. Mediatheken op havo-vwo scholen en vwo-scholen hebben juist significant minder vaak dan andere scholen minder dan 3 boeken per leerling. Mediatheken op vwo-scholen hebben bovendien significant vaker dan andere scholen 7 of meer boeken per leerling.
11. Alle mediathecarissen van vmbo-scholen geven aan dat de mediatheek op hun school een belangrijke rol speelt bij leesbevordering. Mediathecarissen van havo-vwo scholen zijn het minder vaak eens met de stelling.

²³ Het accent van het programma de Bibliotheek *op school* ligt op het vmbo. Dit verklaart waarschijnlijk waarom er op vmbo-scholen meer gebruik wordt gemaakt van de Bibliotheek *op school*.

12. Mediathecarissen van vwo-scholen nemen significant vaker deel aan campagnes op het gebied van leesbevordering, met name aan de Boekenweek voor Jongeren. Vmbo-scholen doen significant minder vaak mee met de Boekenweek voor Jongeren.

Regio

1. Schoollocaties in de regio west (Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht) hebben significant minder vaak dan andere regio's een samenwerking met een openbare bibliotheek.
2. Schoollocaties in de regio noord (Friesland, Groningen en Drenthe) nemen significant vaker deel aan de Bibliotheek *op school*.
3. Mediathecarissen die werkzaam zijn op een school in de drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) werken significant vaker 30 of meer uren in de mediatheek dan mediathecarissen in andere regio's.
4. Mediathecarissen die werkzaam zijn in de drie grote steden geven ook significant vaker dan mediathecarissen uit andere regio's aan dat zij voldoende uren hebben om hun werkzaamheden in de mediatheek goed te kunnen doen.
5. Schoollocaties in de drie grote steden hebben significant minder vaak een samenwerking met de openbare bibliotheek.
6. Schoollocaties in de drie grote steden beschikken significant vaker dan andere scholen over 7 of meer boeken per leerling. Schoollocaties in de regio noord beschikken juist significant het minst vaak over 7 of meer boeken per leerling. Zij beschikken significant vaker over 3-6 boeken per leerling.
7. Mediathecarissen van schoollocaties in de regio noord geven significant minder vaak aan dat zij voldoende boeken hebben.
8. Mediathecarissen van schoollocaties in de regio zuid (Zeeland, Brabant en Limburg) zijn significant vaker 60 jaar of ouder. Mediathecarissen van schoollocaties in de regio oost (Overijssel, Gelderland en Flevoland) zijn significant minder vaak 60 jaar of ouder.

Leeftijd van de mediathecarissen

1. Mediathecarissen jonger dan 50 jaar hebben significant vaker dan mediathecarissen van 50 jaar of ouder een universiteitsdiploma als hoogst afgeronde opleiding.
2. Mediathecarissen jonger dan 50 jaar hebben significant vaker dan mediathecarissen van 50 jaar of ouder geen opleidingen of cursussen gevolgd die te maken hebben met hun functie in de mediatheek.
3. Schoollocaties waar de mediathecaris jonger is dan 50 jaar werken beschikken significant minder vaak over 7 of meer boeken per leerling dan schoollocaties met mediathecarissen van 50 jaar of ouder.
4. Het percentage van de leerlingen dat de mediatheek bezoekt is significant kleiner bij mediatheken met een mediathecaris van 60 jaar of ouder.
5. Schoollocaties waar mediathecarissen tussen de 50 en 59 jaar werken hebben significant vaker wel een beleidsplan voor de mediatheek. Schoollocaties waar mediathecarissen van 60 jaar of ouder werken hebben juist significant vaker geen beleidsplan voor de mediatheek.

Werkervaring van de mediathecarissen

1. Circa de helft van de mediathecarissen met minder dan 5 jaar werkervaring in de mediatheek is 50-59 jaar oud. De andere helft is jonger dan 50 jaar oud.

2. Mediathecarissen die minder dan 5 jaar werkzaam zijn in de mediatheek zijn significant minder vaak betrokken bij leesbevordering dan mediathecarissen die meer ervaring hebben. Zij zijn onder andere minder betrokken bij:
 - a. Het in afstemming met de vaksecties op- en bijstellen van het activiteitenplan voor leesbevordering;
 - b. Het in afstemming met de vaksecties uitvoeren van leesbevorderingsactiviteiten;
 - c. Optreden als adviseur/sparringpartner voor de docenten als het gaat om leesbevordering.
3. Ook worden er op schoollocaties waar mediathecarissen werken met minder dan 5 jaar ervaring significant vaker geen specifieke activiteiten op het gebied van leesbevordering georganiseerd.
4. Mediathecarissen die 30 of meer jaar werkervaring hebben in de mediatheek zijn significant vaker betrokken bij het monitoren en evalueren van leesbevordering op de school.
5. Schoollocaties met een mediathecaris met minder dan 5 jaar ervaring beschikken significant vaker over minder dan 3 boeken per leerling.
6. Mediathecarissen met 30 jaar of meer werkervaring hebben significant vaker de Bibliotheekacademie gevolgd. Mediathecarissen met minder dan 5 jaar ervaring significant het minst vaak.
7. Mediathecarissen met minder dan 5 jaar werkervaring hebben significant vaker geen opleidingen/cursussen gevolgd die te maken hebben met hun werk in de mediatheek.
8. Mediathecarissen met minder dan 5 jaar werkervaring geven significant minder vaak een 8 of hoger en significant vaker een 6 of 7 voor de mediatheek op hun schoollocatie in vergelijking met mediathecarissen die al langer werkzaam zijn in de mediatheek.
9. Mediathecarissen met 10-19 jaar werkervaring hebben significant vaker wel een beleidsplan voor hun mediatheek.
10. Mediathecarissen met 10-19 jaar ervaring geven significant vaker aan dat de mediatheek op hun schoollocatie een belangrijke rol speelt bij digitale geletterdheid.

Bijlage Responsverantwoording

Mediathecarissen

De gerealiseerde netto-respons is vergeleken met de populatie voor de kenmerken denominatie en vakantieregio (noord, midden, zuid). Verschillen tussen de gerealiseerde respons en de populatie op deze kenmerken zijn 10% of kleiner. Dat is de reden waarom we de resultaten niet hebben 'herwogen', het zal geen enkel effect hebben op de onderzoeksresultaten zoals in dit rapport beschreven.

De onderstaande tabel geeft inzicht in nauwkeurigheidsmarges.

Als gevolg van non-respons heeft niet de gehele populatie aan het onderzoek deelgenomen. Hierdoor moet er bij de interpretatie van de resultaten rekening worden gehouden met nauwkeurigheidsmarges. De nauwkeurigheidsmarges worden bepaald door:

- Het totaal aantal mediathecarissen (circa 400).
- De netto-respons (205 mediathecarissen die de vragenlijst hebben ingevuld).
- Het gevonden percentage (de uitkomst).
- Het betrouwbaarheidsniveau (in dit geval wordt een betrouwbaarheidsniveau van 95% aangehouden, wat inhoudt dat er een kans van 95% is dat de schattingen correct zijn).

In de onderstaande tabel is weergegeven met welke marges rond de uitkomsten/resultaten rekening gehouden moet worden (uitgaande van de eerder genoemde uitgangspunten en met de aanname dat de netto-respons representatief is voor de gehele populatie).

Netto-respons	Uitkomst	Uitkomst	Uitkomst
	50%-50%	75%-25%	90%-10%
100	8,5%	7,4%	5,1%
150	6,3%	5,5%	3,8%
205 <i>(de respons van dit onderzoek)</i>	4,8%	4,1%	2,9%
250	3,8%	3,3%	2,3%
300	2,8%	2,5%	1,7%

Toelichting op de tabel

Bij een netto-respons van $n = 205$ mediathecarissen dient er bij een uitkomst van bijvoorbeeld '75% van de mediathecarissen is tevreden en 25% niet' rekening mee te worden gehouden dat de werkelijke percentages zullen liggen tussen:

- Is tevreden: 70,9% ($75\% - 4,1\%$) en 79,1% ($75\% + 4,1\%$);
- Is niet tevreden: 20,9 ($25\% - 4,1\%$) en 29,1% ($25\% + 4,1\%$).

Schoolleiders

De gerealiseerde netto-respons is vergeleken met de populatie voor de kenmerken denominatie en vakantieregio (noord, midden, zuid). Verschillen tussen de gerealiseerde respons en de populatie op deze kenmerken zijn 8% of kleiner. Dat is de reden waarom we de resultaten niet hebben ‘herwogen’, het zal geen enkel effect hebben op de onderzoeksresultaten zoals in dit rapport beschreven.

De onderstaande tabel geeft inzicht in nauwkeurigheidsmarges.

Als gevolg van non-respons heeft niet de gehele populatie aan het onderzoek deelgenomen. Hierdoor moet er bij de interpretatie van de resultaten rekening worden gehouden met nauwkeurigheidsmarges. De nauwkeurigheidsmarges worden bepaald door:

- Het totaal aantal schoolleiders in het VO (circa 5.000).
- De netto-respons (253 schoolleiders die de vragenlijst hebben ingevuld).
- Het gevonden percentage (de uitkomst).
- Het betrouwbaarheidsniveau (in dit geval wordt een betrouwbaarheidsniveau van 95% aangehouden, wat inhoudt dat er een kans van 95% is dat de schattingen correct zijn).

In de onderstaande tabel is weergegeven met welke marges rond de uitkomsten/resultaten rekening gehouden moet worden (uitgaande van de eerder genoemde uitgangspunten en met de aanname dat de netto-respons representatief is voor de gehele populatie).

Netto-respons	Uitkomst 50%-50%	Uitkomst 75%-25%	Uitkomst 90%-10%
100	9,7%	8,4%	5,8%
150	7,9%	6,8%	4,7%
200	6,8%	5,9%	4,1%
253 <i>(de respons van dit onderzoek)</i>	6,0%	5,2%	3,6%
300	5,5%	4,8%	3,3%

Toelichting op de tabel

Bij een netto-respons van $n = 253$ schoolleiders dient er bij een uitkomst van bijvoorbeeld ‘75% van de schoolleiders is tevreden en 25% niet’ rekening mee te worden gehouden dat de werkelijke percentages zullen liggen tussen:

- Is tevreden: 69,8% (75% -/ - 5,2%) en 80,2% (75% + 5,2%);
- Is niet tevreden: 19,8 (25% -/ - 5,2%) en 30,2% (25% + 5,2%).

